



MORAVSKÁ
ZEMSKÁ
KNIHOVNA



duha

1 | 2019

Informace o knihách a knihovnách z Moravy

KNIHOVNA
ZPROSTŘEDKOVATEL INFORMACÍ



Duha online:
<https://duha.mzk.cz>

Obsah

Studie, články

Jiný pohled na knihy – <i>Jaroslav Císař</i>	2
Historické fondy v Národní knihovně ČR – <i>Tomáš Klimek</i>	6
Elektronické informační zdroje v knihovnách v ČR – <i>Jiří Pavlík</i>	8

Inspirace, podněty, náměty

Kolářky štěstí – <i>Irena Poláková</i>	10
Papírové divadlo – kamishibai – <i>Eleonóra Hamar</i>	11

Proměny českého knihovnictví

Rozhovor s Mgr. Markétou Kukrechtovou – <i>Jana Leparová</i>	13
--	----

Veřejné knihovny

Právní poradna: Přijímání darů v knihovnách – <i>Soňa Dresslerová</i>	18
Komunitní knihovna Jihomoravského kraje 2018 – <i>Monika Kratochvílová</i>	19
Nová metodická příručka pro práci se sociálně vyloučenými je na cestě k vám – <i>Jarmila Burešová</i>	22

Konference, akce

Nejoblíbenější dětské knihy první republiky – <i>Veronika Takácsová, Pavla Částková</i>	24
Knihovna jako prostor pro inspiraci – <i>Libuše Foberová</i>	28
Seminář CASLIN 2018: než přiletí černá labuť – <i>Lenka Hanzlíková, Michal Indrák</i>	30

Informace pro knihovny

Ohlédnutí za třetím ročníkem Jižní Moravy čte – <i>Adéla Dilhofová</i>	32
Dotazník pro obsluhované knihovny – regionální funkce v Jihomoravském kraji – <i>Monika Kratochvílová</i>	34
Projekt Co nebylo v učebnici – spolupráce učících knihovníků s učiteli – <i>Pavčina Mazáčková</i>	37

Z činnosti MZK

Knihovnický rok v Moravské zemské knihovně – <i>Jindra Pavelková</i>	38
Používej MoZeK – <i>Richard Guniš</i>	39
Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukce knihoven bylo na podzim vidět – <i>Martina Huječková</i>	40

Knihovnické osobnosti

PhDr. Jana Kalousková – <i>Zlata Houšková</i>	43
---	----

Oči Brna

Oči Brna v první polovině roku 2019 a Vladimír Renčín... nejen duhový – <i>Romana Macháčková</i>	45
--	----

Recenze

Minulé výzvy pro budoucnost oboru: Dítěti vstříc jako zdroj inspirace teorie literatury pro děti a mládež – <i>Marcela Hrdličková</i>	48
--	----

Z historie knihoven

Veřejné knihovny v moravských krajích v roce 1919 – <i>Jaromír Kubíček</i>	50
--	----

Zkušenosti ze zahraničních knihoven

Knihovny amerického severozápadu: Vancouver, Seattle, Portland – <i>Jaroslava Dvořáková</i>	53
Jak je to s knihovnictvím v Maroku – <i>Denisa Šimíčková</i>	61

Rozhovor

Rozhovor s Ing. Tomášem Přibylem – <i>Irena Vykoupilová</i>	67
---	----

Fejeton

Jak se stane z koníčka pořádná kobyla – <i>Zdeněk Železný</i>	70
---	----



Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

letošní rok je významným milníkem ve vývoji našich veřejných knihoven. Proto jsme se rozhodli 33. ročník časopisu Duha tematicky věnovat jednotlivým rolím, které dnešní knihovny ve společnosti hrají. Některé role knihovny provází od samého počátku jejich existence, jiné se v průběhu času objevují nebo získávají na důležitosti. První číslo se zaměřuje na úlohu nejtradičnější – **knihovna jako zprostředkovatel informací**. *Studie, články* Vám přiblíží současný český knižní trh a jeho vliv na knihovny, možnosti přístupu k historickým fondům optikou Národní knihovny a také aktuální situaci v oblasti elektronických informačních zdrojů. Jubileum pak připomenou příspěvky Veřejné knihovny v moravských krajích v roce 1919 (*Z historie knihoven*) a Knihovnický rok v Moravské zemské knihovně (*Z činnosti MZK*).

Věříme, že Vás zaujmou i články v dalších rubrikách. *Proměny českého knihovnictví* tentokrát vyzpovídaly ředitelku Městské knihovny roku 2018 Mgr. Markétu Kukrechtovou, *Inspirace, podněty, náměty* Vás seznámí s netradičními způsoby práce s knihou. Ohlédneme se za oceněním Komunitní knihovna Jihomoravského kraje 2018 (*Veřejné knihovny*) a za 3. ročníkem projektu Jižní Morava čte (*Informace pro knihovny*). Představíme výsledky dotazníku k regionálním funkcím knihoven (*Informace pro knihovny*), zprostředkujeme Vám návštěvu v knihovnách amerického severozápadu i nahlédnutí do Maroka (*Zkušenosti ze zahraničních knihoven*). V *Rozhovoru* s Ing. Tomášem Přibylem zmíníme další významné výročí – padesát let od okamžiku, kdy poprvé člověk vstoupil na jiné kosmické těleso, než na naši Zemi.

Přejeme Vám krásné jarní dny a inspiraci pro Vaši práci.

Za redakci časopisu Duha
Jan Lidmila

DUHA. Informace o knihách a knihovnách z Moravy. Ročník 33 (2019), číslo 1.
Vydává **Moravská zemská knihovna v Brně**.

Adresa vydavatele a redakce:

Moravská zemská knihovna v Brně

Kounicova 65a, 601 87 Brno

Telefon: 541 646 126

E-mail: duha@mzk.cz

IČ 094943, DIČ CZ00094943.

Foto na přední straně:

Uživatelé Moravské zemské knihovny. Autor fotografie:
archiv MZK.

Grafické zpracování: Pavel Václav Vaščák.

Vychází 4× ročně tištěně i on-line.

Reg. číslo MK E 7312. Duha ISSN 0862-1985 (Print),

ISSN 1804-4255 (Online).

Redakce:

Mgr. Jan Lidmila, vedoucí redaktor, Mgr. Jana Nejezchlebová, výkonná redaktorka, Mgr. Adéla Dilhofová, redaktorka, Mgr. et Mgr. Monika Kratochvílová, redaktorka a jazyková korektura.

Redakční rada:

prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D. (Moravská zemská knihovna), předseda redakční rady, PhDr. Libuše Foberová, Ph.D. (Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě), PhDr. Helena Gajdušková (Masarykova veřejná knihovna Vsetín), Mgr. Hana Šimonová (Městská knihovna Hodonín)

jihomoravský kraj

Časopis vychází s podporou dotace Jihomoravského kraje.



Jiný pohled na knihy

Jaroslav Císař

ctenar@svkkk.cz

Autor přibližuje změny ve vydavatelském sektoru, které způsobila privatizace, nárůst vydavatelských subjektů, nejrozumnější možnosti individuálního vydávání knih. Srovnává situaci na českém knižním trhu se zahraničím. Dále se věnuje vydávání a evidenci e-knih a audioknih a rozšíření jejich produkce.

Na první pohled se nezasvěcenému může zdát, že oblast knihovnictví a sféra vydavatelů neperiodických publikací téměř jedno jest, protože středobodem jejich aktivit je přece kniha – bez ohledu na to, zda klasická tištěná, e-kniha nebo audiokniha. Ale zdání, bohužel, klame. Za léta praxe v obou těchto oblastech mohu odpovědně říci, že se jedná o naprosto rozdílné sféry působení s odlišnými cíli a ekonomickými modely fungování, jež se sice v některých aspektech své činnosti k sobě přibližují, ale z řady důvodů stojí na zásadně odlišných pólech. Pomímám skutečnost, že řada knihoven je registrována i jako vydavatelé knih, některé i elektronických, a také knihy vydává.

Privatizace vydavatelského sektoru

Sféra produkce, distribuce a prodeje knih byla v oblasti kultury první zcela zprivatizovanou po změně ekonomicko-politických poměrů v naší zemi po listopadu 1989. Stát si ponechal pouze specifické vydavatelské subjekty například pro nevidomé, pro vydávání výsledků statistických šetření a průzkumů nebo produkci na podporu turismu a cestovního ruchu apod. V případě knihoven pak spadá pod státní resorty kultury nebo školství také pouze několik největších institucí (Národní knihovna ČR, Moravská zemská knihovna, Národní technická knihovna či Národní pedagogická knihovna) a zbývající jsou delimitovány na vyšší územně-správní celky a obce. Jejich fungování se až na výjimky dotuje z veřejných rozpočtů, protože jejich hlavní cíle nespočívají v dosahování zisku, ale poskytování služeb občanům.

Nenaleznete rovněž žádnou jinou oblast včetně třeba produkce automobilů nebo kosmetiky,

kteřá by se vyznačovala větší sortimentní škálou, než je oblast vydávání knih. Milovníci knih a znalci literatury už sice podle značky vydavatelství bezpečně identifikují vydavatele, jaké produkci se přednostně věnuje, jakou kvalitu redakčního či grafického zpracování mohou očekávat, ale u běžných konzumentů převažuje zájem o tematiku knihy, autora či titul bez ohledu na identifikaci vydavatele. To s sebou samozřejmě přináší obrovské konkurenční prostředí, které je v případě České republiky ještě umocněno relativně nepočetnou jazykovou komunitou. Alespoň jednu neperiodickou publikaci každoročně vydá kolem 2000 vydavatelských subjektů (viz Tabulka 1).

Důsledkem toho je i nedostatek exaktních ekonomických čísel o hlavních hráčích českého knižního trhu, nákladech a prodeích jednotlivých titulů jejich produkce, obrazech a ziscích. Utajují vše před konkurencí. Mohu to zcela zodpovědně potvrdit, protože už čtvrt století připravuji pravidelné přehledy o vydávání knih v naší zemi na základě dostupných dat. Tím jsou velmi ztíženy možnosti objektivních analýz reálného postavení jednotlivých firem na knižním trhu a posouzení jejich podílu na něm. Nelze potom dostatečně exaktně posuzovat, zda například nárůst nebo snížení počtu vydaných titulů není důsledkem ekonomických problémů firmy, jejich odbytu nebo záměrem restrukturalizace zaměřením a profilu či jiných faktorů. I přehledy o tuzemské knižní produkci uplynulého roku, které v posledních letech začal připravovat Svaz českých knihkupců a nakladatelů a prezentuje je obvykle na podzim, vycházejí především z odhadů, byť kvalifikovaných...

Překvapivě se do těchto ukazatelů výrazně nepromítají pohyby s vyšší sazbou DPH na knihy, která

je od roku 2015 v případě klasických tištěných v ČR snížena na 10 % (a naprosto nelogicky u e-knih a audioknih zůstala na standardních 21 %). O nulové sazbě daně na knihy, jež platí např. ve Velké Británii a před několika lety byla ještě platná v Polsku, než na zásah orgánů EU musela být změněna na minimální výši 5 %, můžeme pouze snít... Ti, kdo očekávali, že to přinese dopad na snížení cen knih, byli zklamáni. Výraznější vliv na prodejní ceny knih nepocítili ani čtenář, resp. zákazník knihkupectví, ale ani akviziční oddělení knihoven. Snížení sazby DPH se v zásadě rozpustilo mezi jednotlivými články přípravy a výroby knihy. Tady je ovšem nutné objektivně připomenout, že navzdory různým grantům a projektům na podporu vydávání knih jsou to především právě vydavatelé knih, kteří na svých bedrech nesou finanční náklady spojené s jejich výrobou při většinou neodhadnutelném a nevyzpytatelném úspěchu u čtenářů, resp. na knižním trhu. Tuto skutečnost ještě umocňuje neblahá praxe přijímání knih do tzv. komise ze strany prodejců knih.

Průměrná cena klasické papírové knihy pro koncového zákazníka u nás činí cca 300 korun; knihovny, jež jsou dlouhodobými a stálými odběrateli knižní produkce konkrétních nakladatelů, mohou samozřejmě získat různé slevy. Knihkupci před lety upozorňovali také na negativní skutečnost prolomení psychologické cenové hranice pro zákazníky u nejlevnějších knih v relaci 99, resp. 199 korun, jejichž počet klesá.

Dopady na knižní trh

Knihy stále potěšitelně patří na jedno z předních míst v žebříčku kulturních hodnot obyvatel České republiky a naše země se stále může pyšnit nálepkou představitelů vyspělé knižní kultury, a to bez ohledu na způsob šíření jejich obsahu (tiskem, elektronickými daty nebo akustickými signály, i když různé průzkumy a statistiky prokazují, že podíl e-knih a audioknih na celkovém objemu obratu našeho knižního trhu je spíše marginální).

Vedle výše zmíněné přetrvávající nedostupnosti exaktních ekonomických údajů, jež znemožňuje průkaznější porovnání ekonomické

síly, postavení a podílu vůdčích subjektů našeho knižního trhu, náš knižní trh stále více poznamenává postupující koncentrace a etablování silných hráčů knižního byznysu. Lídři vydavatelského sektoru z hlediska objemu knižní produkce, vydavatelské skupiny Albatros Media a Euromedia Group, již získali do svého portfolia řadu dříve samostatných vydavatelských subjektů. V případě Albatros Media je to již 15 vydavatelských značek, pod Euromedia Group zatím spadá 9 značek. Tyto mediální skupiny ve svých rukou koncentrují i další články knižního řetězce, a to distribuci a prodej neperiodických publikací. Postupující koncentraci na našem knižním trhu potvrdily dané subjekty i převzetím významných specializovaných internetových prodejců e-knih (v případě mediální skupiny Albatros Media firem eReading a Palmknihy; u Euromedia Group je to eBux).

Ve srovnání se zahraničím tak většinou dochází k opačnému vývoji, neboť tam se koncentrují na specializaci v rámci jednotlivých složek procesu výroby, šíření a prodeje knih. Nelze se ubránit konstatování, že to v dohledné budoucnosti může negativně ovlivnit cenovou politiku prodeje knih, titulovou skladbu knižní nabídky na trhu a v neposlední řadě i zastoupení domácí tvorby, zpětně i zesílit konkurenční prostředí, kde budou mít šanci na přežití pouze ti nejsilnější anebo ti s neotřelými edičními nápady a neočekávanými řešeními.

Za účelem dosahování co největšího zisku hlavní hráči vydavatelského sektoru upřednostňují vydávání masové produkce před vydáváním náročnějších děl, včetně těch překladových.

Při návštěvě knižních veletrhů a přehlídek, které se u nás konají, a různých dalších propagačních akcí je stále patrnější rozevírání ekonomických nůžek mezi velkými a silnými subjekty, zaměřenými především na masovou produkci, a těmi malými a relativně nezávislými, kteří upřednostňují především produkci uměleckých a obsahově svébytných děl. Všichni společně bezesporu přispívají k pestrosti tuzemské knižní nabídky, ovšem jejich vliv na čtenáře i žebříčky prodejnosti je výrazně odlišný.

Všechny základní články knižního řetězce velice rychle a pružně zareagovaly a reagují na nástup nových technologií přípravy publikací, komunikačních forem šíření knižní produkce, její propagace a prodeje literárních či odborných děl. Je to pro ně jedním z předpokladů pro přežití ve vysoce konkurenčním prostředí. I antikvární činnost a nabídka knižních titulů se v podstatné míře přesunula na internet.

ČR – knižní velmoc

Naše země objemem své knižní produkce v porovnání k počtu obyvatel i ve světovém měřítku stále potvrzuje, že si udržuje postavení mezi špičkou zemí s velmi vysokou výrobou knih. Počet vydaných titulů knih se v posledních letech ustálil zhruba na úrovni 17 000; rekordní počet téměř 19 000 vydaných titulů v roce 2011 zřejmě bude jen stěží překonán. V porovnání s většinou zemí světa se rovněž můžeme pochlubit vysokým podílem vydávaných překladů, dosahujícím více než třetiny z celkového počtu vydaných titulů (viz Tabulka 2), i objemu vydávané beletrie (také cca třetina). Na knihkupecké pulty se reálně dostane zhruba polovina této produkce, protože zbytek tvoří tituly tzv. šedé literatury, skripta, různé účelové tiskoviny a jiná mimotržní literatura.

Na celkové tuzemské knižní produkci, jak jsem už zmínil, se v posledních letech podílí kolem 2000 vydavatelských subjektů. Reálný počet aktivních vydavatelů neperiodických publikací knih bude však zřejmě o několik set vyšší, protože cca 10 % titulů knih vydavatelé, a to většinou ti menší, regionální či příležitostní, neoznačují mezinárodním identifikátorem ISBN (International Standard Book Number). Uvádění čísla ISBN na knize sice není povinné, ale usnadňuje její cestu za čtenáři, protože se z něho odvozují čárové kódy EAN, zjednodušuje skladovou evidenci a přehled o pohybu zboží, usnadňuje ukládání údajů o knize do různých databází a evidencí a jejich vyhledávání na internetu apod. V Národní knihovně ČR takovým publikacím přidělují identifikátory náhradní. Akvizitěři knihoven si rovněž stěžují na to, že zvláště někteří malí a regionální vydavatelé – zřejmě

z neznalosti základních praktik vydavatelské práce – neplní ani svou povinnost odevzdávat povinné výtisky, které tak mohou nenávratně zmizet z bibliografické evidence. Odhaduje se, že objem takových publikací může činit až 10 % celkové produkce.

Problém: evidence e-knih a audioknih

Tíživým problémem fungování našich knihoven je v současnosti zejména evidence nových forem záznamu, uchovávání a šíření textů, a to e-knih a audioknih. Stále odkládaným schválením novely zákona č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích, která zahrne rovněž povinnost evidence a odevzdávání povinných výtisků e-knih, knihovny dosud nedostaly do rukou zákonný mechanismus, jak plnění této povinnosti u vydavatelů e-knih vymáhat. Od roku 2010, kdy česká Národní agentura ISBN začala přidělovat čísla ISBN rovněž online publikacím (e-knihám), jsou tak stále vedeny pouze jako ohlášené. Ze strany jejich vydavatelů v případě půjčování v knihovnách stále panují obavy z nezákonného kopírování a šíření. Počet přidělených čísel ISBN ohlášeným e-knihám činil v roce 2018 celkem 10 714 (v roce předchozím 13 226). Podle odhadu pracovníků Národní agentury ISBN je skutečný počet vydaných titulů e-knih nižší, protože ohlášené e-knihy se v drtivé většině ukládají zpravidla v několika formátech (nejčastěji pdf, ePub a Mobipocket). Od roku 2010 již v naší Národní agentuře ISBN zaevidovali celkem 70 094 titulů online publikací.

I když v posledních letech došlo v České republice k určitému rozšíření produkce a oživení zájmu o audioknihy, a to zejména díky aktivitám profesního sdružení Asociace vydavatelů audioknih nebo největších distributorů a prodejců audioknih, jejich evidence na centrální úrovni zatím v Česku neexistuje vůbec. Podle odhadů organizátorů ceny Audiokniha roku vychází u nás za rok zhruba 250 titulů audioknih určených pro běžný komerční knižní trh. Specializované státní vydavatelství pro nevidomé a slabozraké, Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana, připraví ročně

kolem 150 titulů audioknih. Zrakově postižení občané ČR si mohou produkci tohoto vydavatelství bezplatně vypůjčit prostřednictvím veřejných knihoven, které s ním uzavřely smlouvu.

Závěr

Spolupráce mezi sektorem vydávání knih a knihovnami je bezesporu žádoucí a může být

výhodná pro obě strany, jen je třeba si uvědomit, že základy a cíle jejich činnosti jsou naprosto odlišné! Na relativně malém českém knižním trhu se ziskovosti dosahuje velmi obtížně, i když mnozí nakladatelé už znají cesty, jak získat podporu i pro ambiciózní ediční počiny. Knihovny zase hrají neocenitelnou roli při propagaci knižní produkce a výchově a získávání nových čtenářů.

Tabulka 1: Registrovaní a aktivní nakladatelé v ČR v období 2009–2018 (s přiděleným ISBN)
Pozn.: vždy k 31. 12. daného roku

	registrovaní nakladatelé	aktivní nakladatelé
2009	4 583	1 913
2010	4 875	1 925
2011	5 167	1 982
2012	5 474	1 911
2013	5 796	2 037
2014	6 095	2 197
2015	6 389	2 296
2016	6 712	2 211
2017	6 986	2 151
2018	7 225	2 058

Zdroj: Národní agentura ISBN

Pozn.: Údaje o registraci vydavatelů knih vychází z mezinárodní metodiky systému ISBN, ke které-
mu bývalé Československo a posléze ČR přistou-
pila až v roce 1989, resp. 1993. Hodnověrně však
vypovídají o vydavatelských aktivitách Česka po
odstátnění vydavatelského sektoru po listopadu
1989. Žádný z jednou evidovaných vydavatel-
ských subjektů se totiž nevyřazuje, a tak jsou mezi

nimi vydavatelské domy aktivní, zaniklé nebo
subjekty, které aktivní vydavatelskou činnost
v současnosti neprovozují nebo ji třeba dočasně
pozastavily. Lze si tak učinit ucelenou představu
o dynamice vývoje a pohybu v této profesní ob-
lasti v ČR. Podle odhadu Národní agentury ISBN
je aktivních zhruba polovina z dnes registrova-
ných vydavatelských subjektů.

Tabulka 2: Vydané tituly knih a překladů v ČR v období 2009–2018

	Celkem	z toho překladových děl	
		Absolutně	v %
2009	17 598	5 777	33
2010	17 054	6 044	35
2011	18 985	6 514	34
2012	17 247	5 871	34
2013	17 876	6 565	37
2014	18 379	6 355	35
2015	18 282	6 240	34
2016	17 815	6 391	36
2017	16 422	5 835	36
2018	16 676	6 596	40

Zdroj: Národní knihovna ČR



Historické fondy v Národní knihovně ČR

Tomáš Klimek

Tomas.Klimek@nkp.cz

Historické fondy Národní knihovny tvoří sbírky rukopisů, inkunábulí, starých tisků vydaných do konce 18. století a historických map. Ochranu, uložení a restaurování zajišťuje Odbor ochrany knihovních fondů. Text přibližuje aktivity spojené s informačními technologiemi a digitalizací i význam spolupráce paměťových institucí na zpřístupnění a archivaci těchto fondů.

Národní knihovna spravuje rozsáhlé sbírky historických fondů, rukopisů, inkunábulí, starých tisků vydaných do konce 18. století a historických map, svým množstvím i významem představující nejvýznamnější soubor tohoto druhu v České republice, který je unikátní i v celosvětovém kontextu. V rámci instituce jsou historické fondy rozděleny do třech základních celků, majících různé správce. **Odbor historických a hudebních fondů** má na starosti nejstarší a zároveň i největší část sbírky, spravovanou **Oddělením rukopisů a starých tisků**, jakož i sbírku hudebnin, spravovanou **Hudebním oddělením**. Zcela oddělen je pak fond **Slovanské knihovny**, představující jedinečný materiál pro studium slavistiky a příbuzných oborů. Ochranu sbírek, kontrolu podmínek jejich uložení a restaurační zásahy zajišťuje Odbor ochrany knihovních fondů. Sbírký jsou uloženy v historické budově Klementina.

Řada aktivit je dnes výrazně ovlivněna informačními technologiemi a digitalizací a také činnost knihoven, jakožto paměťových institucí spravujících, shromažďujících a zpřístupňujících dokumentové dědictví, se přirozeně z velké míry soustředí na digitální zpřístupnění a archivaci spravovaných fondů. Lze říci, že správci historických fondů v Národní knihovně ČR jsou v tomto ohledu velmi aktivní, digitalizaci se věnují dlouhodobě, dosáhli řady výrazných úspěchů a spolupracují s nejvýznamnějšími světovými

paměťovými i výzkumnými institucemi. **Digitální knihovna Manuscriptorium**, kterou Národní knihovna ČR spravuje a vyvíjí, je jedním z největších zdrojů zdigitalizovaného písemného dědictví (historických psaných dokumentů) na světě a zpřístupňuje data z více než 130 institucí z celé Evropy. K dnešnímu dni je prostřednictvím **Manuscriptoria** zpřístupněno více než 400 tisíc katalogových záznamů a 110 tisíc komplexních digitálních dokumentů, tedy dokumentů, které byly plně zdigitalizovány a je možné je studovat a číst bez omezení online v nejrůznějších zařízeních – od stolního počítače přes mobilní telefon.

Rukopisy z fondů Národní knihovny jsou dlouhodobě digitalizovány v rámci programu VISK 6, jehož přísné podmínky zajišťují vysoký standard tzv. záchovné digitalizace. Pro digitalizaci starých tisků z fondů Národní knihovny byla v posledních letech klíčová spolupráce se společností Google (od roku 2011), díky níž bylo zdigitalizováno celkem 182 tisíc dokumentů, které postupně budou všechny dostupné z **Manuscriptoria** a představují tři čtvrtiny celého fondu. Všechny svazky posílané na digitalizaci musely být zkatalogizovány (za pomoci externích pracovníků) a byly prozkoumány, očištěny a ambulantně opraveny pracovníky Odboru ochrany knihovních fondů.

Digitální prostředí ale zdaleka neznamená pouze snadný přístup ke spravovaným dokumentům. Vedle archivační a prezervační funkce především nabízí nové způsoby využití.

Digitální prostředky mnohdy umožňují lepší čitelnost dokumentů než studium jejich originálů. V osobních účtech si lze velmi snadno ukládat vlastní výběr dokumentů a členit je do řady tematických skupin. Popisy i obrazy dokumentů, jakož i vlastní navázané texty opatřené odkazy a poznámkami, je možné sdílet s dalšími uživateli, což výrazně usnadňuje kooperativní práci. V rámci vývoje digitální knihovny Manuscriptorium se Národní knihovna výrazně podílí na tvorbě nejrůznějších uživatelských nástrojů pro práci s obsahem. V posledních letech byl např. vyvinut redakční systém pro tvorbu virtuálních výstav, bylo vylepšeno vyhledávání na základě analýz chování koncových uživatelů, byl implementován protokol IIIF umožňující snadné generování obrazů, byl vytvořen Index digitalizovaného dědictví umožňující centrální evidenci a identifikaci historických dokumentů, apod.

Počet uživatelů digitální knihovny mnohonásobně překračuje i jen myslitelné kapacity studoven. Počet uživatelů Manuscriptoria překračuje počet 60 tisíc uživatelů ročně a digitální knihovna zaznamená přes 100 tisíc návštěv ročně. Zhruba polovinu z nich tvoří lidé připojující se k *Manuscriptoriu* v České republice. Studovny v Klementinu pak poskytují přístup k dosud nezdigitalizovaným dokumentům a zejména slouží k uspokojení speciálních studijních požadavků, pro něž badatel potřebuje konzultovat originál (studium vazeb, vodoznaků a dalších fyzických atributů knih).

Problémem Národní knihovny je dlouholeté podfinancování, což se projevuje mj. nedostatkem prostředků na nové akvizice historických dokumentů i příruční literatury. Vzhledem k významu spravovaných sbírek je počet historických dokumentů, které si Národní knihovna může dovolit zakoupit, zcela nedostatečný a neodpovídá významu instituce a jejích sbírek. Řada činností pracovníků Národní knihovny je navíc v posledních letech limitována pokračující revitalizací Klementina.

Po jejím dokončení a rovněž po ukončení spolupráce s Googlem zaměřené na masovou digitalizaci a hromadné zpřístupnění fondů se pracovníci Odboru historických a hudebních fondů i Slovanské knihovny budou moci postupně více soustředit na vytváření analytických popisů katalogizovaných dokumentů umožňujících práci s jejich obsahem, věnovat se tematicky jednotlivým oborům, jichž se jednotlivé části fondu týkají, zpracovávat výstavy jak fyzické (pro prostory Klementina), tak virtuální. Do budoucna bude rovněž žádoucí posílit výzkumnou aktivitu jednotlivých pracovníků ve vztahu ke zpracování fondů, spolupracovat s univerzitami na výuce studentů relevantních oborů, zapojovat studenty do pracovních stáží, apod., tak, aby byly potenciál sbírek, jedinečná budova Klementina i know-how zaměstnanců knihovny plně využity. Za těchto předpokladů bude moci Národní knihovna prostřednictvím svých unikátních historických sbírek nabízet služby a produkty, o které bude zájem a které budou mít celonárodní význam.



Ukázka folia zdigitalizovaného rukopisu



Elektronické informační zdroje v knihovnách v ČR

Jiří Pavlík

pavlik@cuni.cz

Příspěvek se věnuje současným možnostem vyhledávání v elektronických informačních zdrojích a jejich dostupnosti. Informuje o efektivním centrálním nákupu klíčových elektronických informačních zdrojů pro výzkum a vzdělávání v ČR. Licencované elektronické informační zdroje jsou přístupné prostřednictvím knihoven, což umožnil projekt Centrální portál knihoven.

Současná situace, krátkodobý nejbližší výhled, směřování

Národní licenční centrum CzechELib v současné době zajišťuje efektivní centrální nákup klíčových elektronických informačních zdrojů pro výzkum a vzdělávání v České republice. Přehled bezmála dvou stovek licencovaných zdrojů pro 113 členských institucí je uvedený na stránkách CzechELib.

Elektronické zdroje jsou v rámci CzechELib licencovány většinou pro celé organizace.

V případě velkých univerzit, jako je například Univerzita Karlova, jsou v některých případech licence pořízeny pouze pro vybrané součásti a fakulty. Na univerzitách mají ke zdrojům typicky přístup z univerzity i vzdálený přístup studenti a zaměstnanci univerzit, externí registrovaní čtenáři v univerzitních knihovnách mají přístup ke zdrojům na místě v knihovnách. V neuniverzitních veřejných knihovnách jako jsou například Národní knihovna, Národní technická knihovna, Národní lékařská knihovna, Moravská zemská

Ukázka přihlášení účtem z Univerzity Karlovy u Emerald

knihovna nebo Knihovna Akademie věd ČR mají ke zdrojům přístup z knihoven i vzdálený přístup registrovaní čtenáři.

K vyhledávání v elektronických informačních zdrojích napříč řadou knihoven je možné využít **Centrální portál knihoven**. V portále jsou prohledávány elektronické zdroje například Národní knihovny, Národní technické knihovny, Národní lékařské knihovny, Moravské zemské knihovny, Knihovny Akademie věd ČR, Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové, Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně, Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje, Městské knihovny v Praze, Ústavu mezinárodních vztahů nebo Městské knihovny Česká Třebová. Přehled všech knihoven zapojených v Centrálním portálu knihoven a prohledávaných elektronických informačních zdrojů je uvedený na webu portálu <https://www.knihovny.cz/Portal/Page/zapojene-knihovny-a-zdroje>. K prohledávání elektronických informačních zdrojů se v portálu využívá EBSCO Discovery Service, prolínkování na plné texty zajišťuje link server SFX. Některé z větších knihoven zapojených v portálu využívají vlastní OpenURL linkservery SFX, 360 Link nebo Full-Text Finder s optimalizovanou nabídkou služeb pro své potřeby. Tyto knihovny typicky provozují také ještě vlastní a pro své potřeby vyladěný vyhledávač typu discovery jako Summon, Primo nebo zmiňovaný EBSCO Discovery Service. Na začátku roku 2019 Centrální portál knihoven plně nahradil služby Jednotné informační brány, která byla úspěšně provozována od února 2012. Informace k přechodu z Jednotné informační brány na Centrální portál knihoven jsou vystavené v Informačním portálu Jednotné informační brány – <http://info.jib.cz/>.

CzechELib zajišťuje také hromadné nastavení přihlašování u elektronických informačních zdrojů účty z knihoven a z univerzit. Přihlašování využívá federativní autentizaci české akademické federace identit eduID.cz provozované sdružením CESNET. Díky federativní autentizaci mají studenti a zaměstnanci univerzit i čtenáři knihoven pohodlný přístup k elektronickým

informačním zdrojům ze školy, z práce i z domova. Průběh nastavování byl představen na lednové konferenci e-infrastruktury **CESNET**. Záznam z přednášky a prezentace jsou vystaveny na stránkách konference – <https://konference.cesnet.cz>.

Moravská zemská knihovna se společně s CESNET účastní jako zástupci České republiky prestižního evropského projektu **Authentication and Authorisation for Research and Collaboration (AARC)**. Cílem projektu je připravit řešení k využití federativní autentizace pro e-infrastrukturu a pro knihovny při mezinárodní spolupráci. V oblasti knihoven byly připraveny letáky osvětlující principy a výhody federativní autentizace, doporučení pro knihovny i poskytovatele služeb knihovnám a pilotní řešení pro přístup walk-in čtenářů, využití EZproxy při federativní autentizaci a řešení k propojení identit uživatelů. Doporučení projektu AARC využívá CzechELib při jednání s poskytovateli elektronických zdrojů k hromadnému nastavení přihlašování účty z knihoven a z univerzit, využívá je také Moravská zemská knihovna jak v rámci Centrálního portálu knihoven, tak u vlastních služeb k elektronickým informačním zdrojům. Materiály projektu AARC jsou dostupné na adrese <https://aarc-project.eu/libraries/> a byly prezentovány také na zmiňované lednové konferenci e-infrastruktury CESNET.

V popisu současné situace v oblasti elektronických informačních zdrojů v ČR je potřeba zmínit také české e-knihy a e-časopisy. Více než 100 knihoven nabízí svým čtenářům výpůjčky přes 6 600 titulů českých e-knih na platformě eReading.cz. Na platformě **BOOKPORT** mohou knihovny čtenářům nabídnout přes 4 400 titulů českých e-knih. Špičkovou úroveň implementace federativní autentizace eduID.cz pro přístup k českým elektronickým knihám a časopisům mají zmiňovaný BOOKPORT a dále platformy Pablikado, Publi, Levná knihovna, EBSCO eBooks a ProQuest Ebook Central.

Souběžně s projektem AARC běží projekt **RA21: Resource Access for the 21st Century**,

kteřý se zaměřuje na vyladění postupu přihlašování při federativní autentizaci. Oba projekty budou v letošním roce končit a díle o úspěšný průběh implementace doporučení z obou projektů bude usilovat iniciativa Federated Identity Management for Libraries (FIM4L), kterou zastřeší LIBER. CzechELib je šestiletý projekt na roky 2017 až 2022. Na období 2018-2020 je v rozpočtu projektu určeno přes 1,1 miliardy Kč na podporu pořizování elektronických informačních zdrojů, od roku 2021 je podpora přislíbena ze státního rozpočtu. Počty registrovaných knihoven a prohledávaných elektronických informačních zdrojů v Centrálním portálu knihoven budou postupně navyšovány, v portále bude integrována národní platforma Získej pro sdílení fondů knihoven, poskytování meziknihovních výpůjčních služeb a služeb dodávání dokumentů. Školení k pokročilým rešeršům

v elektronických informačních zdrojích lektoruje například doc. PhDr. Richard Papík, Ph.D. Ve svých školeních využívá primárně elektronické zdroje dostupné v neuniverzitních veřejných knihovnách, jako jsou Národní technická knihovna, Národní lékařská knihovna, Knihovna Akademie věd ČR nebo Moravská zemská knihovna. Občasné české republiky po registraci mohou elektronické zdroje v těchto knihovnách využívat kdykoli a odkudkoli, studenti vysokých škol je zde mají k dispozici i po ukončení studií. Čtenářem Moravské zemské knihovny je možné se stát využitím on-line registrace s validovaným účtem mojeID. Prodloužení registrace se provádí komfortně jednoduchou on-line platbou registračního poplatku. Elektronické zdroje Moravské zemské knihovny jsou tak v pravém slova smyslu dostupné okamžitě, kdykoli a odkudkoli.



Koláčky štěstí

Irena Poláková

irmamiter@gmail.com

„Můžeme vám nabídnout kávu a koláček?“ ptali jsme se na jednom setkání kolegyní učitelek a knihovnic. K odpolední svačině si snad rády daly. Upozornili jsme je, aby jedly opatrně, protože uvnitř koláčku možná najdou něco, co je učiní šťastnými. A možná také ne. V koláčku byl ukryt úryvek z nově vydaných dětských knih. V každém jiný. Podle úryvku jsme pak v nabídce knižních titulů hledali ten, v němž se nacházela právě ta naše věta, náš odstavec. A následně jsme měli 20 minut na samostatné tiché čtení a zjišťování, jestli právě tato kniha nás může učinit „šťastnějšími“, tj. zda ji chceme číst dál, něčím nás zaujala, nacházíme v ní inspiraci. Jednalo se o dětské knihy a cílem této aktivity bylo najít mezi knižními novinkami takové tituly, které bychom mohli využít při práci s dětmi a také si je třeba i čtenářsky užít. Obvykle platí, že nezaujme-li dětská

knihka nás dospělé, stěží nadchne děti, kterým ji budeme chtít představit.

Aktivita byla relativně pracná na přípravu, přepokládala upečení koláčků a předvýběr ze současných dětských knih, ale ve své podstatě se jedná o obdobu čtenářských losů, o kterých jsme informovali v předchozích číslech tohoto časopisu. „Koláčky štěstí“ vyznívají více slavnostně. Hodí se pro chvíle, kdy dětem chceme představit nové knihy či jim nové knihy darovat. A právě „koláček štěstí“ nabízí okamžiky napětí, očekávání radosti a snad i následné radosti z čtení. A pokud nám kniha radost nepřinese, můžeme se podívat, jak jsou na tom ostatní, seznámit se s jejich tituly a zeptat se na jejich názor, i to je součástí rozhovoru nad kávou/čajem a koláčky.

Vybrané citáty a tituly knih najdete v elektronické verzi Duhy.



Papírové divadlo – kamishibai

Eleonóra Hamar

eleonora.hamar@pangurovypribehych.cz

Představuji si to tak, že většina současných knihoven stojí dnes před výzvou nabízet svým čtenářům stále rozsáhlejší knižní fond, přístup k digitalizovaným katalogům, počítačům a nejnovějším technologiím podporujícím čtenářství, zároveň zůstat (nebo stát se) místem komunitního setkávání a rozvíjení imaginace, prostředím, kde se do příběhů vdechuje život. Ráda bych zde představila jeden osvědčený způsob, kterým lze takové místo začít jednoduše budovat. Je jím papírové divadlo.

Papírové divadlo (čili kamishibai) je původně japonský způsob a umělecká forma vyprávění používající dřevěný rám divadélka a barevné ilustrace vyobrazené na jednotlivých listech. Během představení je příběh úzce spjat nejen s živým slovem, ale také působivě zharmonizován se sledem barevných kreseb či maleb. Vyprávěč otevře divadélko, objeví se v něm první obraz a postupně ožijí další a další v předem inscenovaném sledu tak, aby slova a ilustrace mohly společně rozvinout děj.

Vyprávění příběhů se s ukazováním nejrůznějších obrazů a výjevů spojovalo již od pradávna. Přesto však se všichni, kdo představení papírového divadla zažili, shodují v tom, že ve spojení vyprávění s obrazy je jakési kouzlo. Je téměř nemožné analyticky popsat, proč se v takových kouzelných chvílích zadržuje dech, otevírají se oči dokořán – může za to nejspíš souběh více dílčích charakteristik. V případě kamishibai jde nejspíš o to, že

a) vizuální zážitek (ohraničený a tím také chráněný rámem divadélka) podporuje soustředění a hýčká smysly diváků,

b) výměna obrazů v divadélku zprostředkovává dramatický efekt a vtahuje diváka do příběhu,

c) živé mluvené slovo dodává příběhu jedinečný osobní rozměr a umožňuje dialog mezi vyprávěčem a jeho publikem.

V neposlední řadě hraje důležitou roli to, že

d) představení papírového divadla je komorní, oslovuje malou skupinu diváků a umožňuje



Papírové divadlo kamishibai

tím zažít tzv. kyokan, ono více či méně uvědomované utvrzení se ve smyslu života díky sdílení významů a pocitů zrozených během představení.

Podobně jako v divadlech malého formátu i zde se s ostatními přítomnými sdílí jedinečná atmosféra: na konkrétním místě a v konkrétním čase vzniklá přítomnost „v teple“ mezilidských vztahů.

V současnosti je používání papírového divadla rozšířené po celém světě. Je oblíbené, protože díky jeho jednoduché formě a praktické přenositelnosti lze uskutečnit kamishibai představení prakticky kdekoli. Ne náhodou přispěly k jeho novodobé renesanci právě takové pedagogické a sociální instituce, v nichž bylo třeba přijít s flexibilními přístupy: např. v léčebných institucích s pacienty s omezenou pohyblivostí, v sociálně vyloučených lokalitách, apod. Kamishibai se stala oblíbenou formou vyprávění i v knihovnách, kde se do doprovodných programů zahrnuje například kvůli možnosti hravého podpoření verbální a vizuální gramotnosti, jelikož nabízí lákavou zastávku na cestě stávání se čtenářem.

Projektem **Pangurových příběhů** (www.pangurovypribehych.cz) jsme se rozhodli přidat se ke znovuoživení tohoto starodávného způsobu

vyprávění. Myslíme si, že v současné vizuální kultuře spoléhající na dovednosti kreativního a kritického spojování textových a vizuálních vjemů, je kamishibai nedocenitelný dar.

Naše aktivita má několik důležitých pilířů. Věnujeme se:

a) ruční výrobě dřevěného divadélka a tvorbě ilustrovaných příběhů do formátu papírového divadla. S ilustrátorkou a malířkou Lenkou Kamínkovou chystáme momentálně k vydání dvě pohádky pro menší děti a dva moderní příběhy pro větší,

b) vyprávíme dětem různého věku prostřednictvím papírového divadla v rámci jednorázových akcí či tematicky zaměřených workshopů na pokračování,

c) nabízíme workshopy pro dospělé o možnostech kamishibai a jeho využití nebo jen tak pro radost,

d) ve spolupráci s výtvarnými ateliéry nabízíme příměstské tábory s tematikou papírového divadla.

V tomto roce jsme měli velkou radost z navázání spolupráce s brněnským dětským knihkupectvím Dlouhá Punčocha, v jehož prostorách jsme začali s pravidelnými představeními papírového divadla. Vyprávěli jsme příběhy, pomocí kterých jsme pomyslně zavítali do kamishibai dílen různých

umělců a jejich prostřednictvím do různých koutů světa: Francie, Japonska, Maďarska. Představení divadla samozřejmě nikdy neskončilo uzavřením jeho dvířek, zůstali jsme s dětmi v příběhu ručním tvořením a navazujícím storytellingem. Dílničky navrhujeme tak, aby příběhy mohly žít v dětech dál, aby si mohly náladu z příběhu (třeba v podobě postavičky, obrazu, sešitu) vzít s sebou domů pro možnost rozvíjení dalších narativních linií a především pro objevení hlasu vypravěče v sobě.



Navazující workshop



Rozhovor s Mgr. Markétou Kukrechtovou

Jana Leparová

jleparova@gmail.com

V loňském roce jste převzala po PhDr. Halině Molinové pomyslné žezlo a stala jste se ředitelkou Regionální knihovny Karviná. V prostředí veřejných knihoven se však již pohybujete poměrně dlouhou dobu. Zajímalo by mne, jaká byla vaše cesta k profesi knihovnice.

Po maturitě v roce 1995 na Střední průmyslové škole strojní v Karviné jsem nastoupila do karvinské knihovny. Pak jsem zběhla na 5 let do Prahy (mimo obor) a po návratu zpět do karvinské knihovny v roce 2002 jsme se s kolegyní „vyhecovaly“ a začaly jsme studovat – nejprve na Slezské univerzitě v Opavě a pak na Masarykově univerzitě v Brně. Už v Praze jsem věděla, že mi knihovna chybí. Měla jsem velké štěstí a byla to pro mne čest, že jsem se mohla učit od PhDr. Haliny Molinové – skvělé osobnosti a úžasné mentorky.

Pokud si dobře vzpomínám, karvinská knihovna byla vždy hodně aktivní a zkoušela nové a někdy i dost netradiční cesty, jak přitáhnout zájem o její služby. Nebála se brzy vstoupit i do online světa prostřednictvím Avatarů. Sama jste tehdy dělala řadu přednášek na toto téma. Oč tehdy šlo?

Karvinská knihovna jako první česká knihovna vstoupila v roce 2008 do virtuálního prostředí SecondLife, kde provozovala až do roku 2017 virtuální knihovnu. Virtuální návštěvníci – avataři měli možnost využít databáze, které

karvinská knihovna spravuje (např. Městský informační systém – databáze firem, Rešerše, Beletrie – knihovníci doporučují, elektronický časopis SOVA). V lednu 2009 proběhla ve virtuální Regionální knihovně Karviná konference pořádaná Kabinetem informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně (KISK FF MU) za účasti 86 účastníků – avatarů. Knihovníci karvinské knihovny si tak měli možnost vyzkoušet poskytování knihovnických a informačních služeb ve virtuálním prostředí SecondLife.



V současné době knihovny již běžně využívají možnosti internetu a běžně komunikují se svými uživateli prostřednictvím sociálních sítí. Zaregistrovala jsem názor, že Facebook už není pro mládež zajímavý a využívá jej spíše starší generace. Jaké jsou vaše zkušenosti? Na které věkové skupiny míříte prostřednictvím sociálních sítí?

Také Regionální knihovna Karviná využívá možnosti sociálních sítí, působí na Facebooku a Instagramu. Na Instagram jsme se vydali právě z důvodu, že na Facebooku jsou dnes spíše rodiče a mladí „prchají“ na Instagram. Stále hledáme nové cesty, jak zaujmout různé věkové, sociální i národnostní skupiny.

Karvinská knihovna získala řadu ocenění. Z nich můžeme výběrově jmenovat např. v roce 2000 v Helsinkách Cenu Evropské

veřejné knihovny za vynikající práci v oblasti prosazování literatury a čtení, v roce 2011 získala cenu Ministerstva kultury „Knihovna roku 2011“ v kategorii informační počín za přestavbu ústřední budovy knihovny. A v loňském roce SKIP udělil Regionální knihovně ocenění Městská knihovna roku 2018. Karvinská knihovna se tak stala výhercem soutěže, jejímž cílem je motivace veřejných knihoven k rozšíření a zkvalitnění knihovnických a informačních služeb. Čím karvinská knihovna soutěžní porotu zaujala?

Soutěžící knihovny byly hodnoceny podle 39 kritérií – například to byla dostupnost knihovny, jejích služeb i informací o knihovně, přístup pro různé znevýhodněné skupiny, služby pro různé kategorie uživatelů, provozní doba, sociální zázemí, estetika prostoru, osvětlení, prostory pro děti a mládež, možnosti občerstvení a další. A knihovna byla také prověřena metodou mystery shoppingu s předem ohlášeným termínem.

Troufám si tvrdit, že jsme porotu zaujali především různou škálou kulturních a vzdělávacích aktivit pro širokou veřejnost. Provazujeme Dobrovolnické centrum, Městské informační centrum, knihařskou dílnu i filmový klub, spolupracujeme s organizacemi ve městě Karviná i okolí – např. Klub SenSen (Senzační senioři), Domov Alzheimer, Obec Slovákovi v Karvinej, ZUŠ B. Smetany v Karviné, Mládežnickou radou Karviná, Slezskou diakonií. Připravujeme také česko-polské přeshraniční projekty Z książką na walizkach, spolupracujeme s knihovnami v polských městech – např. Skoczowě, Jastrzebie-Zdrój, Racioborzu, Cieszyńie. Uskutečňujeme kurzy trénování paměti a kurzy počítačové gramotnosti. Půjčujeme e-knihy a čtečky, deskové hry a didaktické pomůcky, audioknihy, bodové knihy (knihy psané Braillovým písmem). Zapojujeme se do celorepublikových kampaní na podporu čtení a čtenářství. Ve

spolupráci s Moravskoslezskou vědeckou knihovnou v Ostravě digitalizujeme chráněný fond a regionální literaturu. Snažíme se poskytnout veřejnosti širokou nabídku, aby každý měl možnost vybrat si podle svého zájmu i časových možností.

V roce 2018 získala Regionální knihovna Karviná díky podpoře Ministerstva kultury v rámci výběrového dotačního řízení v programu na podporu kulturních aktivit zdravotně postižených občanů a seniorů pro rok 2018 finanční prostředky. Na jaký projekt byly použity a proč jste si vybrali zrovna tuto oblast?

Cílem bylo zkvalitnit přístup do všech prostor knihovny a odstranit tak bariéry ze života zdravotně postižených a také rodičů s dětmi. V rámci projektu Knihovna bez bariér byly zakoupeny přenosné ližiny pro vozíčkáře, které je možné využít v kinosále a v naší „sladké kavárně“ a orientační hlasový majáček pro nevidomé, který je umístěn na budově knihovny.

V letošním roce si připomínáte 8. výročí působení knihovny v nové budově. Byla to tehdy zejména zásluha ředitelky PhDr. Haliny Molinové, která díky její vytrvalosti a připravenosti knihovny dotáhla rekonstrukci knihovny k její současné podobě. Mimochodem v roce 2010 získala budova knihovny hlavní cenu Stavba Moravskoslezského kraje. Je potvrzenou skutečností, že téměř vždy nová budova má také velký vliv na nové aktivity knihovny a zvýšený zájem veřejnosti. O které projekty je mezi veřejností největší zájem?

Rekonstrukce ústřední budovy umožnila čtenářům využít na jednom místě všechny nabízené klasické knihovnické služby – pro dospělá se rozšířila nabídka beletrie i naučné

literatury, zvětšil se prostor pro literaturu pro děti a mládež, vznikla „sladká kavárna“, byl rekonstruován kinosál, vznikla multimedialní učebna... Díky rekonstrukci se podstatně rozšířil prostor půjčoven, protože byl využit přilehlý pavilón základní školy, který byl propojen s původní budovou knihovny. Nově vzniklé prostory také umožnily rozšířit škálu kulturních a vzdělávacích aktivit pro širokou veřejnost. Oblíbené jsou akce pro děti a rodiče v rámci kampaní na podporu čtení Celé Česko čte dětem/Cała Polska czyta dzieciom. Pravidelně k nám jezdí herci z projektu LiStOVÁní se svým scénickým čtením. V září proběhne již 25. ročník celoměstské akce Knižní jarmark na Masarykově náměstí v Karviné – Fryštátě. Zapojili jsme se do ekologického projektu recyklace použitých baterií a tonerů. Realizujeme kurzy počítačové gramotnosti a kurzy trénování paměti. Zapojili jsme se do celorepublikového projektu Bookstart. Oblíbené jsou kreativní dílničky pro dospělé i pro děti. A v loňském roce jsme oslavili 50. výročí fungování Filmového klubu při Regionální knihovně Karviná (zřejmě nejstarší dosud fungující filmový klub v ČR). Naše aktivity se samozřejmě nesoustřeďují jen v ústřední knihovně, ale spolupracujeme také s Domovem Alzheimer v Karviné – Darkově, kde pro klienty realizujeme aktivity v rámci biblioterapie. Na naší pobočce ve známém Rehabilitačním sanatoriu v Karviné – Hranicích nabízíme knihovnické a informační služby nejen pro klienty Lázní Darkov.

Zmínila jste akci Celé Česko čte dětem a já vím, že se knihovně daří zvát hodně zajímavé osobnosti. V čem je tajemství úspěchu této akce?

Regionální knihovna je zapojena do kampaní Celé Česko čte dětem a Cała Polska czyta dzieciom už od roku 2007. Dětem předčítají významné osobnosti jak města Karviná, Moravskoslezského kraje, tak také známí

umělci z České republiky, Slovenska i Polska. Domlouvání termínů se zaneprázdněnými osobnostmi je vždy běh na dlouhou trať, ale jak se říká „trpělivost růže přináší“. A tak v karvinské knihovně četli například Karel Šíp, Miroslav Donutil, Zdeněk Svěrák, Jan Kraus, Ivana Chýlková, Václav Kopta, Jakub Kohák, Michal Malátný ze skupiny Chinaski a také třeba karvinští prvoligoví fotbalisté.

Regionální knihovna v Karviné je známá také svými knihovnickými službami pro polskou menšinu. Můžete zmínit, o jaké služby mají polští čtenáři největší zájem?

Středisko polské literatury v Karviné – Fryštátě poskytuje klasické knihovnické a informační služby – nabízí široký výběr krásné literatury v polštině pro děti i dospělé, má bohatý fond naučné literatury, který je zaměřen zejména na dějiny Polska, polskou literaturu a jazykovědu, audioknihy v polštině, máme k dispozici 28 titulů novin a časopisů v polském jazyce. Zájem je také o prodej polské regionální literatury, příjem inzerce do Głosu (regionální noviny vycházející v polském jazyce). Navštěvovány jsou výstavy polských a regionálních tvůrců, besedy se zajímavými osobnostmi polského a regionálního kulturního života v rámci projektu Klub diskusyjny. Knihovnice zajišťují také metodickou pomoc v oblasti práce s polskou literaturou a meziknihovní výpůjční službu.

Jako dnes již bývalá krajská metodička se nemohu nezeptat jaká je vaše spolupráce s krajskou knihovnou. Připravujete pro letošní rok nějakou společnou akci?

V roce 2016 karvinská knihovna ve spolupráci s Moravskoslezskou vědeckou knihovnou v Ostravě (MSVK) poprvé uspořádala mezinárodní odbornou knihovnickou konferenci **Profese knihovník**. Výstupem z této



konference byl sborník.¹ Na tuto ověřenou a úspěšnou spolupráci navážeme a v letošním roce opět ve spolupráci s MSVK v Ostravě uspořádáme v červnu v Karviné konferenci Profese knihovník – letošní téma je dětský čtenář.

Přece jenom nemůžeme zapomenout na hlavní knihovnickou činnost – půjčování různých druhů dokumentů. Jaký je zájem o tištěné knihy, audioknihy a e-knihy? Jaké jsou vaše zkušenosti?

Snažíme se, aby knihovní fond byl různorodý obsahově, i co se týká různých typů dokumentů. Půjčujeme vedle klasických tištěných dokumentů (knihy, časopisy) také e-knihy (od roku 2016), deskové hry, didaktické pomůcky, audioknihy, knihy psané Braillovým písmem.

Mezi čtenáři jsou velmi oblíbené audioknihy a deskovky, které máme jak pro děti, tak pro dospělé čtenáře.

Nejčastějšími návštěvníky a uživateli knihovnických služeb ve veřejných knihovnách bývají děti, studenti a pak senioři. Zkoušíte si najít cestu i k jiným věkovým či zájmovým skupinám?

Dali jsme si za cíl přivést do knihovny právě tuto cílovou skupinu – pracující 20+. Karvinskou knihovnu navštěvují školáci, studenti a senioři. Ale dospělí v produktivním věku často argumentují tím, že na čtení nemají čas. My se snažíme, aby lidé zvolnili, zklidnili, aby knihovnu brali také jako prostředí, ve kterém je možno relaxovat. Proto pořádáme koncerty, výstavy, vedeme filmový klub, v prostorách Regionální knihovny v Karviné – Mizerově máme „sladkou kavárnu“.

V loňském roce jste se svých uživatelů ptali prostřednictvím dotazníku na jejich

¹ MOLINOVÁ, Halina a Markéta KUKRECHTOVÁ, ed. Profese knihovník: sborník z mezinárodní odborné knihovnické konference konané dne 9. června 2016 v Regionální knihovně Karviná. Karviná: Regionální knihovna Karviná, 2016. ISBN 978-80-270-0578-9. Dostupné také online – <https://docplayer.cz/25234785-Profese-knihovnik-sbornik-z-mezinarodni-odborne-knihovnicko-konference-konane-dne-9-cervna-v-regionalni-knihovne-karvina.html>

názory na vaše služby. Který z podnětů byl nejzajímavější a který z vašeho pohledu nejabsurdnější?

Z dětských odpovědí nás zaujalo, že dětským návštěvníkům vadí hluk na dětském oddělení. Z odpovědí dospělých návštěvníků knihovny nás překvapilo, že neví o naší „sladké kavárně“ v ústřední knihovně a o Knihobudce na vlakovém nádraží v Karviné. Samozřejmě nás potěšilo kladné hodnocení karvinské knihovny. Ty negativní reakce v současné době analyzujeme a snažíme se najít taková řešení, aby čtenáři a návštěvníci byli maximálně spokojeni se službami karvinské knihovny.

Pro kvalitní služby knihovny jsou důležité dobře připravení zaměstnanci. Vaše knihovna je mimo jiné známá tím, že se intenzivně věnuje vzdělávání knihovníků. Můžete nám přiblížit, kterým oblastem se v oblasti vzdělávání prioritně věnujete.

Karvinská knihovna se již od roku 2002 věnuje také vzdělávání knihovníků a informačních pracovníků. Pro financování vzdělávacích aktivit mimo jiné využívá dotace z Ministerstva kultury ČR v rámci dotačního programu VISK a dotace z Moravskoslezského kraje na výkon regionálních funkcí. Zpočátku byla témata kurzů zaměřena na informační a počítačovou gramotnost. Nyní jsou oblasti priorit zaměřeny spíše na soft skills.

V této souvislosti se musím zeptat také na to, jaké máte požadavky na nově přijímané zaměstnance. Předpokládám, že jen vysvědčení ze školy nestačí.

Nároky na práci knihovníků stále rostou. Práce v knihovně je náročná a knihovník ve službách je první, který se se čtenářem setkává. Často je toto první setkání nejdůležitější pro čtenářovo hodnocení celé knihovny. Proto dnes již požadujeme vedle standardních

znalostí (hard skills a soft skills) také kreativitu, ochotu a úsměv.

Mohu mít jednu osobní otázku? Víím, že ráda běháte. Čím je pro vás tento sport přitažlivý?

V srpnu 2014 jsem si přečetla knížku „Příručka dámy v běhu“ a od té doby běhám. Pro mne osobně je to nejlepší relaxace. Úžasné podmínky pro běhání nabízí Karviná, ráda běhám také v Petrovicích u Karviné. S kolegyní a kolegy se účastníme také charitativních běhů, takže děláme něco pro své tělo, po běhu máme dobrou náladu a ještě přispíváme na dobrou věc.

A na závěr jedna „netradiční“ otázka. Jak vidíte budoucnost karvinské knihovny?

Jsem optimista, takže budoucnost karvinské knihovny vidím v dobré týmové práci. Je důležité stále sledovat trendy, přizpůsobit se požadavkům návštěvníků, vzdělávat se.

Děkuji za rozhovor.
Jana Leparová

Mgr. Markéta Kukrechtová získala odborné knihovnické vzdělání nejprve na Slezské univerzitě v Opavě (bakalářské studium – Informační studia a knihovnictví) a následně na Masarykově univerzitě v Brně (Kabinet informačních studií a knihovnictví (KISK), magisterské studium Informační studia a knihovnictví). Svou odbornou praxi získala v Regionální knihovně Karviná, kde nastoupila v roce 1995. Dlouhodobě pracovala ve funkci vedoucí útvaru knihovnických služeb (v letech 2008-2018). V době nemoci PhDr. Molinové působila ve funkci zastupující ředitelky. Po odchodu PhDr. Molinové do důchodu se stala v srpnu 2018 ředitelkou Regionální knihovny. Ve volném čase se kromě literatury zajímá o film a divadlo. Ráda sportuje, intenzivně se věnuje rekreačnímu běhu, ráda plave i lyžuje.



Právní poradna: Přijímání darů v knihovnách

Soňa Dresslerová

Sona.Dresslerova@mzk.cz

Jak má knihovna v souladu s právními předpisy postupovat při přijímání darů?

Nejdříve je třeba uvést, že žádný právní předpis nezakazuje knihovnám přijímání darů, proto je zcela věcí každé knihovny, zda nějaký dar přijme či nikoli. Z tohoto důvodu se tento článek snaží popsat praktickou stránku institutu darování.

Z hlediska praktického může jít o peněžitý dar či nepeněžitý dar, obě tyto kategorie se pak dělí na dary poskytnuté za určitým účelem (dar účelový), které knihovna může použít jen za stanoveným účelem, a dary poskytnuté bez účelu užití (dar bezúčelový), které knihovna může užít za jakýmkoliv účelem.

U nepeněžitých darů je nutné dar ocenit (není nutný znalecký posudek, stačí ocenění dárce) tak, aby jej mohla obdarovaná knihovna dát do svého účetnictví, neboť tímto nabývá majetek, který musí být v účetnictví oceněn.

Z důvodu nutnosti určení účelu daru a ocenění nepeněžitého daru je vhodné uzavřít darovací smlouvu písemně, ačkoli občanský zákoník umožňuje uzavřít darovací smlouvu i ústně. V písemné smlouvě je vhodné vymezit účel daru, u nepeněžitého daru uvést jeho ocenění (stačí v textu darovací smlouvy popsat, o jaký dar jde věcně a jeho konkrétní specifikaci a ocenění uvést v příloze).

V případě, že předmětem daru je soubor věcí, u kterého nelze přesně popsat každou jednotlivou věc, je možné pořídit fotodokumentaci předmětu daru a ve smlouvě na ni odkázat, či je možné do smlouvy napsat, že se jedná o věc hromadnou dle § 501 občanského zákoníku „Soubor cca ...“, aby nedošlo v budoucnu k problémům, zda nějaký konkrétní předmět byl předmětem daru či nikoli (např. při darování souboru starých tisků, které s ohledem na jejich rozsah a charakter nemusí být možné jmenovitě popsat), čímž se zajistí, že dárce nebude moci

v budoucnu namítat, že nějaká konkrétní věc z tohoto souboru nebyla předmětem daru.

Pokud jsou předmětem daru věci, které jsou autorskými díly, např. knihy, je vhodné do darovací smlouvy uvést i tzv. licenci, aby bylo jasné, v jakém rozsahu je knihovna může z hlediska autorského zákona užívat (např. „Smluvní strany se dohodly, že obdarovaný je oprávněn užívat knihy, které jsou předmětem daru v rozsahu knihovní licence dle z.č. 121/2000 Sb. autorského zákona a dále je oprávněn z nich pořizovat digitální kopie a tyto poskytovat třetím osobám bezplatně na webových stránkách užívaných obdarovaným a je oprávněn je svým čtenářům poskytovat i mimo prostory obdarovaného k nekomerčním účelům. Tato licence je poskytnuta na dobu neurčitou a bezplatně“).

Při samotném předání daru, pokud se nejedná o peněžní prostředky převáděné na účet obdarovaného, je vhodné sepsat předávací protokol, ve kterém bude konkrétní seznam toho, co bylo předáno (např. seznam knih, věcí), kdy bylo předáno a v jakém stavu tyto věci byly (pokud by se jednalo o dar větší hodnoty, je vhodné vytvořit fotodokumentaci daru – např. staré tisky).

Po převzetí daru je nutné jej zařadit do majetku obdarovaného. Otázku zaúčtování darů musí obdarovaná knihovna zvážit dle konkrétní situace a svého účetnictví, obecně mohou být dary zaúčtovány jako majetek či na provoz. Poslední otázkou, kterou musí obdarovaný vyřešit je zdanění darů. Jako praktická pomůcka v otázce danění darů knihovnami může sloužit Příloha k zápisu č. 32 ze zasedání Ústřední knihovnické rady z 25. 4. 2014, ve které Mgr. Klusoň, právník Ministerstva kultury, otázku přijímání darů od 1. 1. 2014 detailně rozebral. Je však třeba, aby u každého daru obdarovaná knihovna tuto otázku probrala se svým daňovým poradcem či účetní. Z těchto důvodů není otázka danění darů a zaúčtování darů předmětem tohoto článku.



Komunitní knihovna Jihomoravského kraje 2018

Monika Kratochvílová

Monika.Kratochvilova@mzk.cz

Oceňování dobře pracujících knihoven má v Jihomoravském kraji letitou tradici. Ve spolupráci s pověřenými knihovnami jsou každoročně nominovány na ocenění dobře pracující knihovny ze všech regionů, přičemž základem pro hodnocení jsou nejen celoroční výsledky jejich práce, ale zejména osobní kladné hodnocení metodiků. Pravidelnou tradicí se stalo střídavé oceňování profesionálních a neprofesionálních knihoven, z každého regionu se této pocty dostalo vždy jedné knihovně.

Při hledání cest, jak ještě více podpořit knihovny jako „otevřená, vzdělávací, kulturní, komunitní a kreativní centra“, ve shodě s vizí Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2017 až 2020, spolu s novou Globální vizí IFLA deklarující proměnu knihoven na centra neformálního vzdělávání podporující rozvoj, sounáležitost a spolupráci komunit v místě, přistoupila Moravská

zemská knihovna v Brně k novému oceňování zohledňující komunitní roli knihoven a zdůrazňující jejich význam jako míst setkávání a poznávání místa i lidí v něm žijících.

Z nových propozic soutěže:

„Cílem soutěže bylo ve shodě s aktuálními trendy iniciovat, motivovat a podpořit zejména menší knihovny k proměně v komunitní centra napomáhající propojování lidí v místě, jejich vzájemné poznávání a budování kvalitativně nových vztahů založených na solidaritě, úctě a vzájemném respektu.“

Naplnění komunitní funkce, tj. podpora knihoven jako míst setkávání a aktivizace členů komunit, představuje pro veřejné knihovny všech velikostí výzvu a příležitost podporovat a rozvíjet dobré soužití a rozvoj dané lokality a regionu.



Mgr. Dana Růžičková, knihovnice, Petr Hasil, místostarosta města Velké Pavlovice

Knihovna, která obdrží v každé soutěžní kategorii nejvyšší počet bodů, získá ocenění KOMUNITNÍ KNIHOVNA JIHOMORAVSKÉHO KRAJE 2018. Komise na základě osobní návštěvy těchto vybraných knihoven vyhlásí TOP KOMUNITNÍ KNIHOVNU JIHOMORAVSKÉHO KRAJE 2018."

Mezi hodnotící kritéria patřilo:

- počet kulturních akcí a počet návštěvníků kulturních akcí,
- počet vzdělávacích akcí a počet návštěvníků vzdělávacích akcí,
- zaměření aktivit na širokou veřejnost, nejen na čtenáře knihovny,
- mezigenerační aktivity,
- spolupráce s organizacemi v místě (MŠ, ZŠ, zájmové spolky apod.),
- vzhled a vybavení knihovny,
- zapojení knihovny do života a plánu rozvoje obce.

Do soutěže se přihlásilo celkem 25 knihoven, které byly rozděleny do soutěžních kategorií podle Standardu pro dobrou knihovnu.

Složení hodnotící komise:

- RNDr. Iveta Macurová, vedoucí oddělení rozvoje venkova a zemědělství odboru regionálního rozvoje Krajského úřadu Jihomoravského kraje
- Helena Jalová, vedoucí regionálního oddělení Městské knihovny Boskovice, krajská komisařka soutěže Vesnice roku
- Mgr. Jana Sikorová, vedoucí regionálního oddělení Městské knihovny Znojmo
- Bc. Martina Huječková, Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukce knihoven při MZK
- Mgr. Monika Kratochvílová, krajská metodička

Osobní záštitu nad oceněním poskytl hejtman Jihomoravského kraje JUDr. Bohumil Šimek, pozvání přijal radní Jihomoravského kraje za oblast kultury a památkové péče Ing. Tomáš Soukal.

Slavnostní setkání knihoven a jejich zřizovatelů se konalo 20. listopadu 2018 v Moravské zemské knihovně v Brně.



Prof. Tomáš Kubíček ředitel MZK v Brně gratuluje Zdeňce Komůrkové z Městské knihovny Jevišovice, vlevo pan starosta Mgr. Josef Málek, vpravo Ing. Tomáš Soukal, radní JMK

Slavnost zahájil prof. Tomáš Kubíček, ředitel Moravské zemské knihovny v Brně: „*Příští rok oslavíme sté výročí vzniku systému veřejných knihoven. Podle tzv. Masarykova zákona musela každá politická obec zřídit knihovnu, která bude přístupna všem obyvatelům. Nej důležitější nástroj demokratizace prvorepublikové společnosti byl na světě. A tím i jedna z významných funkcí knihoven – kultivace občanské společnosti a vytváření prostoru, v němž je možné se potkávat nad společnými tématy. A to je to, co máme na mysli, když mluvíme o komunitní roli knihoven. Jak důležitá je, o tom svědčí i onen nejdemokratičtější zákon první republiky – zákon o veřejných knihovnách.*“

„Za aktivní přínos knihovny v rozvoji komunitního života obce, za podporu kulturního a společenského života a nadstandardní rozvoj veřejných knihovnických a informačních služeb“ obdržely ocenění **Komunitní knihovna Jihomoravského kraje 2018:**

– v kategorii 501 až 1 000 obyvatel:

Obecní knihovna Nemojany, okres Vyškov

Knihovnice Jitka Pěčková a Eva Hálová

Metodička: Jaroslava Barová

Zřizovatel: Obec Nemojany

Starosta: Mgr. Dalibor Hlavsa

– v kategorii 1 001 až 3 000 obyvatel:

Městská knihovna Jevišovice, okres Znojmo

Vedoucí knihovny: Zdenka Komůrková

Metodička: Mgr. Jana Sikorová

Zřizovatel: Město Jevišovice

Starosta: Mgr. Pavel Málek

– v kategorii 3 001 až 5 000 obyvatel:

Městská knihovna Velké Pavlovice, okres Břeclav

Vedoucí knihovny: Mgr. Dana Růžicková

Metodička: Jarmila Smolová

Zřizovatel: Město Velké Pavlovice

Starosta: Jiří Otěl

– v kategorii 5 001 až 10 000 obyvatel:

Městská knihovna Mikulov, okres Břeclav

Ředitelka: Mgr. Ilona Salajková

Metodička: Jarmila Smolová

Zřizovatel: Město Mikulov

Starosta města: Rostislav Košťál

– v kategorii 10 001 a více obyvatel:

Městská knihovna Kyjov, okres Hodonín

Ředitelka Knihovny: Mgr. Michaela Moudrá

Metodička: Magda Švejarová

Zřizovatel: Město Kyjov

Starosta: Mgr. František Lukl, MPA

Kategorie do 500 obyvatel nebyla obsazena.

Ocenění **TOP Komunitní knihovna Jihomoravského kraje 2018** získala s nejvyšším počtem udělených bodů **Městská knihovna Velké Pavlovice**. Cenu obdržela: „*za mimořádný přínos v rozvoji komunitního života, za podporu a rozvoj spolupráce na místní úrovni a rozvíjení mezigeneračních vztahů, zejména za neutuchající zájem participovat na současném životě města Velké Pavlovice a aktivně se podílet na jeho budoucím rozvoji*“. V hudebním programu vystoupili žáci ZUŠ Brno Vranovská, příspěvková organizace, pod vedením paní ředitelky Mgr. Bronislavy Schořkové. Akci podpořila firma Elsyst Engineering, CEIBA, Cosmotron Bohemia, s.r.o., Knihkupectví Daniela, Sedaci-pytle.cz. a Stolařství Spáčil Křenovice.



Bude vás zajímat, že...

... **Městská knihovna Hodonín** připravila na měsíc čtenářů zajímavé aktivity. Občany pozvala na **Hovory s vedením města**, uskutečnilo se pravidelné setkání Klubu čtenářů hodonínské knihovny, na kterém se sdílí zážitky z přečtených knih, 12. 3. probíhal **Maratón čtení** pod názvem Čtení s Hostem. Od 9.00 do 12.00 hodin se četla kniha Aleny Mornštajnové Hana (Host) ...



Nová metodická příručka pro práci se sociálně vyloučenými je na cestě k vám

Jarmila Burešová
buresova@kmo.cz

BUREŠOVÁ, Jarmila a Miroslava SABELOVÁ. *Rovný přístup. Knihovny a skupiny ohrožené sociálním vyloučením. Metodická příručka pro práci knihoven se sociálně vyloučenými a sociálním vyloučením ohroženými skupinami uživatelů.* Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2018. ISBN 978-80-7050-706-3.

Příručka *Rovný přístup*, tentokrát určená pro práci se sociálně vyloučenými a sociálním vyloučením ohroženými uživateli veřejných knihoven, vznikla v Knihovně města Ostravy a vychází z mnohaletých praktických zkušeností knihovnické práce ve svérázném a jedinečném regionu.

Text uvádí kapitola **Definice sociálně vyloučených obyvatel** podle Zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, následují **Oficiální postoje a stanoviska** s knihovní legislativou, standardy a doporučeními. Dále příručka respektuje strukturu prvních dvou Rovných přístupů Standard handicap Friendly a Knihovna přátelská k seniorům. **I. Obecné požadavky** – knihovny mají vytvářet podmínky pro rovný přístup ke službám a informacím, registrace do knihovny a doporučení v této oblasti.

II. Personál – kvalifikace pracovníků v přímých službách v odděleních pro dospělé a adekvátním způsobem v oddělení pro děti je pravidelně rozšiřována o problematiku práce s osobami sociálně vyloučenými či sociálním vyloučením ohroženými.

III. Fond a služby – knihovna využívá prostředků vzdálené komunikace, nabízí dálkové služby, poskytuje donáškovou službu svým registrovaným uživatelům, pracuje také se specifickými knihovními fondy.

IV. Technické a materiální podmínky – knihovna splňující podmínky metodických příruček Knihovna přátelská k seniorům a Standard Handicap Friendly vytváří vhodné fyzické a technické podmínky pro všechny typy sociálně vyloučených uživatelů. **V. Webové stránky** – knihovna vytváří své webové stránky v souladu s pravidly přístupnosti podle metodiky WCAG 2.0.

VI. Spolupráce a propagace – knihovna propaguje služby, fondy a akce pro sociálně vyloučené, kapitola je doplněna o informace možné spolupráce s jinými organizacemi.

VII. Akce – služby – služby a akce, které knihovna pořádá, jsou primárně určeny všem uživatelům bez zvýhodňování jednotlivých skupin. Po zjištění situace v místě a čase může knihovna



přistoupit ke specializované nabídce na základě poptávky podpořené průzkumem mezi uživateli.

Pravděpodobně nejdůležitější pro praxi je výčet skupin sociálně vyloučených spolu s ukázkami dobré praxe českých, moravských a slezských knihoven a možnými doporučeními respektujícími specifické potřeby:

- služby pro nezaměstnané, služby reagující na chudobu a bezdomovectví
- služby pro děti a rodiny, rodiče na mateřské či rodičovské dovolené
- služby pro rizikové děti a mládež
- služby pro stárnoucí populaci 60+ a seniory
- služby pro etnické menšiny
- služby pro jazykové menšiny, cizince
- služby pro uprchlíky
- služby pro lidi s postižením
- služby reagující na krize a služby pro lidi trpící duševními nemocemi
- služby pro nemocné
- služby pro lidi se závislostmi
- služby související s výkonem spravedlnosti.

VIII. Ochrana zaměstnanců a spolupracovníků knihovny – součástí kapitoly je kromě ukázky vhodné úpravy knihovního řádu také souhrn doporučení k prvnímu kontaktu s možným sociálně vyloučeným uživatelem.

Dovětek **Krize sociální soudržnosti a půdě veřejné knihovny** socioložky Mgr. Kateřiny Sidiropulu Janků, Ph.D. přináší další úhel pohledu na tuto problematiku.

Příručka může být inspirací k novému způsobu práce, ke spolupráci s neknihovními organizacemi, k začleňování dobrovolníků do přátelského kolektivu – a to vše k prospěchu všech čtenářů, návštěvníků a uživatelů. Byla vydána Knihovnickým institutem Národní knihovny České republiky v prosinci 2018. Kniha byla připomínkována Mgr. Zlatou Houškovou, za její revizi textu děkujeme. Přejeme bezproblémové skloubení teorie s praxí.

Text příručky je dostupný on-line na stránkách Národní knihovny ČR:

<https://ipk.nkp.cz/legislativa/normy-standardy-doporuceni/Rovnypristupvylouceninaweb.pdf>.



Bude vás zajímat, že...

... Svaz knihovníků a informačních pracovníků v roce 2017 seznámil knihovnickou veřejnost s projektem, který vznikl v roce 1992 ve Velké Británii pod názvem Bookstart. O podrobnostech projektu, v českém prostředí pod názvem S knížkou do života, informovalo zvláštní číslo Bulletinu SKIP 1/2017, Knihovna města Hradec Králové hostila v roce 2018 celorepublikovou konferenci a byly založeny webové stránky projektu. V roce 2018 vyšla také **metodická příručka Jak na projekt S knížkou do života (Bookstart)**, která přináší rady, inspirace a zkušenosti z knihoven ...



Bude vás zajímat, že...

... pracovníci Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové zpracovali metodické doporučení pro knihovníky v obcích do 3 000 obyvatel s názvem **Webové stránky malých knihoven**, vyšlo jako volná příloha zpravodaje U nás č. 4/2018. Webová stránka každé knihovny je vstupní branou k online službám, propaguje knihovnu, měla by obsahovat zajímavé informace, vzdělává, vybízí ke komunikaci s knihovnou. Knihovníci by stránky měli aktualizovat, pracovat s nimi. Viz: <https://www.svkhk.cz/Pro-verejnost/E-knihy-vydane-SVK-HK/Weby-knihoven-tiskova-verze.aspx> ...



Nejoblíbenější dětské knihy první republiky

Veronika Takáčsová, Pavla Částková
takacsova@kfbz.cz, castkova@kfbz.cz

V Krajské knihovně Františka Bartoše ve Zlíně jsme si připomněli stoleté výročí založení Československa projektem **Knihy našich prarodičů – Literatura pro děti prvorepublikové éry**. Vznikl za podpory Ministerstva kultury České republiky a probíhal po celý rok 2018. Součástí projektu byla anketa, odborná přednáška či program Dne pro dětskou knihu.

Trvalou připomínkou tohoto významného výročí zůstává **výstava**, která je zčásti koncipována jako putovní. Zapůjčit si ji můžete v Krajské knihovně Františka Bartoše ve Zlíně.

Na výstavních panelech jsme spolupracovali se 14|15 Batovým institutem a dalšími institucemi a antikvariáty, které nám ochotně půjčily knihy či poskytl kvalitní skeny obálek knih tvořící významnou část výstavy. Knihy vydané za první republiky, tedy mezi léty 1918 až 1938, byly také vystaveny ve čtyřech vitrínách. Pozornost přitáhlo první vydání **Dášeňky** z roku 1933, které vyšlo s nepřilíží známou obálkou Karla Teigehe. Raritou bylo také první vydání **Povídání o pejskovi a kočičce**, které naopak již poprvé v roce 1929 vydalo nakladatelství Aventinum s dnes světoznámou obálkou Josefa Čapka. Bez zájmu nezůstalo ani první vydání **Poláčkova Edudanta a Francimora** z roku 1933 či **Klapzubova jedenáctka** vydaná roku 1922.

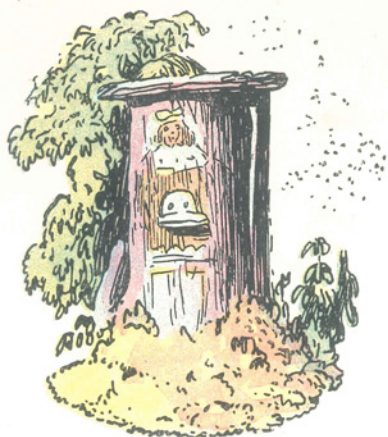
Putovní výstavu tvoří 20 panelů o rozměrech A1 a mapuje vývoj dětské literatury v období první republiky. V té době je literatura pro děti „pole neorané“. Na počátku stojí časopis s příznačným názvem **Úhor**, v němž začínají vycházet články, diskuze a studie zaměřené na podporu převážně pedagogického poslání literatury pro děti a mládež, jejichž autoři podporují vznik umělecky hodnotné knihy místo triviálního zábavného čtiva. Právě po roce 1918 vstupují na literární pole

spisovatelé a ilustrátoři, kteří začínají tvořit výhradně pro děti.

Část panelů je věnována výsledkům ankety. Necelých čtyři sta hlasujících vybíralo z třinácti titulů poprvé vydaných právě v období první republiky. O první dvě příčky se strhl napínavý boj a nakonec u čtenářů vyhráli bratři Čapkové. Nejvíce hlasů získalo **Povídání o pejskovi a kočičce**, druhá skončila **Dášeňka**. **Lovci mamutů a Ferda Mravenec** se střídali na třetím medailovém stupínku, nakonec jej obsadil nesmrtelný chlapík z pera Ondřeje Sekory. Za bramborovými Lovci mamutů se zařadily hrdinky dívčích srdcí **Gabra a Málinka** regionální autorky Amálie Kutinové, jen o pár hlasů méně získali Foglarovi **Hoši od Bobří řeky**. Další místa patřila **kocouru Mikešovi**, **Káju Maříkovi**, v druhé polovině skončily knihy **Malý Bobeš**, **Kubula a Kuba Kubíkula**, **Klapzubova jedenáctka**, **Edudant a Francimor** a **Hanýžka a Martínek**.

Všech třináct knih jsme na části panelů podrobněji představili, skeny obálek jsou doplněny zajímavostmi, citáty, úryvky či dobovými ohlasy v tisku. Další panely se věnují vývoji jednotlivých žánrů, próze, poezii, pohádkám, folkloru, nezapomněli jsme ani na zlínský region, ilustrátory, nakladatele či překlady tehdy vydaných knih.

Ve **zlínském regionu** je hned několik významných osobností, které zasáhly do vývoje dětské literatury a vydaly klíčová díla literatury pro děti a mládež. Jedním z nich je zlínský rodák František Bartoš, který patřil k prvním propagátorům myšlenky umělecké výchovy dětí knihou a bojoval o ni ve svých článcích. Sám se také snažil taková díla dětem do ruky dát a spolu s Adolfem Kašparem připravil krásný výbor z lidových říkadel, hádanek, písni a pohádek Kytice z lidového básnictva, jehož páté vydání vychází



22.

Je důleček,
v tom důlečku kulka,
na té kulce chrásteček,
na tom chrástečku plno kuliček.

(Brambor.)

23.

Sedí pán na klátě,
v zeleném kabátě.

(Skokan.)

24.

Sedí panna v komoře
a vlasy má na dvoře.

(Mrkev.)

25.

Stojí v poli hůlka,
na té hůlce kulka,
a v té kulce plno kuliček.

(Makovice.)

26.

Tázala se hryzka,
je-li chňapka doma?

(Myš a kočka.)

19.

Je soudeček bez obrouček,
je v něm dvojí víno,
a přece se nesmíchá.

(Vejce.)

20.

Šidlo, bodidlo, –
po světě chodilo
a domů nosilo.

(Včela.)

21.

Spadla plachta shůry,
roztrhla se v půly,
žádná švadlena ji nezašije.

(Pavučina.)



FERDA MRAVENEC NAPSAL A NAKRESLIL ONDŘEJ SEKORA



Bouře hyla, hromem hlo,
jako z konve venku lilo,
byl to krátký hrozný den,
clundák ten, kdo musel von!



Hle, tu pouťák cestu razí,
děst mu pít! sm rozhléd kazi,
věra zmokl a dnes zas,
čert aby vzal tenhle čas!



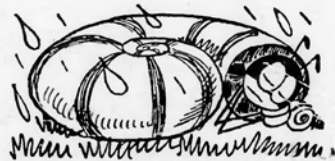
U sía hromál! — náhle volá —
to je kapka jako skoál!
Co bych za to nyní dal,
kdybch si byl děstník vzal!



To je náraz, dšá kletí!
Pouťák s pinklem na zem letí,
to se ví, že není rád,
proto kleje jako dráb.



Sotva zase kletbu hlesuc..
už pod novou kapkou klesuc,
chudák ten to dneška chyt,
takhle byč se neobtěl mít!



Štěstí však, že potom ještě
v suchu přespál konec deště
ve šuckové ulitě,
kde byl jako na bytě.

L. 1. 1933 — LIDOVÉ NOVINY — 64

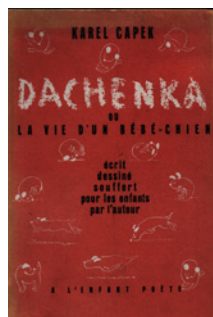
První setkání s Ferdou Mravencem. Lidové noviny, 1. 1. 1933. Zdroj Digitální knihovna Moravské zemské knihovny v Brně.



Obálka vydání z roku 1923, které ještě ilustroval Jaroslav Panuška. Zdroj Antikvariát Červený knír.



První vydání Vančurovy pohádky z roku 1931 doprovodil svými ilustracemi Ondřej Sekora. Zdroj Městská knihovna v Praze.



Francouzské vydání Dášěnky vyšlo roku 1946. Zdroj Městská knihovna Náchod.

právě v meziválečném období. Blízký vztah ke zlínskému regionu měla Amálie Kutinová, autorka jednoho z nejpopulárnějších děl pro děti Gabra a Málinka, Božena Benešová či přední organizátorka luhačovického kulturního dění Marie Calma, jejíž Zrzánek měl čestné místo v nejedné dětské knihovničce té doby. V Hrubé (dnes Velké) Lhotě u Valašského Meziříčí působil dvacet let farář Jan Karafiát a v klidu valašské vesnice dokončil proslulý Broučky. O svém pobytu podrobně píše ve svém nejrozsáhlejší spise Paměti spisovatele Broučků.

Rodným Slováckem se při své tvorbě inspiroval autor povídek a loutkových her pro děti, básník a prozaik Bedřich Beneš Buchlovan, Josef Kalus psal poezii oslavující rodné Valašsko. Jan Kobzáň vypravuje dětem krásné báje O zbojníkoch a o pokladech z moravského Valašska.

V období první republiky vycházela řada časopisů věnujících se tvorbě určené výhradně dětem různého věku. Vedle těchto časopisů často obsahoval dětskou přílohu i denní tisk. Periodika se stávají hlavním všeobecným zdrojem informací

a zábavy pro dětské čtenáře. V meziválečném období vycházejí např. časopisy Malý čtenář, Punťa, Mladý hlasatel, Kašpárkovy noviny či Srdíčko.

Dětské knihy známých autorů nejsou oblíbené jen u českých dětí, ale i ve světě. Svědčí o tom řady **překladů** vydávaných až do současnosti. Nejspíš nikoho nepřekvapí, že mezi nepřekládanější knížky patří Dášeňka a Povídaní o pejskovi a kočičce od bratří Čapků.

Jak uvedl v anketním lístku jeden ze čtenářů na adresu vybraných třinácti titulů, „všechny knihy jsou skvostná díla“. A měl jistě pravdu. Byla radost výstavu připravovat, vrátit se v čase o sto let zpátky a na chvíli se ponořit do vzpomínek na dětská léta, kdy jsme tyto knihy četli nebo nám je předčítali rodiče a prarodiče, či vzpomenout na své děti, vnoučata, kterým z těchto knih mnozí rádi čteme dodnes.

Výstavní panely si může **zapůjčit** jakákoli knihovna či jiná instituce. Podrobnosti o výstavě a podmínky půjčování najdete na webových stránkách Krjské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně www.krjbz.cz.



Vernisáž výstavy, která se konala 31. října 2018



Knihovna jako prostor pro inspiraci

Libuše Foberová

libuse.foberova@centrum.cz

Změna chování a potřeb čtenářů přináší nové výzvy pro architektky knihoven. Knihovny se dnes staví s důrazem na lidi, ne na knihy, jak tomu bylo dříve. Architekturu knihoven ovlivňuje nový trend, tzv. participativní design. Tento design vznikl ve Skandinávii a vnímáme ho jako otevřený soubor metod a technik umožňujících aktivně a kreativně zapojit čtenáře/uživatele do procesu navrhování nové knihovny. Moderní knihovnu můžeme vytvořit i přestavbou či rozšířením knihovny stávající. Tištěné knihy a práce s nimi přestávají být prioritou, akvizice směřuje do elektronických informačních zdrojů a počítá se s nárůstem digitálních výpůjček. Cílem Národní knihovny ČR je zpřístupnit digitální fond Národní digitální knihovny, kterou buduje společně s Moravskou zemskou knihovnou v Brně (eCulture – bohemikální produkce 19. – 21. století). Zdá se, že budoucností knihoven jsou komunitní a vzdělávací aktivity. Čtenáři v knihovně potřebují prostor, kde by se mohli vzdělávat, bavit a setkávat.

Vzhledem k plánované novostavbě Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě (zvané Černá kostka) jsme se rozhodli uspořádat inspirativní **seminář Architektura knihoven** (28. 11. 2018). Tomu předcházelo poměrně rozsáhlé dotazníkové šetření (10. 10. – 14. 11. 2018). Téměř 300 respondentů se vyslovovalo k prostoru knihovny. Vzorek respondentů tvořili zejména studenti různých vysokých škol a naši čtenáři, výjimkou bylo 10 % respondentů, kteří nebyli studenty ani našimi čtenáři.

Výpovědi respondentů jsme rozčlenili mezi tři typy prostoru v knihovně: na **prostor pro služby**, pro vzdělávání a pro relaxaci. V rámci služeb by většina respondentů uvítala samoobslužné půjčování, tedy self – checky, samozřejmě i biblioboxy. Vyslovili se pro volné výběry, ale chtějí zachovat předem připravené objednávky

knih pro úsporu času a pohodlí. Požadují samoobslužné skenery, 3D tiskárny a službu Copy – on – Demand (kopie dokumentu z fondu knihovny na objednávku). Chtějí mít možnost půjčovat si notebooky nebo tablety. Téměř všichni se vyslovili, že by uvítali rozšíření digitálních služeb. Víc než informační a rešeršní služby požadují zajištění informačního vzdělávání v knihovně.

Prostor pro vzdělávání si představují jako kvalitně vybavená studijní místa (pohodlný nábytek, Wi-Fi, zásuvka a lampička, možnost občerstvení), která by si rádi pronajímali, zejména individuální studovny, část respondentů by uvítala i týmové studovny. Velké studovny ke studiu v knihovně už nelákají. Převážná část respondentů si přeje výuku v knihovně a kvalitní nabídku edukačních programů. Zájem mají zejména o informační gramotnost, o metodickou pomoc s tvorbou odborného textu, včetně umění správně citovat. Téměř všichni by uvítali jazykovou výuku. Noční studovnu by využila sotva třetina respondentů.

Prostor pro relaxaci mají spojený s poslechovémi místy, pohodlným sezením a s kvalitní literární kavárnou. Dětský koutek někteří vyžadují, jiní vehementně odmítají. Přejí si samoobslužné odkládací skříňky, parkování pro auta a kola a knihovnu otevřenou nejlépe od 8:00 do 22:00 hodin. Uvítali by prostor pro setkávání, klubovou činnost a mají přání se setkat se zajímavými osobnostmi, zejména se spisovateli. Očekávají, že prostor knihovny bude kreativní a inspirativní, a budou tam rádi smyslně trávit svůj čas.

Nejčastěji respondenti navštěvují knihovnu několikrát za měsíc. Pokud knihovnu ne navštěvují vůbec, většinou odpovídali, že jim stačí internet nebo že nemají čas. Nejvíce respondenti využívají návštěvu akcí v knihovně (60 %) a potom výpůjční služby (50 %).

Nejméně využívají službu půjčování eBooků, rešeršní službu a meziknihovni výpůjční službu.

Seminář Architektura knihoven byl rozdělen na dvě části. Po **přednáškách** akademického architekta Ladislava Kuby a Ing. architektky Evy Špačkové z VŠB TU v Ostravě, které doplnil Jan Kamenický z Univerzity Karlovy v Praze, následoval **workshop Architektonické hry** připravený architektky Evou Špačkovou a Tomášem Čechem s kolektivem studentů architektury. Cílem workshopu bylo ukázat, jak běžný vzorek populace přistupuje k prostoru knihovny, co od něj očekává. Studenti prezentovali výše uvedené dotazníkové šetření, na jehož základě vybrali 16 možností, jak novou knihovnu vybavit, například tichou a týmovou studovnou, relaxačními místy, knihkupectvím, literární kavárnou ad. Všem 50 účastníkům rozdali role z běžného vzorku populace. Své potřeby v knihovně bodovali např. badatel, inženýr a účetní, student, knihovnice, učitel, turista, babička i školačka. Účastníci se museli umět vžít do své nové role a přidělovat body za roli, ne za sebe. Nejvíce bodů veřejnost přidělila literární kavárně, následovala relaxační místa, třetí uzamykatelné skříňky a jako čtvrté se umístily týmové a tiché studovny. Naopak nejméně bodů dostal dětský koutek, velká studovna a noční studovna. Bylo zajímavé, že účastníci workshopu dospěli ke stejným závěrům jako respondenti dotazníkového šetření. Nejvíce jsme ocenili osobní účast architektů, zvláště potom architekta Ladislava Kuby, jehož kancelář pracuje v současné době na aktualizaci projektové dokumentace novostavby Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě. Černá kostka by měla být v provozu od července roku 2023.

Závěrem

Seminář jsme brali jako cennou zpětnou vazbu od našich uživatelů. Jak oni vnímají prostor knihovny, co od nového prostoru očekávají. Naši čtenáři jsou různí a mají tedy různé požadavky. Studenti očekávají tiché a týmové studovny, prostor ke studiu a edukační programy, možnost individuálních konzultací k seminářním či diplomovým pracím. Čtenáři v produktivním věku očekávají relaxační



Architekti Ladislav Kuba, Eva Špačková a Tomáš Čech

zóny, kulturní pořady, ale také možnost se celoživotně vzdělávat. Čtenáři senioři se rádi scházejí v klubech, vzdělávají a rádi tráví v knihovně čas čtením novin a časopisů. Všeobecně čtenáři v knihovně potřebují prostor, kde by se mohli vzdělávat, bavit a setkávat. Vědecká knihovna je především zázemím pro studenty a pedagogy v Ostravě a regionu, je zároveň krajskou knihovnou a z toho vyplývá řada odborných činností, které čtenář na první pohled nevidí, přesto pro ně potřebujeme větší prostory, např. kvalitní digitální linku aj. I zaměstnanci knihovny potřebují lepší zázemí a pocit komfortu.

V Černé kostce se mimo jiné počítá s noční studovnou, literární kavárnou, s volnými výběry knih a časopisů, s badatelnou regionálního a historického fondu, s experimentálním kinem, knihařskou dílnou, s velkým konferenčním sálem a tichými i týmovými studovnami. Jedno patro bude věnováno mediátce a výuce cizích jazyků, budou zde všechny druhy médií i speciální fond, jako jsou např. normy a patenty. Černá kostka počítá s flexibilním prostorem, s pohodlným interiérem, který uspokojí všechny cílové skupiny čtenářů. Samozřejmě je nutné současně pracovat na modernizaci služeb, sebekrásnější knihovna neuspěje, pokud nebude nabízet špičkové služby, služby, které čtenáři potřebují.



Seminář CASLIN 2018: než přiletí černá labuť

Lenka Hanzlíková, Michal Indrák

lenka.hanzlikova@mlp.cz, Michal.Indrak@mzk.cz

Seminář CASLIN je pro české i slovenské knihovnictví tradiční platforma, která poskytuje knihovníkům i odborné veřejnosti prostor pro pracovní setkání, zamyšlení a diskuzi nad otázkami rozvoje a budoucnosti celého oboru knihovnictví a jeho dopadu ve společnosti. Seminář měl ve své bohaté historii, která sahá až do roku 1993, mnoho obsahových podob počínaje přednáškovými semináři a konče pracovními workshopy zaměřenými na strategické plánování. Cílem každého semináře CASLIN je vždy snaha o pohled za hranici současného stavu knihovnictví, o zlepšení schopností knihoven a knihovníků v nich pracujících nabízet užitečné služby a v neposlední řadě je cílem snaha o pochopení a využití příležitostí pro knihovny v brzké i vzdálenější budoucnosti.

Knihovny a společnost, takové bylo téma loňského semináře CASLIN, které prostřednictvím organizující Univerzitní knihovny

v Bratislavě zvalo do krásného prostředí slovenské Malé Fatry. CASLIN ve své současné podobě není konferencí s běžným programem, ale velmi intenzivním pracovním zážitkem, který nutí účastníky hledat odpovědi na položené otázky pomocí metody strategického plánování.

Pro šest konkrétních knihoven různých typů (Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje, Městská knihovna Hostovice, Knihovna Akademie věd ČR, Univerzitní knižnice Katolíckej univerzity v Ružomberku, Městská knihovna Tábor, Univerzitní knižnice v Bratislavě) vypracovalo šest pracovních skupin taktiku, jak co nejlépe obstát při daném zaměření konkrétní knihovny v nepředvídatelných podmínkách budoucnosti. Budoucnost v pojetí semináře představovaly fiktivní, avšak nikoliv nemožné události v podobě pomyslných černých labutí, tedy události, které by mohly mít zásadní vliv na vývoj společnosti.



Účastníci semináře CASLIN

Šest knihoven, šest pracovních skupin, čtyři dny intenzivní práce a výsledkem je extrakt v podobě čtyř tezí, které mohou být dobrým vodítkem pro úspěch každé knihovny, ať už budou následující události jakékoliv. Koncentrace na tyto čtyři oblasti by měla pomoci každé knihovně v překonávání neočekávaných událostí, pomoci připravit se na nevyhnutelné a obhájit svoji roli v měnící se společnosti.

Na co tedy stojí za to se zaměřit? Co mít každý den před očima? Co zdůrazňovat v komunikaci s veřejností i zřizovatelem?

Lidé jako základ

Knihovnu dělají lidé, kteří v ní pracují, proto účastníci loňského CASLINu doporučují věnovat zaměstnancům zvláštní pozornost, zejména jejich vzdělávání a podpoře jejich kreativity, která se projeví na poskytovaných službách.

Relevantní služby designované s ohledem na požadavky uživatelů

Knihovna, která nenabízí relevantní služby svým uživatelům, je postradatelná. Zaměřte se na získávání zpětné vazby od lidí, kteří

služby vaší knihovny používají, ale ptejte se zároveň i těch, kteří zatím vaši knihovnu nepotřebují. Na základě těchto zjištění posuďte své služby. Nebojte se opustit ty z nich, které jsou neefektivní. Poznávejte, jak to dělají jinde, a srovnávejte. Stále mějte na paměti to, že knihovna musí být pro veřejnost srozumitelná.

Nepostradatelná partnerství

Knihovna nikdy nesmí zůstat sama, vždycky musí mít strategické partnery nejen z oblasti knihovnictví, ale i z neziskového sektoru, školství, městských organizací a komerční sféry. Samozřejmostí je úzký vztah se zřizovatelem a případně dalšími politickými hráči i jednotlivými stakeholdery. Advokacie je běžnou součástí práce širšího vedení knihovny.

Vícezdrojové financování

Financování knihovny je vícezdrojové. Zejména pro financování rozvojových projektů se vyplatí aktivně vyhledávat různé grantové příležitosti nebo uzavírat prospěšná partnerství. Více informací o konferenci naleznete na stránce <https://caslin2018.ulib.sk>.



Bude vás zajímat, že...

... když před více než 135 lety otevřel Josef Barvič v Brně knihkupectví, byla to pro tehdejší obyvatele velká novinka. Barvič jako první v německy mluvícím Brně prodával české knihy. Rodák z beskydských Velkých Karlovic zemřel 3. ledna 1924 a má čestný hrob na brněnském Ústředním hřbitově. Prodávat české knihy bylo velmi odvážné a několikrát dostal Barvič policejní zákaz, přesto se u něj scházeli členové české inteligence Jiří Mahen, Svatopluk Čech, Rudolf Těsnohlídek, bratři Mrštíkové, Leoš Janáček a další ...



Bude vás zajímat, že...

... vyšla kniha Jaroslav Klenovský. Encyklopedie židovských památek Moravy a Slezska (2019). Nakladatelství Grada vydalo ojedinělou encyklopedii, v níž ing. arch. Klenovský popisuje židovské nemovité památky na území Moravy a Slezska. Obsahově je kniha pojatá komplexně, tedy získáme informace o zaniklých i dochovaných památkách. Text je doplněn více než tisícem dobových i nových fotografií a kreseb ...



Ohlédnutí za třetím ročníkem Jižní Moravy čte

Adéla Dilhofová
dilhofova@mzk.cz

Již třetím rokem se vybraných šedesát knihoven z celé jižní Moravy zapojilo do projektu Městské knihovny Břeclav a Moravské zemské knihovny v Brně „Jižní Morava čte“.

Po ložském úspěšném zapojení spisovatelů, ilustrátorů, místních kronikářů a pamětníků se letošní řady rozrostly o další osobnosti, které rády, s nadšením a ochotou zavítaly do knihoven na besedy či autorská čtení. Byly to např. spisovatelky Markéta Harasimová, Věra Fojtová, Lenka Dokoupilová, Lenka Šnajderová, Martina Bittnerová. Do knihoven zamířili s dramatickým přednesem také čtoucí či písničci herci, např. Zdena Herfortová či Tomáš Herfort anebo Tomáš Sagher.

Součástí projektu byla i tento rok soutěž, tentokrát na téma: „Moje obec, moje město, můj kraj za 100 let“. Povídky, pohádky, eseje, básničky, výtvarné práce či nově videonahrávky děti ve věku od 4 do 15 let odevzdávaly do konce října v zapojených knihovnách. Poprvé

v tomto ročníku probíhala soutěž v celkem šesti kategoriích. Nově, na žádost knihoven, byla soutěž rozšířena o kategorii audiovizuální. Celkem proběhlo v knihovnách 168 akcí, kterých se zúčastnilo 5 595 dětí, včetně rodičů a prarodičů do knihoven zamířilo 6 895 účastníků.

Slavnostní ukončení soutěže Jižní Morava čte

Autoři prací, které v různých kategoriích byly v knihovnách vybrány jako nejlepší, obdrželi pozvánku do brněnského Divadla Polárka na divadelní představení 1. 12. 2018 anebo do Hvězdárny a planetária Brno na slavnostní vyhlášení dne 8. 12. 2018, a tím postoupili do krajského kola. Celkem 128 literárních, výtvarných a audiovizuálních prací bylo zasláno z knihoven obcí a měst do krajského kola a tři nejlepší z nich v každé kategorii byly slavnostně vyhlášeny v Divadle Polárka a ve Hvězdárně a planetáriu Brno.



Vyhlášení výsledků soutěže v Divadle Polárka

Přehled vítězů 3. ročníku Jižní Morava čte v roce 2018

Kategorie výtvarná 4–7 let – jednotlivci

1. místo – Markéta Kalinová, *Moje město za 100 let* (Městská knihovna Břeclav)
2. místo – Jan Zahradník, *Syrovice za 100 let* (Obecní knihovna Ořechov)
3. místo – Lukáš Koudelka, *Robot* (Knihovna Boskovice)

Kategorie výtvarná 4–7 let – kolektiv

1. místo – Amálie Chládková, Karolína Palbuchová, Antonín Beránek, Filip Krejčí, David Stöhr, *Přehrada Křetínka* (Městská knihovna Letovice)
2. místo – Anna Antalová, Matěj Smejkal, Tomáš Janhuber, Adéla Krejčířová, Ondřej Hlaváč, *Obec Ořechov za 100 let* (Obecní knihovna Ořechov)
3. místo – Marie Helánová, Alžběta Helánová, Amálie Helánová, Rozálie Helánová, *Smíchov – Šebetov za 100 let* (Knihovna Boskovice)

Kategorie literárně-výtvarná, kolektiv 8–15 let

1. místo – Štěpán Tichý a Tereza Tichá, *Po 100 letech vychází tištěné noviny* (Městská knihovna Boskovice)
2. místo – Lucie Kratochvílová, Bronislav Buš, Nikolas Bernát, Alex Opluštil, *Nový začátek* (Městská knihovna Blansko)
3. místo – Jan Růžička, Melichar Francán, *Guf a Fug na cestách* (Městská knihovna Židlochovice)

Kategorie literární 8–10 let

1. místo – Ibrahim Hazaa, *Vyškov za 100 let*, (Knihovna Karla Dvořáčka ve Vyškově)
2. místo – Alžběta Češková, *Takový obyčejný den* (Městská knihovna Břeclav)
3. místo – Viktorie Portlová, *Vesnička má milovaná* (Městská knihovna Břeclav – pobočka Charvátská Nová Ves)

Kategorie literární 11–15 let

1. místo – Tobiáš Marván, *Nádherná budoucnost možná* (Obecní knihovna Jaroslavice)

2. místo – Lucie Rabovská, *Za 100 let* (Obecní knihovna Nikolčice)

3. místo – Vanessa Robošová, *Moje obec – moje město – můj kraj za 100 let* (Místní knihovna Zaječí)

Kategorie audiovizuální – kolektiv 8–15 let

1. místo – Daniel Král, Petr Wang, *Břeclav za 100 let*, (Městská knihovna Břeclav)
2. místo – Andrea Zůbková, Tereza Smékalová, Ema Mikulecká, Veronika Kromerová, *Lidé versus ptáci* (Knihovna Jiřího Mahena – pobočka Soběšice)
3. místo – Amálie Peroutková, Sára Rabasová, Anna Pospíšilová, Tereza Lokajová, *Babice za 100 let* (Obecní knihovna Bílovice nad Svitavou)

Všechny děti zde zhlédly divadelní či filmové představení, obdržely věcné dary a také si samozřejmě vyslechly dramatizaci vítězných textů v podání herců divadla.

Tímto projektem jsme se snažili podpořit dětskou fantazii a přimět mladé čtenáře k zamyšlení, jak bude vypadat jejich kraj za 100 let. Podstatou projektu bylo podpořit u dětí budování vztahu s místem, kde žijí, zamyšlení nad tím, jak jejich konání v dnešní době ovlivňuje budoucnost, jakou vidí svoji roli v budoucím světě.

Za realizaci projektu patří poděkování zapojeným knihovnám, ale také partnerům a sponzorům, kteří přispěli finančními či drobnými věcnými dary pro soutěžící. Mediální partneři: Kult, Brňan, Český rozhlas Brno, rádio Signál a TV Brno 1. Partneři akce: Divadlo Polárka, Hvězdárna a planetárium Brno. Sponzoři akce: Tepalárny Brno, Brněnské vodárny a kanalizace, a. s., Správa železniční dopravní cesty, Českomoravský cement, Zábavné učení.cz, Knihy Dobrovský, nakladatelství Host, Lesy ČR, Siko koupelny a kuchyně, ElektroWin, VIDA! science centrum.

Čtěte spolu s námi i v roce 2019. Sledujte naše aktivity na webových stránkách <http://jizni-moravacte.cz/> a na stejnojmenném profilu na facebooku. Spolufinancováno Jihomoravským krajem.



Dotazník pro obsluhované knihovny – regionální funkce v Jihomoravském kraji

Monika Kratochvílová

Monika.Kratochvilova@mzk.cz

Oddělení vzdělávání a krajské metodiky MZK připravilo dotazníkový průzkum s cílem podpořit další rozvoj a fungování regionálních funkcí v Jihomoravském kraji a získat podklady pro přípravu aktualizace Konceptu rozvoje regionálních funkcí v Jihomoravském kraji do roku 2020. Dotazník byl koncipován jako anonymní a rozeslán na všechny obsluhované knihovny v Jihomoravském kraji, přičemž návratnost dotazníku byla 44 %.

Otázky byly rozděleny do pěti tematických oblastí:

- Kulturní a vzdělávací akce v knihovně
- Vzdělávání knihovníků
- Metodické návštěvy a konzultace
- Výměnné soubory
- Spolupráce s obcí

Otázky v dotazníku byly uzavřené (ANO/NE), odpovědi na tyto otázky byly koncipovány pro respondenty jako povinné. Pro získání dalších informací následovaly otevřené otázky, které byly nepovinné. Na závěr každé tematické oblasti byl vyčleněn prostor pro komentář. Oddělení vzdělávání a krajské metodiky připravilo celkem sedm totožných dotazníků, pro každý region zvlášť, s cílem zmapovat situaci v regionech a umožnit regionálním oddělením pověřených knihoven získat přehled o aktuálních potřebách svých obsluhovaných knihoven.

Výsledky dotazníku

První oblastí dotazování byly kulturní a vzdělávací akce v knihovně.

Na otázku **Pořádáte kulturní nebo vzdělávací akce pro čtenáře/občany ve své knihovně?** odpovědělo ANO necelých 59 % knihoven. Mezi důvody, proč kulturní nebo vzdělávací akce nepořádají, uváděly:

Nedostatečná prostorová kapacita.

Obecní knihovna je otevřena pouze 3 hodiny týdně. Pro knihovnici je to brigáda/vedlejší zaměstnání.

Naše knihovnice jsou ženy po 70, jsme rádi, že nám provedou půjčování knih, nechceme na ně přehazovat další iniciativy a tím je ztratit.

Nejsou lidi, kteří by byli ochotni něco takového zorganizovat.

Spolupráci se základní nebo mateřskou školou potvrdilo necelých 64 % dotázaných knihoven, přičemž 20 % uvedlo, že v obci základní ani mateřská škola nejsou. **Spolupráci s pověřenou knihovnou** při pořádání kulturních a vzdělávacích akcí potvrdilo 40 % knihoven. Nejčastěji probíhá využitím nabízených akcí, získáváním kontaktů na přednášející, radou, konzultací, pomocí pověřené knihovny při zajišťování spisovatelů či ilustrátorů. Při organizaci kulturních, případně vzdělávacích akcí by knihovny uvítaly nabídky akcí, sdílení nápadů, propagační materiály.

V rámci tematické oblasti **Vzdělávání knihovníků** byl zjišťován počet navštívených vzdělávacích akcí. Většina respondentů (34,6 %) nenavštívila ani jednu vzdělávací akci za rok. Na druhém místě (24,3 %) se umístila návštěvnost jedné akce, dvě akce navštívilo 19,3 %, 13,3 % navštívilo tři akce a 8,4 % navštívilo čtyři a více akcí.

	Větší prostory	Podpora zřizovatele	Moderní interiéry	Zázemí (kuchyň- ka, soc. zázemí)	Metodická pomoc	Zájem knihov- níka	Nero- zumím pojmu
CELKEM	147	69	82	62	53	34	17
%	49	23	27,3	20,7	17,7	11,3	5,7

Na otázku **Jaká témata vzdělávacích akcí postrádáte?** knihovny uvedly:

Motivace čtenářů ke čtení kvalitní literatury.

Obalování knih, nabídka akcí.

Současná dětská literatura.

Co doporučit čtenářům ze současné literatury.

Něco novátorského, nové možnosti a aktivity v práci knihoven. Komunitní role knihoven.

V tematické oblasti **Metodické návštěvy a konzultace** projevilo zájem o metodické návštěvy v podobě, v jaké probíhají více jak 91 % knihoven. 14 % knihoven nevykázalo žádnou metodickou návštěvu za rok. Většina knihoven konzultuje knihovnické problémy se svojí pověřenou knihovnou (94,3 %). Jako velmi vyhovující ohodnotilo úroveň a kvalitu konzultací s pověřenou knihovnou 71,3 % knihoven.

Pozitivní zpětná vazba byla potěšující:

Příjemné a ochotné pracovnice.

Výborná spolupráce, ochota vyjít vstříc a vyřešit problém.

Vždy se dočkám vstřícnosti a ochoty při řešení jakéhokoli problému.

Mezi preferovanou formu konzultace patří osobní setkání, na druhém místě se umístil e-mail a následně telefonické konzultace.

Porad pro knihovníky se zúčastňuje takřka 80 % knihovníků, jako důvod neúčasti ostatní nejčastěji uváděli:

Nedostatek času.

Nemožnost uvolnit se ze zaměstnání.

Doba začátku porad koliduje s hlavním pracovním poměrem.

Potěšující byla zpětná vazba na již tradičně pořádané výjezdní porady, které připravují pověřené knihovny a které bývají spojeny s exkurzí do vybraných knihoven.

Těším se hlavně každoročně na výjezdní poradou, při které nasbírám mnoho inspirace z ostatních knihoven. Škoda, že se nemůžeme podívat za hranice, např. do Rakouska nebo Slovenska.

V tematické oblasti **Výměnné soubory** byly položeny otázky týkající se využívání výměnných fondů a spokojenost s jejich množstvím i obsahovým složením. Většina knihoven si v roce 2017 vypůjčila 3 až 4 výměnné soubory, necelá dvě procenta nemá o výměnné soubory zájem. Jejich počet vyhovuje 94 %. Ovlivnit výběr knih do výměnných souborů může na 80 % knihoven. S nabídkou titulů je spokojeno 94 % knihoven. Na závěr tematické oblasti byl prostor pro komentář:

Uvítali bychom více současných best-sellerů a klasických děl české i zahraniční literatury.

Vhodné by bylo zajistit někoho na tahání beden s výměnným souborem.

Vyzvedla bych práci paní Jalové, je vždy ochotná, milá, poradí, pomůže a pro nás neprofesionální knihovníky je hotovým pokladem.

Výměnné fondy jsou výborná věc. Naši čtenáři oceňují, že se knihy v knihovně pravidelně obměňují, takže jsou tu pořád nové a nové knihy. Máme omezený rozpočet a nemáme takové možnosti v nákupu.

Poslední tematická oblast byla zaměřena na **spolupráci s obcí**. První otázka cílila na

zjištění dostatečné podpory ze strany zřizovatele. Tuto vyjádřilo přes 93 % knihoven. Zbývajících sedm procent uvedlo: Propagaci věnuje pozornost takřka 83 % knihoven. Předkládání výroční zprávy zřizovateli potvrdilo přes 67 % knihoven.

V závěru dotazníku byly položeny otázky, jejichž odpovědi umožnily zjistit, jak knihovníci vnímají svoje knihovny a jejich úlohu v rámci obce.

Co může napomoci, aby se vaše knihovna stala komunitní knihovnou?

U této otázky byla možnost více odpovědí. Tabulka níže naznačuje procentuální zastoupení jednotlivých možností v celkovém souhrnu odpovědí.

Druhá z otázek směřovala k tomu, zda mají knihovníci pro činnost knihovny nějakou vizi. Kladně odpovědělo 55 % respondentů.

Potěšující byla v mnoha případech konkrétní představa knihovníků o tom, jakou roli by měla knihovna plnit, jaká očekávání samotných knihovníků by měla naplnit.

Chtěla bych přetáhnout děti od počítačů ke knihám. Proto pořádáme setkání rodičů a dětí nad knihou a čteme dětem před spaním v MŠ.

Přilákat větší počet dětských čtenářů.

Místo, kde se může scházet místní komunita při vzdělávacích a kulturních akcích.

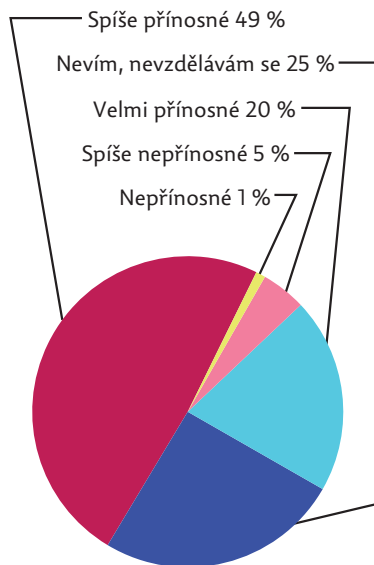
Myslím si, že každý dobrý knihovník by měl mít zájem na tom, aby se knihovna neustále zviditelňovala nejen půjčováním knih, ale i různými kulturními akcemi. Mou prioritou je obnovit zapomenuté staré zvyky, dále setkávání maminek a jejich dětí v knihovně,

literární činnost, tvoření a návštěvy dětí ze ZŠ, ŠD a MŠ.

Přivést děti ke čtení.

Abyste se knihovna stala srdcem obce.

Mají pro vás vzdělávací akce přínos?



Výsledky dotazníku poskytly podněty, které se stanou důležitým zdrojem pro přípravu aktualizace současné Koncepce rozvoje regionálních funkcí v Jihomoravském kraji pro období 2019 a 2020. Aktualizace bude společným výsledkem Moravské zemské knihovny ve spolupráci s pověřenými knihovnami a měla by se stát novým impulsem pro směřování regionálních služeb v Jihomoravském kraji zohledňující nové trendy v rozvoji veřejných knihoven.



Bude vás zajímat, že...

... 14. března 2019 byl po rekonstrukci **otevřen Mahenův památník v Brně**. Čtenáři a návštěvníci mají k dispozici novou moderní interaktivní expozici o Jiřím Mahenovi. Ve vile, kde je památník umístěn, žil Jiří Mahen se svou ženou Karlou až do své smrti ...



Projekt Co nebylo v učebnici – spolupráce učících knihovníků s učiteli

Pavlaína Mazáčová

pmazacov@phil.muni.cz

Jak bude vypadat každodenní život, práce a společnost za několik let, to nedokážeme s jistotou říci, a přesto je třeba na budoucnost a její výzvy připravit nejmladší generaci. Fenoménem, který stále více řídí a zároveň podmiňuje mnoho učebních aktivit, jsou informace a technologie, a tak se do popředí kompetencí v celoživotním vzdělávání dostává informační gramotnost. V běžné školní praxi se jejímu rozvíjení nevěnuje náležitá pozornost, což dokládají nejen výzkumy (např. ČŠI, 2018), ale také stávající obsah rámcových vzdělávacích programů, učebnic i výuky. Pokud má informační gramotnost být rozvíjena cíleně, systematicky a koncepčně, je nutné dát jí prioritu jak ve strategii činnosti knihovny, tak školy. Především je třeba budovat a udržovat vhodné podmínky pro její edukaci – a to ve společenské praxi, které tvoří učící knihovník a konkrétní učitel na lokální úrovni, v prostředí místně zakotveného učení žáků.

S těmito výchozími předpoklady vznikl v létě 2018 projekt Co nebylo v učebnici – spolupráce knihoven a škol ve vzdělávání žáků 21. století (<https://www.conebylovu-cebnici.cz/>). Tříletý projekt MŠMT podpořený z OP VVV má velkou ambici být prvním projektem, v němž je ministerstvem školství cíleně podpořena spolupráce knihovníků a učitelů při vzdělávání žáků. Je vytyčeno několik cílů – koncipovat devět vzdělávacích programů, každý o rozsahu šestnácti vyučovacích hodin, vzdělávací programy pilotovat, evaluovat, poté znovu ověřit a vytvořit ke každému vzdělávacímu



CO NEBYLO V UČEBNICI

programu podrobnou metodiku, která bude publikována na portálu rvp.cz a na dalších platformách jako otevřený vzdělávací zdroj využitelný jak knihovníky, tak učiteli nebo rodiči či jinými zájemci o informační vzdělávání.

Edukační obsah projektu a všech devíti vzdělávacích programů je ukotven ve třech tematických modulech, které reagují na aktuální vzdělávací výzvy rozvíjet u žáků na základní i střední škole čtenářskou, informační a mediální gramotnost s pomocí technologií.

- Modul (1) **Na cestě od autora ke čtenáři** reflektuje potřebu dítěte získat v raném školním věku čtenářské dovednosti, vztah k textu jako zdroji pozitivních emocí a poznání a vytvořit si takové čtenářské strategie, které mu pomohou v postupném rozvoji informační gramotnosti a kritického myšlení. Klíčovou roli v cestě za vnímavým čtenářem má v tomto vzdělávacím modulu knihovna.
- Modul (2) **S informacemi k lepšímu celoživotnímu učení** cílí na rozvíjení

kompetencí informačně gramotného člověka pro život ve 21. století. Knihovna je bezpečným místem, kde žák nachází spektrum zdrojů pro rozvoj svých zájmů a koníčků, ale i služby na míru, je místem, kde žák získává a postupně posiluje různé aspekty práce s informacemi v offline i online prostředí a uvědomuje si, jaké příležitosti k celoživotnímu učení mu knihovna poskytuje.

- Modul (3) **Bádám v knihovně a píšu svůj odborný text** cílí na rozvoj projektové nebo badatelsky orientované výuky, která podporuje to, aby žák rozuměl především populárně naučným a odborným zdrojům a informacím v nich, dokázal je kriticky číst a hodnotit, při respektování citační a publikační etiky, a byl schopen aktivně se podílet na tvorbě a sdílení znalostí v online prostředí.

Co se v projektu aktuálně děje? Od podzimu 2018 probíhají především dvoudenní setkávání expertních týmů s různým počtem dvojic učící knihovník-učitel. Setkání jsou realizována postupně v každém z měst, odkud některá dvojice – dosud to byla města Olomouc, Brno, Svitavy, Plasy, Ostrava, Vsetín,

Kutná Hora, Praha, Příbram, Mikulov a Sedlčany. Učící knihovníci s učiteli nyní společně finalizují práci na prvních třech autorských vzdělávacích programech. Setkávání také dávají knihovníkům příležitost pozvat kolegy a učitele do své knihovny a představit učitelům, jaké služby knihovna nabízí a jak bohatý fond je jim i jejich žákům k dispozici pro výuku i osobní rozvoj. V průběhu jara budou vzdělávací programy pilotovány v reálném prostředí knihoven a škol, poté proběhne evaluace a programy budou ve finální verzi ověřeny. V době letních prázdnin 2019 budou hotové vzdělávací programy s metodikami publikovány, mezitím vstoupí do další fáze projektu nové dvojice učících knihovníků a učitelů a postupně budou vznikat nové vzdělávací programy dle projektového zadání. Pokud jste učící knihovník a máte o účast v projektu zájem, oslovte ke spolupráci učitele z místní školy a můžete se stát tvůrci vzdělávacích programů v letošním a příštím roce. Těšíme se na spolupráci s vámi!

Vznik příspěvku byl podpořen projektem OP VVV Co nebylo v učebnici – Spolupráce knihoven a škol ve vzdělávání žáků 21. století, reg. č. CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008278.



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



Bude vás zajímat, že...

...vyšlo nové číslo (20/2018) Zpravodaje Společnosti Jiřího Mahena Milíř. Přináší články Jiřího Poláčka (Adresát Jiří Mahen, Libreto pro Leoše Janáčka), Vladimíra Novotného (Mahen v mnoha podobách), Jiřího Rambouska (Rok v německé měšťance II), vzpomínku Karly Mahelové (Ke vzniku Mahenovy hry Mezi dvěma bouřkami) a další. Společnost Jiřího Mahena **připravuje k 80. výročí spisovatelova úmrtí konferenci, která se bude konat 21. a 22. května 2019 ...**



Knihovnický rok v Moravské zemské knihovně

Jindra Pavelková

Jindra.Pavelkova@mzk.cz

V roce 2019 oslaví knihovny České republiky 100 let od okamžiku, kdy v platnost vstoupil první knihovní zákon. Ten stanovoval, že knihovny mají být „*zřizovány na doplnění a prohloubení vzdělanosti všech vrstev obyvatelstva*“ a náplní jejich fondu měla být „*četba vzdělávací, naučná i zábavná, která má skutečnou vnitřní hodnotu*“. Za úplně vybudovanou knihovnu byla pokládána ta, která se skládala „*z půjčovny knih, čítárny časopisů a knihovny příruční*“. Za oněch sto let prodělaly knihovny velký vývoj.

V dnešní době se funkce knihoven nad tyto základní požadavky výrazně rozšířily. S nástupem virtuálních technologií, masivní digitalizací fondů a možností vzdáleného přístupu k informacím se úkolem knihoven vedle shromažďování a zpřístupňování materiálu stává také orientace na funkce, které umožňují jeho selekci a třídění. Knihovny se také staly centry komunitními a vzdělávacími, stále více nejen zpřístupňují své fondy formou zápůjček, ale také formou přednášek, autorských čtení či besed.

Všechny tyto funkce knihoven chce Moravská zemská knihovna v Brně představit svým uživatelům i široké odborné a laické veřejnosti aktivitami, které prezentují nejen její fond či jeho digitalizaci, ale také v podobě pořádaných kulturních a vzdělávacích aktivit. Po celý rok 2019 se návštěvníci MZK mohou těšit na představení významných sbírek z fondu knihovny.

Každý měsíc bude věnován jedné či několika z nich, představeny budou např. historické církevní a šlechtické knihovny, které se v průběhu 20. století staly součástí fondu MZK, představeny budou také fondy



mapové a grafické, a to včetně moderních způsobů jejich prezentace a zpřístupnění. Stranou zájmu nezůstane ani fond kramářských tisků, bibliofilů či knihovna Otokara Březiny a fond periodik. Vybrané významné exempláře budou prezentovány formou tzv. exempláře měsíce na webových stránkách knihovny. Digitální knihovna MZK připraví tematické sbírky, které představí významné části fondu, jež jsou již přístupné on-line.

V rámci kulturních a vzdělávacích akcí se zájemci mohou těšit na zajímavé přednášky z nejrůznějších vědních a společenských oborů, na výstavy, prezentující nejen fond MZK, a také na školení, které jim umožní naučit se pracovat s moderními nástroji, vyhledávat v zahraničních databázích.

Ať již v oblasti fondů, digitalizace, vzdělávání či kultury, všechny aktivity budou zaměřeny na to, ukázat veřejnosti, čím jsou knihovny dnes, jakou roli plní ve společnosti a že si v nich každý může najít to, ho zajímá a co potřebuje. Více informací najdete na adrese <https://www.mzk.cz/2019>.



Od mediálního vzdělávání ke kritickému myšlení v Moravské zemské knihovně

„Ukažte člověku manipulaci a vzděláte ho na den. Naučte ho manipulace odhalovat a vzděláte ho na celý život.“ (Zvol si info)

O některých tématech a pojmech se dá říct, že visí ve vzduchu. Pojem fake news, nebo jenom fake (podvod, falzifikát), se již dávno vloudil do našeho slovníku. Odbýt tenhle pojem pouhým rozlišením mezi pravdou a lží, fakty a výmysly, konspiracemi a racionálním úsudkem podceňuje jeho dosah a rychlé šíření. Je znakem všeobecné nejistoty, jak se vyznat v někdy nepřehledném množství informací, které se vzájemně vyvracejí a popírají. Dodatečnou sílu a nápor tomuto fenoménu dodává i fakt, že se mu někdy neubrání ani instituce, jež mají za úkol výmysly odhalovat a potírat. Hranice mezi lží a pravdou, fakty a jejich překroucením jsou někdy tak nepřehledné a důmyslně vystavěné, že dá hodně úsilí se v nich vyznat. Proto je spíš na místě se ptát po autorovi falešných zpráv a jeho motivaci než po jejich obsahu, který se stane zdrojem dalších zavádějících komentářů a šíří se nezastavitelně dál v koloběhu sdílení a diskusí.

Většina těchto diskuzí věnujících se problematice fake news, postpravd a alternativních fakt dělá již zmíněnou chybu v tom, že proti sobě staví pravdu a lež. Poukazují na to, co je správné a co je nesprávné. Staví tak proti sobě dva tábory, jež si navzájem vytýkají manipulaci. Takové diskuze nikam nemohou vést, protože ignorují nejdůležitější věc: posílení kritického myšlení u každého jednotlivce. To je základ a hlavní úkol mediálního vzdělávání. Nejen ukázat, co je správné a co ne, ale především naučit, jak správné a nesprávné

informace rozlišovat. Ponechat tak zodpovědnost na jednotlivci, brát ho vážně a apelovat na jeho nezávislost a kritický úsudek.

Abychom toho dosáhli, zveme do Moravské zemské knihovny od listopadu 2018 do května 2019, v rámci programové řady **Používej MoZeK** experty, kteří poskytnou nástroje pro širokou veřejnost, pomocí nichž budou účastníci schopni rozeznávat relevantní informace a informace, jež záměrně nenabízejí celý obsah. Opíráme se hlavně o zkušenosti spolku Zvol si info, který stojí za knihou **Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!**, a jehož vedoucí **Vojtěch Bruk** celý projekt nastartoval svojí úvodní přednáškou v listopadu. Listopad byl, věnován filozofii za vedení **Martina Charváta** a v lednu proběhla přednáška **Stanislava Gálíka**, která zkoumala problematiku médií z pohledu psychologie. V únoru jsme se věnovali politologii za vedení **Petry Vejvodové** a hlavnímu pojmu kritického myšlení ve spojení přednášky a workshopu s **Lukášem Hánou**. V březnu se konala přednáška přednáška **Michala Kaderky**, který se věnoval školství, a v dubnu nás čeká žurnalistika za přítomnosti **Pavly Holcové**. Květen bude čas vyhodnocení a panelové diskuse, kde by se měli sejit přednášející a shrnout své poznatky i najít nové přístupy. Kromě přednášek poběží workshopy, které, abychom oslovili co největší počet zájemců, budou zaměřené na studenty, seniory a širokou veřejnost.

Věříme, že knihovna jako instituce má poskytovat informace každému občanovi rovným právem. Chtěli bychom otevřít diskusi, pomocí níž si každý sám najde informace, které nevyvolávají nenávist, neposkytují dezinformace a nejsou předpojaté.

Více informací: <https://www.mzk.cz/pouzivej-mozek>



Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukce knihoven bylo na podzim vidět

Martina Huječková

Martina.Hujeckova@mzk.cz

V polovině září, jako již tradičně, proběhla konference Knihovny současnosti, na které MC VRK, tedy naše metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukce knihoven nesmělo chybět. Představili jsme plány a vize a ukázali jsme, co jsme již stihli za necelého půl roku fungování vytvořit. Také jsme dostali veřejnou pochvalu od paní ředitelky Mgr. Jany Linhartové ze Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem, kde jsme si poprvé vyzkoušeli na malé knihovně v městské části Klíše vytvořit dispoziční řešení a návrh na prostorové vybavení knihovny. Touto cestou bychom tedy rádi paní ředitelce poděkovali za vložnou důvěru a doufáme, že knihovnu změna oživila a přilákala nové uživatele.

Hned poté jsme se pustili do příprav dvou vlastních konferencí, zaměřených na problematiku obnovy a rekonstrukcí knihoven. Bylo

zapotřebí dát dohromady plán přednášek, který by do sebe tematicky zapadal a dokázal posluchačům nabídnout ucelený vhled do problematiky.

Proto jsme na úvod zvolili přehled standardů a norem, které je určitě dobré si projít ve chvíli, kdy zřizovatelé či knihovníci uvažují nejen o prostorových změnách. Věděli jste například, že mezi čtyřmi důležitými věcmi, které chtějí uživatelé od knihovny, je **dobrý knihovní fond**? Nejenom o anketách, ale také o všech dalších dostupných dokumentech zvrubně pohovořila paní doktorka Marie Šedá z Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě.

Dopoledne uzavíral praktickým seminářem pan Mgr. Tomáš Štefek z projektu Sociální inovace v knihovnách (KISK, FF MU Brno), na téma **Jak je důležité mít koncepci**. Po úvodním



Mgr. Tomáš Štefek – Jak je dobré mít koncepci

slovu se účastníci rozdělili do skupinek a společně přemýšleli nad různými pohledy tématu **PROČ rekonstruuje/renovujeme/inovujeme/designujeme knihovnu.**

Odpolední blok konference patřil samotným architektům. Jako první se představil Ing. arch. Karel Bidlo, který společně s MC VRK pomáhá vytvořit metodiku k předprojektové přípravě rekonstrukce či obnovy knihovny. Pracovně ji nazývá Otázky architektů na knihovníky a zaměřuje se na celkový „život“ knihovny v několika oblastech. A co je podle architekta důležitým faktorem pro zdařilou obnovu či rekonstrukci knihovny? Nejsou to až tak peníze či pěkná křesílka, ale **vize a představa knihovny** v budoucnu.

Ing. arch. Petr Lešek ve svém příspěvku představil rekonstruované knihovny architektonického studia Projektil, jejímž je členem (např. NTK Praha, MěK Praha pobočka Vozovna) a na konkrétních případech ukázal, s čím vším si musí architekt při rekonstrukci knihovny poradit. Ve druhé části své prezentace otevřel téma architektonických soutěží – jak nejlépe zadávat veřejné zakázky na projekční práce, kde jsme se mimo jiné dozvěděli, že

Česká komora architektů nabízí knihovníkům pomocnou ruku (více zde: <https://www.cka.cz/cs/souteze/co-je-architektonicka-soutez>).

Poslední přednášku na téma Knihovny a veřejný prostor uvedl Ing. arch. Vratislav Zíka. Zhlédli jsme nepřeborné množství krásných, nových, velkých knihoven, které ale v detailech skrývaly spoustu inspirace i pro knihovny malé – jako například používání nízkých regálů v prostoru, mobilní regály, různé typy posezení či prostory pro kulturní vyžití a vzdělávání.

Konference proběhly ve dnech 31. 10. v Brně v MZK a 16. 11. v Praze v Městské knihovně, které děkujeme za skvělou spolupráci. Dohromady se nás v oba dny sešlo přes sto účastníků z řad knihovníků, zřizovatelů či architektů. Děkujeme Vám všem za účast a věříme, že se příští rok na konferencích společně opět setkáme.

Závěrem bychom Vás rádi upozornili na webové stránky <https://mcvrk.mzk.cz/>, které jsme k metodickému centru spustili. Obsah nabývá postupně, již teď se zde můžete dovědět spoustu užitečných rad a typů pro Vaše knihovny. Budeme rádi, když se nám ozvete s připomínkou či doporučením pěkné knihovny, která by na webu neměla chybět.



PhDr. Marie Šedá - Standardy pro knihovnu



PhDr. Jana Kalousková

Zlata Houšková

Zlata.houskova@gmail.com

Jana Kalousková vystudovala obor Vědecké informace a knihovnictví na Filozofické fakultě UK v Praze; knihovnicí se tedy stala z přesvědčení. Absolvovala v roce 1985, tři roky nato získala titul PhDr. V rigorózní práci se sice věnovala historickému tématu (rozvoj knihovnictví na Pardubicku od spolkové činnosti 19. století do roku 1945), nastoupila však na pracoviště vý-
sostně současně – do Výzkumného ústavu endokrino-
logického. Praxe ve specializované knihovně, přestože trvala pouze 5 let, jí pravděpodobně ale zásadně ovlivnila v tom, že nadále už vždy věnovala velkou pozornost informačním službám a vzhledem k jejich bouřlivému rozvoji i souvisejícím technologiím.

V roce 1991 nastoupila do Okresní, dnes Městské knihovny v Ústí nad Orlicí, již vede dosud. Vypočítat všechny její zásluhy o rozvoj a dobré jméno této knihovny v odborné komunitě by vydalo na mnohem delší příspěvek. Některé věci je však dobré připomenout. Například, že ústecká knihovna byla jednou z těch veřejných knihoven, které se velmi brzy a velmi intenzivně začaly věnovat vzdělávací činnosti v oblasti ICT.

Kromě kurzů pro veřejnost se v knihovně ale soustředili především na kurzy počítačové a informační gramotnosti pro starosty a představitele veřejné správy. Souviselo to i s grantem nově vzniklého Pardubického

kraje, který umožňoval obcím získat počítače i pro obecní knihovny. A tak Jana psala a kontrolovala obcím žádosti o dotace, pomáhala starostům se získáním počítačové gramotnosti a rozhledu v této oblasti, s vytvářením webů pro jejich knihovny. V nezvykle velké míře se také věnovala zveřejňování

informací pro veřejnou správu na webu ústecké knihovny. Ten si už od roku 1998 v knihovně vytvářeli sami (pro knihovny srovnatelné velikosti tehdy spíše ojedinělý jev) a budovali ho jako výsostně komunitní, tj. prezentovali informace pro představitele veřejné správy, pro celý ne-

ziskový sektor regionu, pro sdružení lidí se zdravotním postižením působící v Ústí a samozřejmě pro obecnou veřejnost (vedle katalogu regionálních osobností dnes web nabízí např. plné texty zákonů ČR, e-knihy z Městské knihovny v Praze, což představuje např. pro studenty možnost stahování plných textů knih, u kterých skončila autorská práva, souborný katalog okresu atd. atd.). Protože jedním z hlavních zájmů dr. Kalouskové byl a je adekvátní výkon regionálních funkcí a spolupráce mezi knihovnami, měly již v r. 2005 všechny obecní knihovny okresu počítač a vlastní webovou stránku.

Jana se ale po celou dobu věnovala také jedné z nejdůležitějších (a nejtěžších) oblastí manažerské práce v knihovně, a to personálnímu managementu a budování kvalitního



a kooperujícího týmu. Nebylo to vždy jednoduché, ale je to jedna z věcí, která se v ústecké knihovně také plně zúročila. Je to vidět např. na zmíněném webu knihovny. Jeho koncepce byla od počátku založená na Janině přesvědčení, že musí jít o „informační portál“, tj. nikoli jen o OPAC či propagační „nástěnků“. Dnes se to může jevit jako samozřejmost, ale počátkem tisíciletí to tak ve srovnatelných (i větších) knihovnách ani zdaleka nebylo. O této koncepci bylo třeba přesvědčit kolegy v knihovně a zainteresovat je ve větší či menší míře do tvorby webu. A to se opravdu podařilo. Knihovna si web nejen sama tvoří, ale celý tým také přispívá, pravidelně připomínkuje a hodnotí jeho obsah. Co to pro web ústecké knihovny znamená, víme všichni: knihovna se poprvé zúčastnila soutěže Biblioweb v roce 2002 a zvítězila v ní již devětkrát (naposledy v roce 2017). Je samozřejmé, že za tu dobu se web poměrně významně změnil – vždy ku prospěchu věci a s reflektováním nových trendů a potřeb.

Systematická a koncepční personální práce a budování týmu opravdu schopných profesionálů stojí de facto i za tím, čím se ústecká knihovna ocitla v popředí zájmu v posledních letech: tamní systémový knihovník je nejen výborným specialistou v oblasti IT, ale také opravdu knihovníkem, a tak zadání najít alternativu k současným, knihovně nevyhovujícím, komerčním automatizovaným knihovním systémům, pojal opravdu důkladně. Dlouhodobě a pečlivě zkoumal světové AKS a nakonec vyhodnotil jako nejzajímavější novozélandský systém KOHA. Co se dělo dál, je obecně známé. Ve spolupráci s další knihovnou regionu, Městskou knihovnou v České Třebové, byl systém „přeložen“ a upraven pro české podmínky (např. se musela doprogramovat statistika) a od roku 2015 se v ústecké knihovně používá v ostrém režimu. Počet jeho implementací v knihovnách v ČR stále roste. Pro knihovnu je to v mnoha ohledech náročná situace, ale zdá se, že opět

s dobrým výsledkem. Sama ředitelka je nadšenou propagátorkou systému: „Já, coby starý knihovník, jsem čím dál víc se systémem a jeho propojitelností funkcí spokojená; je logický knihovnický, cenově dostupný a splňuje všechny odborné standardy...“

Mohlo by se zdát, že mluvíme o jednom výborném pracovníkovi knihovny, ale ne, řeč je opravdu o dobrém týmu. Ústecká knihovna může být totiž vzorem i v dalších oblastech – například ve vzdělávání seniorů (v oblasti využívání IT, jak jinak). Mají tam mladou šikovnou, zapálenou a novátorskou pracovníci – lektorku, spojte se s ní, ukáže vám, jak na to! Zajímá vás kvalitní katalog? Podívejte se na ústeckoorlický! A služby? Spokojenost uživatelů je jednoznačná...

A co na to ředitelka? Za největší úspěch své dosavadní kariéry nepovažuje ani vítězství v Bibliowebu, dokonce ani úspěšné „tažení“ KOHA našimi knihovnami: „Za největší úspěch své kariéry považuji to, že jsme v knihovně tým. Máme se rádi (dokonce spolu slavíme i narozeniny!), věříme si a společně nám jde o blaho knihovny – od perfektní paní uklízečky a stejně perfektního údržbáře, který umí opravit úplně všechno, přes báječné kolegyně ve službách a fondech, až po našeho úžasného ajťáka a ekonomku, tak z toho se raduji úplně nejvíce!“

Čím nás obohatí ústeckoorlická knihovna a její ředitelka Jana Kalousková v budoucnu, zatím nevím. Předpokládám, že to bude (opět) promyšlené, koncepční a systematické, perfektně zpracované, podložené, spolehlivé, profesionální. Nebude to pravděpodobně mediální bomba a trhák pro bulvár; spíš něco, co prospěje profesionální kvalitě v našem oboru a důstojně, elegantně, byť ne prvoplánově nápadně, i image knihoven jako spolehlivých, důležitých a potřebných institucí. Taková je totiž i Jana Kalousková.

Že by to bylo třeba něco v oblasti její další srdeční záležitosti, tedy jmenných autorit? Nechme se překvapit!



Oči Brna v první polovině roku 2019 a Vladimír Renčín... nejen duhový

Romana Macháčková

Romana.Machackova@mzk.cz

Cyklos Oči Brna přináší v první polovině roku zajímavosti, fotografie, příběhy, ale především mnohá setkání se zajímavými osobnostmi současného kulturního života města Brna. **Únor** byl věnován oslavám 77. narozenin sympatického a v brněnském prostředí velmi oblíbeného hudebního skladatele, muzikologa a pedagoga **Miloše Štědroňe**. V **březnu** nám o svých zajímavých počinech, jimiž mění pohled mnoha lidí na současnou podobu našeho moderního světa, přišla povypřávit výtvarnice **Kateřina Šedá**, mladá dáma věnující se sociální architektuře. Oslavíme také životní jubileum jednoho z největších brněnských spisovatelů – **Milana Kundery**. A protože knihovníci mají letos také své krásné výročí – 100 let od ustanovení prvního knihovnického zákona – připomeneme slavného brněnského knihovníka **Jiřího Mahena**. Více informací sledujte na: www.mzk.cz/oci-brna

Vladimír Renčín... nejen duhový

Kreslíř a ilustrátor Vladimír Renčín (6. prosince 1941 – 4. října 2017) publikoval své kresby v letech 1988 – 2009 také do knihovnického časopisu *Duha*, který pravidelně vydává Moravská zemská knihovna v Brně. Rádi tuto zajímavou osobnost našim čtenářům a návštěvníkům proto připomínáme výstavou **Vladimír Renčín... nejen duhový** v Galerii MZK přinášející nejen již zmiňovaný časopis *Duha*, ukázky z dalších časopisů, do nichž Renčín pravidelně přispíval, ale především originály jeho kreseb, které jsou i dnes naprosto aktuální. Výstava proběhla od 25. února do 27. března 2019.

„Víte, na lidech si vážím velkorysosti, shovívavosti, tolerance, čestnosti a poctivosti.

I proto je mi nepříjemné vyjadřovat se k něčemu, čemu nerozumím, případně neznám motivy protihráče. Je mi stejně nepříjemné, jako jsou kupodivu často kladené otázky ze světa politologie, třeba jaký je můj vztah k vesmíru. Co na to říct, jediné že snad kladný.“

Ve vzpomínkách Vladimíra Renčina najdeme doznání, že ho jako mladíka vůbec nenapadlo své kresby publikovat. A tak možná, že nebýt kamaráda Petra Krula, studenta novinařiny a praktikanta v Zemědělských novinách, zůstaly by jeho kresby navždy doma v šuplíku. První



Kateřina Šedá. Foto: Vít Klusák



Miloš Štědroň. Foto: Romana Macháčková



JSOU TO VESELÉ, MÓDNÍ BARVY, NAVÍC PRONIKAVÉ, TÁKŽE LZE DOUFAŤ, ŽE VÁS V NICH ANI TEN NEJPITOMĚJŠÍ MYSLIVEC NEPŘEHLEDNĚ.



A ON SEDÍ V DESETI SPRÁVNÍCH RADÁCH RŮZNEJCH FIREM A VŠEMU ROZUMÍ. HOTOVÝ RENEZANČNÍ ČLOVĚK !

Renčínova kresba vyšla 23. května 1959. „Poprvé jsem pocítil takovou nedefinovatelnou radost. Později jsem si schovával celá čísla časopisů a novin, ve kterých se moje kresby objevily.“ Přesto, že se Renčín stal propagačním pracovníkem a výtvarníkem v *Pramenu* v Hradci Králové, po večerech doma kreslil. V roce 1965 v něm uzrálo rozhodnutí žít se kresleným humorem. Odešel tedy na „volnou nohu“, a to i přes protesty svých nejbližších. „Začínal jsem tak, že jsem třeba do Prahy přivezl 30 kreseb a v novinách jsem udal tři, čtyři. Pak jsem si ve vlaku říkal, že se takhle ne-uzívám.“ Roku 1965 byl Vladimír Renčín přijat do Svazu výtvarných umělců. O čtyři roky později ilustroval první knihu, kterou napsal s Rudolfem Křesťanem – *Kos a kosinus*. „Základ mojí práce, která mne popravdě také živí, vidím v denících a časopisech, na druhou stranu daleko příjemnější a smysluplnější jsou knížky, kde se mohu uceleněji vyjádřit k tomu, jak vidím svět.“

„Rok 1968 jsem prožíval v euforii asi jako každý (...). Reagoval jsem na tehdejší události a myslím, že poměrně tvrdě. Až do jara roku 1969, kdy všechno skončilo.“ Tato otevřenost se Renčínovi vymstila. Po čase na něj bylo podáno trestní oznámení a následoval zákaz publikování po celé republice. Finančně ho zachraňovalo jen dočasné publikování v zahraničí. Od roku

1974 následovala řada výsledků, domovních prohlídek, soupisů majetku, odebrání cestovního pasu. „Na několik let jsem si odpočinul od kreslení. Pokusy kreslit do šuplíku se ukázaly jako marné. Když člověk nemá diváky, práce se nedaří. Bylo to psychicky velmi náročné, ale daleko horší byl mrtvý zvonek u dveří. Známi i přátelé zmizeli. Telefon byl němý, žádná redakce se neozvala. Naštěstí pár kamarádů zůstalo. Na jejich odvahu nikdy nezapomenu.“

V roce 1970 však oslovilo Vladimíra Renčina Klicperovo divadlo v Hradci Králové. Vzniklo libreto k muzikálu *Nejkrásnější válka* (inspirováno Aristofanovou *Lysistratou*). Muzikál měl premiéru 22. května 1971 a představení sklídilo takový úspěch, že se ho následně dočkali diváci např. v Liberci, Jihlavě, Mostě, Ostravě nebo v Praze v Divadle ABC. V letech 1976/77 přišla zajímavá nabídka na tvorbu dětského seriálu *O zvířátkách pana Krbce*.

Výstavy nikdy Vladimír Renčín neodmítal, vystavoval často, rád sledoval reakce návštěvníků. „Nejšťastnější jsem byl na výstavě na Staroměstské radnici v roce 1982, byl jsem tak ohromen reakcí diváků, že jsem doslova šokován utekl.“

28. října 2011 udělil Vladimíru Renčínovi prezident republiky Václav Klaus státní vyznamenání Za zásluhy o stát v oblasti umění.





Minulé výzvy pro budoucnost oboru: Dítěti vstříc jako zdroj inspirace teorie literatury pro děti a mládež

Marcela Hrdličková

marcela.hrdlickova@email.cz

SEGI LUKAVSKÁ, Jana. *Dítěti vstříc: teorie literatury pro děti a mládež*. Brno: Host, 2018. Teoretická knihovna. ISBN 978-80-7577-413-2.

Teorie, historie a kritika literatury pro děti a mládež jsou v českých luzích a hájích etablovanou oblastí zkoumání, a to už po mnoho desítek let. Jistě, stejně jako další vědní disciplíny zažily časy jak lepší (generace strukturalistů), tak horší (krize po roce 1989), ale obecně se považují za relativně pevnou, byť stále ještě do značné míry izolovanou součást literárněvědného bádání. Přesto (nebo možná naopak právě proto) odborných titulů zabývajících se tvorbou pro nedospělé recipiety v teoretické rovině u nás nevychází příliš mnoho. Je myšlení o literatuře pro děti a mládež snad vyčerpáné? Nemexistují nové úhly pohledu či dosud neprobádané problémy?

Nemůžeme hledat inspiraci v textech starších nebo zahraničních? V ediční řadě Teoretická knihovna vychází kniha, která se snaží hlasitou odpovědí „Ne“ na všechny uvedené otázky povzbudit zájem o pojmy jako „literatura pro děti (a mládež)“, „dítě“, „čtenář“, „implicitní čtenář“ a jiné.

Publikace *Dítěti vstříc*, kterou editovala Jana Segi Lukavská a vydalo nakladatelství Host ve spolupráci s Ústavem pro českou literaturu Akademie věd České republiky, přináší devět překladů anglofonních studií, které se dotýkají právě uvedené tematiky. Editorka připojila rovněž úvod a doslov,

v němž poučeně reflektuje nejen vývoj světového myšlení o literatuře pro děti, ale kriticky se dotýká stavu bádání na též zájmové poli v České republice. A nutno dodat, že ve svých soudech je značně otevřená a nekompromisní. Uvádí, že

v porovnání se zahraniční literární vědou „jeví se české myšlení jako poněkud strnulé“ (s. 264) a že zvolené studie by mohly být podnětem k dalším úvahám, přičemž smyslem knihy není, „že by čeští literární vědci píšící o literatuře pro děti a mládež měli bezhlavě přijímat šablony, které narýsoval někdo jiný, aby ukázali, že sledují aktuální trendy“ (s. 266). Možná je záměrně kontroverzní a chce rozvlnit stojaté vody, a proto (snad) záměrně opomíjí bádání posledních let, když jako poslední

zmiňuje publikaci *České děti jako čtenáři* (2014).

Studie, které pocházejí z nejrůznějších desetiletí (první byla v originále vydána v roce 1977, nejnovější vyšla o celých 36 let později v roce 2013), jsou rozděleny do tří spíše uměle oddělených částí – Literatura pro děti jako literatura dospělých, Hledání dětského čtenáře a Literatura pro děti v interpretacích. Všechny jsou propojeny otázkou dětského čtenářství a toho, co vlastně znamená pojem „literatura pro děti a mládež“. Nabízelo by se jejich chronologické řazení, to ale



editorka nezvolila. Naštěstí. Její způsob uspořádání jednotlivých textů je v mnoha ohledech stejně dráždivé jako otázky, jež klade v závěru. Studie spolu následně komunikují a v recipientovi mnohdy kontrastní metodologie, ale i závěry vyvolávají touhu pustit se na cestu po hledání odpovědí, na níž by mu myšlenky Petera Hunta, Karin Lesnik-Obersteinové, Davida Rudda, Aidena Chamberse a dalších nebyly průvodci, ani nástrahami, ale drobnými indiciemi při hledání vlastních řešení.

Antologii otevírá pomyslná diskuse mezi Karin Lesnik-Obersteinovou a Davidem Ruddem. Ředitelka CIRCL (Centra pro mezinárodní výzkum dětství), známá svým skeptickým postojem k esencialitě dítěte v bádání na poli literatury pro děti a mládež, ve studii *Vymezování pojmů. Co je to dětská literatura? Co je to dětství?* porovnává různé přístupy k definování vágních termínů „dítě“, „literatura“, „dětská literatura“. Upozorňuje na jejich neoddělitelnost, již však literární teorie mnohdy nectí. Jejím oponentem se stává David Rudd (ale posléze třeba i McGillis), upozorňující v příspěvku *Teoretizování a teorie: Jak existuje literatura pro děti?* na rozdíl mezi konstruovaným a konstruktivním dětstvím, přičemž podle něj stojí za prozkoumání právě prostor mezi těmito póly. Dítě podle Rudda není totiž produktem diskurzu, naopak toto tvrzení vnímá jako degradaci důležité etapy lidského života. Úvodní část uzavírá Peter Hunt (*Dětistická teorie. Dětská subkultura, literatura a teorie*), obhajující svoji dětistickou teorii. Ta upřednostňuje pohled dítěte před čtením „dospělíckým“, které, jak zdůrazňuje, není jediné možné. Jeho přístup, ať už s ním souhlasíte, nebo ne, je rozhodně podnětný. Vkrádá se pak myšlenka, zda má teorie literatury pro děti a mládež vůbec smysl, zda není pouhým zmnožením „dospělíckého“ pohledu na daný segment knih. Hunt se citacemi, ale především vlastními závěry snaží dokázat opak, ale má nutně pravdu? Nepohybívá vlastně celou teorii literatury pro děti a mládež?

Druhý oddíl se soustředí na snahu o definování dítěte coby recipienta. Aidan Chambers ve studii *Čtenář* v knize prezentuje svoje pojetí implicitního čtenáře, které je už dnes v mnoha

ohledech překonané (viz např.: „Je-li tedy literatura způsobem, jak něco sdělovat, pak od čtenáře vyžaduje, aby dílo dokončil.“, s. 83). Kapitola z knihy Virginie Loweové „*A přemýšlel ještě někdy?*“ *Postavy, emoce a teorie mysli* nabízí vhléd do jejího bádání, které založila na pozorování svých dětí Rebeky a Nicholase a které opírá o teorii mysli, do značné míry popírající Piagetovy závěry o dětském egocentrismu.

Závěrečná část antologie představuje selektivní výběr nejrozumnějších přístupů k analýze a interpretaci literárního díla, opírající se většinou o knihy přeložené i do češtiny. Maria Nikolajevová na základě kognitivní teorie rozebírá Tajemnou zahradu a dochází mimo jiné k závěru, bořícímu jeden z mýtů, že literatura pro děti a mládež nemusí nutně akcentovat děj. Zahar Šavitová interpretuje Alenku v kraji divů a charakterizuje ambivalentnost některých literárních textů, tj. fakt, že „patří současně do více systémů najednou“ (s. 160), a tedy že jsou čteny nejméně dvěma odlišnými skupinami recipientů. Roderick McGillis ve své *Rozkoši z nemožného* s podtitulem *Bez dětí, bez knih, jen s teorií* na základě analýzy básně We Heard Wally Wail prezentuje různé možné (vědní) pohledy na literaturu pro děti a propaguje nejen interdisciplinární přístup k ní, ale také potřebu kritického čtení. Perry Nodelman interpretuje hned šest knih pro děti, a to Alenku v kraji divů, Henry Hugginse, Příběhy doktora Dolittle, Plain City, The Purple Jar a The Snowy Day. Na jejich základě si všimá, že v knihách pro mladší čtenáře se velmi často objevují hned dvě hlediska – fokalizovaná dětská nebo dítěti blízká postava a vševědoucí vypravěč. Střetnutí a prolnutí obou pohledů pak může mít a má odlišné významy i estetické účinky.

Publikace *Dítěti* vstříc vnáší do českého prostředí studie, z nichž mnohé nejspíše jsou literárním vědcům již známy a nejen jimi překonány. Její nepochybný půvab a také význam, nechceme-li se spokojit s často opakovaným „alespoň něco k danému tématu vychází“, však spočívá v tom, že vyžaduje znovuotevření některých otázek. Provozkuje k hledání odpovědí na ně, ale také k pátrání po nových východiscích při zkoumání.



Veřejné knihovny v moravských krajích v roce 1919

Jaromír Kubíček

kubicek.jaromir@gmail.com

V důvodové zprávě k návrhu zákona z roku 1919 o povinných knihovnách obecních se slibuje, že po jeho schválení parlamentem vstoupí Československá republika mezi státy, které vedle pravidelného školství organizují zákonem také jiné vzdělávací instituce.¹ Návrh zákona předložil národnímu shromáždění 16. května 1919 ministr školství a národní osvěty Gustav Habrman. Uvádí se v něm, že Československý stát po svém ustavení směřoval své úsilí k povznesení tvořivé síly národa a předpokladem moderní státní politiky bylo zvýšení vzdělanosti širokých lidových vrstev. Knihovna se může rychle přizpůsobovat daným potřebám, nevyžaduje poměrně velkého nákladu a stává se praktickým učilištěm všemu obyvatelstvu.

V důvodové zprávě se rovněž konstatuje, že stav lidového knihovnictví v jednotlivých zemích je velice různý. Kdežto Čechy skýtají v tomto směru obraz dosti potěšující, nutno na Slovensku pracovat od samých začátků. K vysvětlení situace byla využita statistická data o knihovnách v Čechách zpracovaná ze statistického šetření za rok 1910.² Zjištěno bylo 3 885 českých všeobecně přístupných knihoven (data o německých knihovnách se nepodařilo zjistit v dostatečné úplnosti), což znamenalo, že 42 % obcí mělo veřejnou knihovnu. V českých knihovnách bylo 1 279 433 svazků, tedy na 100 obyvatel připada-

lo průměrně 30 knih ve veřejných knihovnách. Zjištěno také bylo, že 189 883 čtenářů si zapůjčilo na 2,7 mil. svazků. Z uvedeného počtu českých knihoven bylo 563 podporováno obcemi, z toho ovšem asi u poloviny nepřesáhl roční příspěvek 20 K. Zatím co v důvodové zprávě ke knihovnickému zákonu z roku 1919 se uvádějí příklady stavu a podpory knihovnictví v Anglii, USA, v severských a dalších evropských státech, o situaci na Moravě a ve Slezsku nenajdeme zmínku, i když se o zjištění situace ministerstvo pokusilo. Uložilo totiž všem školním správám, aby ke dni 15. března 1919 provedly soupis lidových knihoven na Moravě a ve Slezsku, do předložení návrhu zákona se ovšem nepodařilo výsledky statistického šetření zpracovat. Až po schválení zákona 22. července 1919 o veřejných knihovnách obecních publikoval výsledky šetření pracovník ministerstva Robert Balaš.³

V první variantě knihovnického zákona se předpokládala povinnost zřídit obecní knihovnu jen v těch obcích, ve kterých byla škola. Proto se statistické šetření týkalo jen školních obcí a takových bylo v březnu 1919 na Moravě českých 1894 a z těch mělo již 76 %, tj. 1429 obcí veřejně přístupnou knihovnu, navíc ještě bylo 69 obcí bez škol, zato s knihovnou. Pokud jde o německé obce, takových s německými školami bylo na Moravě 603 a v těch bylo 392 (tj. v 65 %) s německými knihovnami. Aby se šetření urychlilo, měl příslušný dotazník jen pět otázek: 1. Přesný název knihovny, 2. Její vlastník, 3. Zda dostává knihovna podporu od

1 Důvodová zpráva k návrhu zákona o povinných knihovnách obecních. In *Zasedání Národního shromáždění československého roku 1919*. Tisk 1233. Vládní návrh. Zákon ze dne ... 1919 o veřejných knihovnách obecních. Praha: Národní shromáždění 1919, s. [5–7].

2 *Všeobecně přístupné knihovny a čítárny v království Českém r. 1910*. Praha: Zemský statistický úřad království Českého, 1914. 72, 185 s. *Zprávy Zemského statistického úřadu království Českého*. Sv. XXII.1.

3 BALÁŠ, Robert. Jak jest postaráno o lidové knihovny na Moravě a ve Slezsku. *Knihy*. Roč. 1, 25. 11. 1919, č. 2, s. 17–19; 18. 2. 1920, č. 4/5, s. 47–49; BALÁŠ, Robert. Lidové knihovnictví na Moravě a ve Slezsku dle stavu dne 15. března 1919. *Knihy a knihovny*. Roč. 1, 1919, č. 1, s. 9–15.

obce, 4. Kdo si může půjčovat, zda kdokoliv nebo jen člen spolku, 5. Počet svazků.

Na Moravě bylo napočteno českých 1719 všem občanům přístupných lidových knihoven, ve kterých bylo 527 513 svazků. Spolkových knihoven bylo na Moravě 688 s 202 343 svazky. Protože převážně i tyto sloužily zábavným a vzdělávacím potřebám širší obce čtenářské, byly do celkového počtu také zahrnuty. Všechny českých lidových knihoven bylo na Moravě 2407 s 729 856 svazky a to v 1355 obcích. Přitom jedna česká knihovna připadla na 776 obyvatelů.

Pokud jde o vlastníky knihoven, jen 174 knihoven patřilo obcím a v těch bylo 54 363 svazky, v jedné průměrně 312 svazků. Jejich výskyt byl převážně na Prostějovsku, Litovelsku a Boskovicku. Jen menší část z nich dostávala podporu od obce, takže mnohé byly obecními spíše podle jména.

Ze 2407 českých knihoven jich 583 vlastnily na Moravě národní jednoty. Ty vznikaly v českých zemích v osmdesátých letech 19. století, kdy se vyhrtily národnostní rozpory mezi českým a německým obyvatelstvem. Německé nacionalistické politické strany přišly totiž s požadavkem na vytvoření „uzavřeného německého území“ v severním a západním pohraničí, ve kterém německé obyvatelstvo počtem sice převažovalo, avšak usilovalo o absolutní většinu. Na obranu českého obyvatelstva v národnostně smíšeném území byly ustaveny národní jednoty, které svou činností napomáhaly rozvoji hospodářských, sociálních a kulturních zájmů českých obyvatel. České národní jednoty měly v programu činnosti, které měly povznést národní vědomí a k tomu vedle pořádání přednášek se stalo zakládání a činnost knihoven jejich prvořadým úkolem. Na Moravě byla založena Národní jednota pro východní Moravu v roce 1885 a měla sídlo v Olomouci, Národní jednota pro jihozápadní Moravu se sídlem v Brně působila od dubna 1886 a obě měly ve většině obcí místní odbory.



Knihovny národních jednot se staly od roku 1919 základem obecních knihoven

Podle statistického šetření v březnu 1919 spravovala Národní jednota po východní Moravu 291 knihovnu s 87 693 svazky (průměr 301) a Národní jednota pro jihozápadní Moravu 292 knihovny o 58 621 svazkem (průměr 200). Z celkového počtu bylo 583 knihoven národních jednot (12,5 %) a v nich bylo 20 % všech knih z veřejných knihoven na Moravě. Po vydání knihovnického zákona se staly tyto knihovny povětšinou základem nově ustavených obecních knihoven.

Sokolstvo, jako nejrozšířenější spolková organizace v českých zemích tzv. svatováclavskou rezolucí, přijatou 28. září 1895, rozšířilo svou činnost kromě tělovýchovného cvičení také na mravní vzdělávání a povinnosti každé jednoty bylo zřídit knihovnu. Sokolské knihovny byly druhou nejpočetnější skupinou. Těch měly sokolské jednoty na Moravě 254 (tj. 10 % z celkového počtu) s 65 959 svazky, tedy

průměrně 260 svazky. Sokolské knihovny se považovaly za všeobecně přístupné. Cílem sokolských jednot ovšem bylo vytvářet knihovny s technickou cvičitelskou literaturou a zábavnou mnohdy předávaly ještě před vznikem republiky do obecních knihoven.

Tradiční postavení měly čtenářské spolky, které vznikaly po obnovení ústavnosti v rakouských zemích od šedesátých let 19. století. V roce 1919 měly 361 knihovnu (15 %) s 170 851 svazkem, s průměrnou velikostí 473 svazky. Nejvíce byly rozšířeny na Brněnsku, Kroměřížsku a Přerovsku. Samostatnou skupinu tvořily zábavně osvětové spolky, kterým náleželo 102 knihovny o 47 130 svazcích, takže na jednu knihovnu připadaly 463 svazky.

Ze 399 knihoven, které zřizovaly politické strany, patřilo 271 knihoven s 68 026 svazky (průměr 251 svazek) katolickým stranám a byly pokládány za všeobecně dostupné. Z dalších politických stran vykazala knihovny sociálně demokratická (62 knihovny s 16 161 svazkem), Československá strana socialistická (18 knihoven s 3435 svazky), republikánská strana (36 knihoven s 3441 svazkem) a národně demokratická strana (2 knihovny se 142 svazky), ty však byly pokládány za úzce stranické, přístupné jen svým členům.

Německých knihoven bylo na Moravě k 15. březnu 1919 celkem 549 s 311 766 svazky. Z nich všeobecně přístupných bylo 235, což bylo jen 43 %. Ve srovnání s českými 58 % bylo z toho vyvozeno, že ráz českých knihoven byl mnohem lidovější, modernější. Město Svitavy jako první v tehdejším Rakousku se ovšem mohlo pochlubit účelovou budovou lidové knihovny postavenou v roce 1892 podle amerického vzoru, když tamější rodák a newyorský mediální magnát Oswald Ottendorfer uhradil náklady na její stavbu a činnost. V roce 1919 byla tato knihovna největší svými 20 600 svazky umístěnými ve volném výběru.

Ministerstvo si ze statistiky udělalo obrázek, jak v jednotlivých školních okresech je zajištěna knihovní činnost. Nejlépe vycházela

situace v okresech Hranice, Prostějov a Kroměříž, kde okolo 90 % školních obcí mělo knihovnu s průměrem 60 svazky na 100 obyvatel. Naproti tomu nejslabší výsledky byly v okresech Uherský Brod, Vsetín a Moravský Krumlov, kde jen v 53 % obcí byla knihovna a v nich připadalo průměrně na 100 obyvatel jen 20 svazků v knihovním fondu.

Statistika umožnila sestavit také tabulku podle velikosti knihoven. Největší počet byl takových, kdy jejich knihovní fond nepřesáhl 200 svazků. Bylo jich 1365 (tedy 57 %), z nich 948 bylo všeobecně přístupných. Mezi 201–500 svazky bylo ve fondech 715 knihoven (30 % z celkového počtu), z nich všeobecně dostupných bylo 538. K největším knihovnám patřila Masarykova knihovna v Přerově (7 000 sv.), Veřejná knihovna v Moravské Ostravě (4 600 sv.), Veřejná knihovna v Židenicích (4 470 sv.), Knihovna Matice Cyrilometodějské v Olomouci (4 000 sv.), Knihovna města Litvle s čítárnou (3 531 sv.), Lidová knihovna v Třebíči (2 470 sv.), Obecní knihovna v Boskovicích (3 353 sv.), Veřejná knihovna v Břeclavě (3 018 sv.) a Masarykova veřejná knihovna ve Vsetíně (3 000 sv.). Největší spolkovou knihovnu měl Český čtenářský spolek v Brně (11 086 sv.).

Statistické šetření zjišťovalo také výši podpory knihoven ze strany obcí. Roční příspěvek dostalo jen 137 knihoven, když částku 1000 Kč a vyšší obdrželo jen pět knihoven (Moravská Ostrava, Slezská Ostrava, Vsetín, Plaveč na Znojemsku a Židenice). Většina knihoven vybírala půjčovní poplatek, který byl považován za příznivý na rozvoj každé knihovny. Ovšem sociální poměry za války a po válce byly velmi neutěšené a tak podpora podle knihovnického zákona znamenala pro činnost knihoven daleko větší jistotu. Od zákona o veřejných knihovnách obecních se knihovnictví dostalo demokratického základu, na němž se z nich vytvářely pro osvětu národa stejně významné kulturní instituce, jako bylo obecné školství.



Knihovny amerického severozápadu: Vancouver, Seattle, Portland

Jaroslava Dvořáková

jaroslavadvorakova101@gmail.com

Na cestách jsou pro mě kromě přírody, památek, lidí či jídla, důležité i knihovny. Nikdy si ne nechám ujít příležitost do nich nahlédnout. Tak tomu bylo i během mého pobytu na severozápadu amerického kontinentu. Procestovala jsem Britskou Kolumbii v Kanadě a státy Washington a Oregon v USA.

Vancouver Public Library

Vancouverská veřejná knihovna je jedna z největších v Kanadě. Nachází se v samém centru města a její okolí přímo oplývá kavárnami. Stejně jako je živé město, žije i prostor před

knihovnou. Budova na první pohled připomíná koloseum, pohled z výšky však prozradí, že má spíše tvar šnečí ulity. Z architektonického hlediska je knihovna opravdovým klenotem.

Přízemní patro knihovny, plynule napojené na malé náměstí před budovou, láká na aktuální kulturní a vzdělávací akce a různé komunitní aktivity. Nachází se zde kavárny, restaurace, rozmanité obchody a také tzv. *library store*, který provozují dobrovolníci. Nabízí zde propagační předměty knihovny, psací potřeby, předměty pro knihomoly či použité knihy.

Přes prosklená vyšší patra jsou vidět



Vancouver Public Library

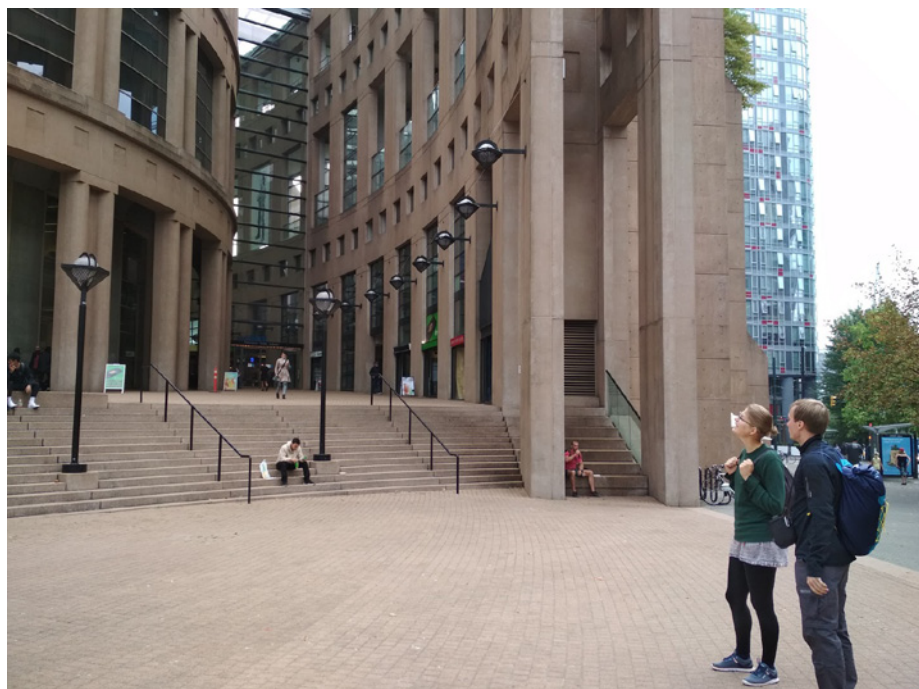


Vancouver Public Library



Vancouver Public Library





Vancouver Public Library



Vancouver Public Library

studující čtenáři a regály plné knih. Knihovna má celkem 8 pater a zpřístupněnou střechu. Jednotlivá patra jsou propojená eskalátory. Studijní místa se nacházejí přímo mezi regály s knihami a u velkých oken, z kterých je krásný výhled do okolních ulic. Návštěvníci tak mají výhled na okolní staré domy i nové mrakodrapy. Knihovna má i speciální prostory jako společné studovny od 4. do 6. patra. Na 8. patře je čítárna, promítací sál, výstavní galerie, tzv. Inspiration Lab (místo nahrávání videí, úpravu fotek, spolupráce) a prostor vyhrazený pro konzumaci jídla a odpočinek s přístupem na venkovní terasy. K relaxaci slouží i zpřístupněná střešní zahrada.

Knihovna je z velké části financovaná z rozpočtu města Vancouver. Uživatelé neplatí registrační poplatky a všechny služby mají zdarma. Toto však platí pouze pro obyvatele Vancouveru. Přespolní už mají některé služby zpoplatněné, nebo dokonce omezené. Například pokud žijete v oblasti Sunshine Coast (vzdálené asi 100 kilometrů od Vancouveru) nemáte přístup k digitálním dokumentům, databázím, e-knihám, nemůžete si půjčit knihy přes meziknihovní výpůjční službu, nemůžete si půjčit hudební nástroje a další zařízení. Zato například volný internet je vyřešen poměrně jednoduše. Stačí předložit osobní doklad a knihovník vám vyřídí roční přístup na Wi-Fi zdarma, a to ve všech 21 pobočkách na území města.

To, že je knihovna veřejná instituce, jsem vnímala v celém jejím prostoru. Některé nápisy, upozornění či pozvánky na akce jsou v několika jazykových mutacích. Knihovna a její zaměstnanci pracují s různými komunitami, reagují na potřeby obyvatel města a pomáhají s nalezením práce. Knihovna zaručuje, že její služby mohou bez obav využívat všichni (nežádá například informace o imigračním statusu svých uživatelů a zároveň neposkytne informace jiným institucím nebo vládním orgánům, pokud to nevyžaduje zákon). Za zmínku stojí i dětské oddělení. Místo, které patří jen dětem a jejich rodičům, připomíná spíše dětský pokoj.

Na závěr pár čísel, která jsou pro knihovnický důležitá. V roce 2017 měla knihovna 6,5 milionu návštěvníků, kteří si vypůjčili 9,5 milionů fyzických a digitálních dokumentů (včetně e-knih, filmů, hudby a časopisů). Se svými 21 pobočkami je tak vancouverská veřejná knihovna nejnavštěvovanější hlavní městskou knihovnou v celé Kanadě (v přepočtu na obyvatele).

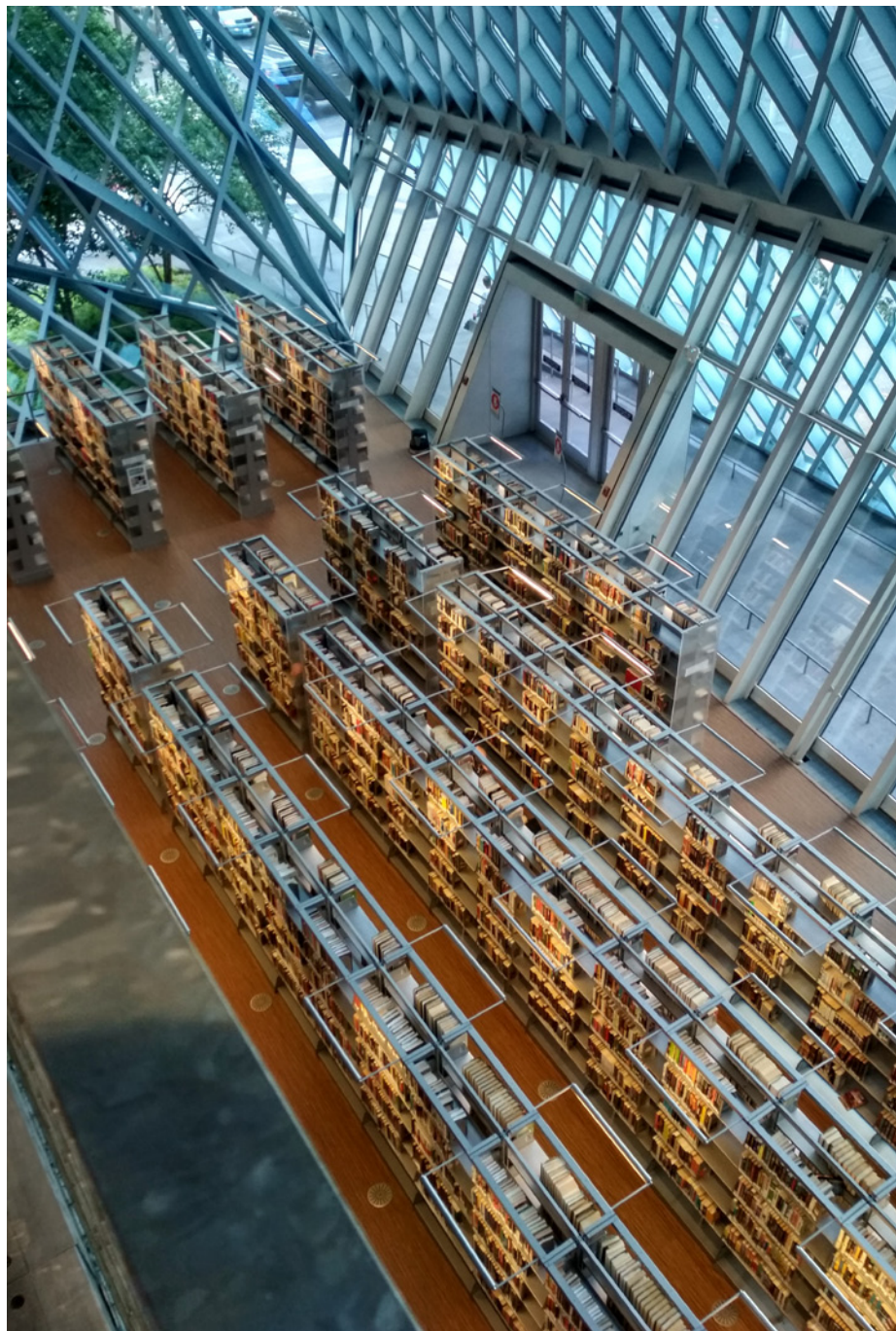
Seattle Public Library

Seattle je největší město amerického státu Washington a leží přibližně 200 km jižně od kanadského Vancouveru. Dominantou města je věž Space Needle, která byla postavena během Světové výstavy Expo 1962. Město je známé i svou zelení, obrovským množstvím kaváren a trhem Pike Place Market. V době mé návštěvy žil severozápad americkým fotbalem. Živo bylo i před knihovnou, která se nachází ve středu města.

Seattle Public Library je nádherná stavba, jejíž prosklená fasáda připomíná pavučinu. Dílo architektonické kanceláře OMA (Office for Metropolitan Architecture) se vzhledem už na první pohled vymyká svému okolí. Nepravidelný tvar budovy je členěn do pěti hlavních platform, které jsou na sebe různě poskládané. Knihovna má celkem 11 pater, a přestože i ta jsou od sebe oddělena, vnímala jsem ji jako jeden celek.

Do knihovny se můžete dostat dvěma způsoby. První vchod je ze Čtvrté Avenue a zavede vás přímo k výpůjčnímu pultu. Zde si každý na první pohled všimne zatočeného tunelu, který slouží k vracení vypůjčených knih. Stejně jako ve vancouverské knihovně se do vyšších pater dostanete pomocí eskalátorů. Druhý vchod do knihovny je z Páté Avenue, a to přímo do 3. patra (knihovna je postavena na parcele jednoho velkého bloku, který je ve svahu). Tento vstup mi osobně přišel nejlepší, jaký jsem kdy viděla. Vcházíte totiž přímo do obývací knihovny ("living room" je oficiální název 3. patra).

V tomto patře jsou regály s volným výběrem knih, filmů, časopisů i novin, kavárna,



Seattle Public Library

directory

11 administration, human resources

10 reading room, seattle room, highest viewpoint

9 history, travel, maps, biography, genealogy

8 arts, music, recreation, literature

7 business, sciences, technology, nonfiction dvds

6 magazines, newspapers

? 5 mixing chamber, library staff help, computers

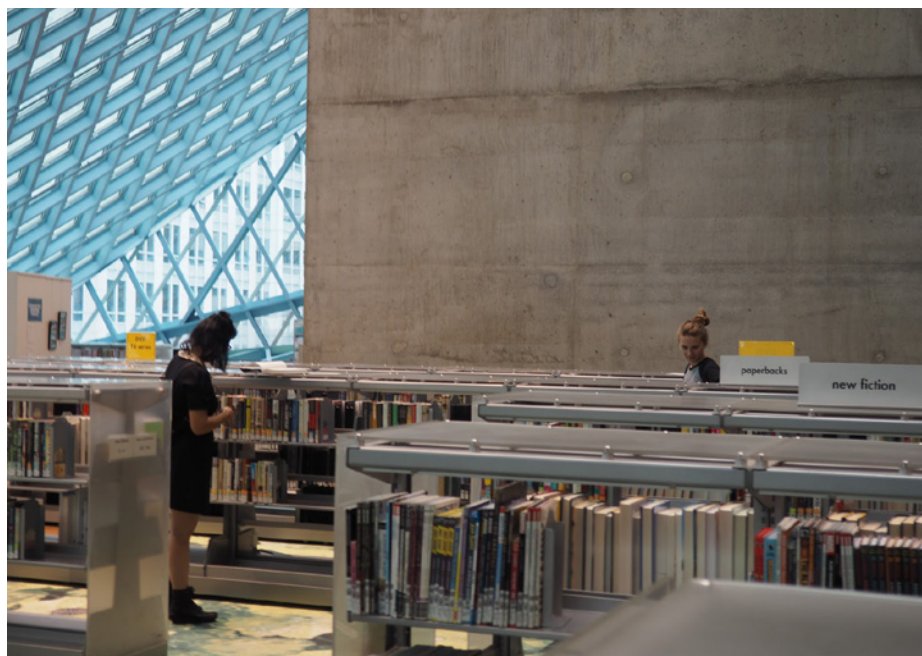
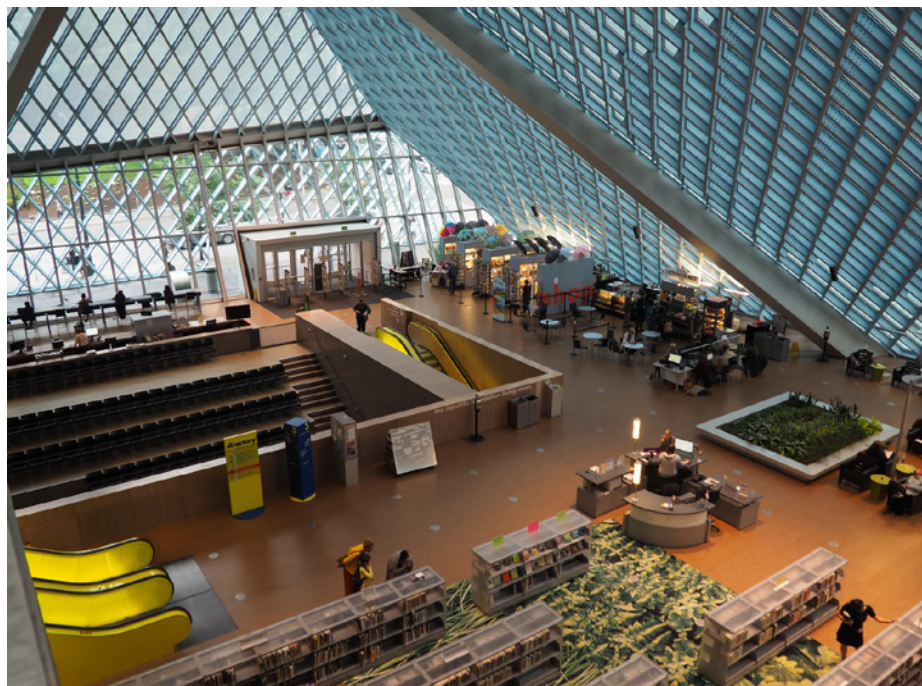
4 red hall, meeting rooms

3 fifth ave, living room, check-out, coffee, friendshop
fiction, dvds, new books, teen center

2 staff only

1 fourth ave, check-out, holds, library cards, auditorium
children's center, literacy, esl, languages, disability services

P parking



Seattle Public Library

gauče, stoličky, lampičky, na zemi koberce, dětský koutek i opět tzv. "FriendShop" (obchod s propagačními předměty knihovny). Jak fascinující celá knihovna je se můžete přesvědčit na videu: <http://bit.ly/knihovnaSeattle>

Knihovna na mě působila i přes svou velkou rozlohu útulně a příjemně. Díky prosklené fasádě bylo v uvnitř dostatečné množství světla. Zároveň bylo zajímavé pozorovat přes skleněné tabulky dění na ulici. Každý prvek v knihovně působí promyšleně a vše do sebe dokonale zapadá. Zdejší knihovna je totiž místem, kde jsou lidé důležitější než knihy. Je to vidět jak z architektonického hlediska, tak i z poskytovaných služeb.

Multnomah County Central Library

Posledním velkým městem, které jsem na severozápadu amerického kontinentu navštívila, byl Portland ve státu Oregon. Je to velmi malebné město s nádherným výhledem na vrchol hory Mount Hood v horském pásmu Kaskádového pohoří. Při srovnání s Vancouverem nebo Seattlem jde o město menší.

Veřejná knihovna v Portlandu je ústřední knihovnou na území Multnomah County a se svými 715 tisíci dokumenty největší institucí svého druhu ve státě Oregon. Denně ji navštíví 2300 uživatelů. Stejně jako ve Vancouveru i Seattlu se nachází v centru, navíc blízko známého knihkupectví *Powell's Books*. Budova knihovny v Portlandu je naprosto odlišná od těch zmíněných výše. Ačkoliv byla slavnostně

otevřena v roce 1913, je postavená v georgiánském stylu (pocházejícím z 18. století), takže si uvnitř připadáte jako v dávné minulosti. Dominantou knihovny je velké schodiště, které propustuje celou budovou.

Až po návratu jsem se dočetla, že za vznik knihovny může spolek "Library Association of Portland", který už v roce 1864 vedl knihovnu a čítárnu. Jde o nejstarší veřejnou knihovnu na západ od Mississippi. Důležitou osobností v její historii je Marie Frances Isom, pod jejímž vedením v letech 1902 až 1920 zažila knihovna nebyvalý růst.

Jako cestovatel jsem ocenila volné připojení k Wi-Fi, které bylo samozřejmě zdarma. Další výhodou, kterou ocení nejen obyvatelé Portlandu, je přístup ke všem službám knihovny, který je tentokrát zdarma pro čtenáře z celé Multnomah County. Přesto, že knihovna sídlí v poměrně staré budově, svým přístupem k uživatelům a otevřeností skvěle doplňuje atmosféru celého města.

Závěr

Co si tedy z cest po knihovnách amerického severozápadu odnášíme? Zkušenost s jiným přístupem k uživatelům a zjištění, že profesor Andrew Lass měl pravdu: angloamerická filosofie knihovnictví apriori lidem důvěřuje (oproti našemu evropskému postoji, kdy je spíše apriori podezřívá). Knihovny, které jsem navštívila, kladou důraz na otevřené prostory či knihy ve volném výběru a v centru dění pro ně je člověk a komunita daného města.



Bude vás zajímat, že...

... v únoru 2019 byla poprvé **udělena Cena Hanzelky a Zikmunda**. Cestopisy zaznamenaly v posledních letech největší propad prodejnosti ze všech oblastí naučné literatury. Čtenáře již nezajímají běžné cestopisy popisující zemi a cestu autora. Zajímavější jsou osobní příběhy lidí, kteří v dané zemi déle žili, prožili dobrodružství, setkávání s místními lidmi. Tento trend potvrzuje úspěch cestopisu *Iny Pišové Transsibiřská Odysea*. Autorka se vydala po stopách svého dědečka legionáře a za svou knihu získala jako první autorka toto ocenění...



Jak je to s knihovnictvím v Maroku

Denisa Šimíčková

denisa.simickova@seznam.cz

Marocké království je konstituční monarchií ležící na severozápadě Afriky v oblasti Maghribu¹. Maroko je zemí neuvěřitelných kontrastů, navštívit můžeme města, jež navozují atmosféru z pohádek tisíce a jedné noci, na druhou stranu se tyto střídají s moderními letovisky na břehu Atlantického oceánu. Maroko patří mezi přírodně i kulturně nejbohatší země Afriky, při jeho návštěvě budete svědky nádherné exotické přírody s dominantou v podobě impozantního pohorí Vysokého Atlasu, jehož vrcholy jsou i v létě pokryté sněhem. Pohádkovou atmosféru dokresluje líbivá scenérie písčitých dun a zelených datlových oáz Sahary.

První knihovny v Marockém království byly zakládány během pronikání islámu do této oblasti, ke kterému docházelo v letech 705 až 708. V současné době se v Maroku nachází celkem 313 veřejných knihoven, což je v počtu obyvatel cca 33 milionů opravdu žalostný počet. Z toho tedy jasně vyplývá, že vláda věnuje knihovnictví jen minimum pozornosti. Roční rozpočet pro knihovny se pohybuje okolo dvou milionů dolarů. Marocká vláda si nejspíše vůbec neuvedomuje významnou vzdělávací a kulturní roli knihovnických institucí, a tak se není čemu divit, když se dovídáme, že podle statistik celých 51 % Maročanů nečte vůbec nic, a to ani noviny. Podle průzkumu vyplývá, že věk, ve kterém Maročané přestávají číst, se pohybuje mezi 19 a 25 rokem. Zapřičiňuje to snad přesun ze studií do práce, případně nová životní povinnost, kterou s sebou přináší například zakládání vlastní rodiny? Maročané uvádí jako nejčastější důvod, proč nečtou to, že jednoduše nemají čas. Situace je však

zcela určitě zapříčiněna i faktem, že v zemi je politováníhodný nedostatek dětských knihoven, ve kterých by se láska ke knize prohlubovala již od raného věku. Není ani zvykem dávat knihy například jako dárek k narozeninám. A když už se najde někdo, kdo kouzlu knih propadne, děší se cen, za které jsou knihy v zemi prodávány.

Za kvalitní knihovny můžeme považovat ty historické a archivní, které spravují a uchovávají staré a vzácné tisky. Jenže tyto knihovny jsou dostupné zejména pro vyšší vrstvu obyvatel, vzdělance, vědce a badatele.

Marocká národní knihovna byla založena za dob francouzské a španělské kolonizace. Nicméně role těchto knihoven se značně lišila od těch, jak je známe ze Západu. Knihovny v té době nesloužily k podpoře a šíření demokracie či vzdělání, ale šlo spíše o místa nabízející obyvatelům prostor k trávení volného času. V minulosti si alespoň král Mohammed VI. uvědomoval důležitou roli knihoven, kterou pro společnost mají. Ten se rozhodl vybudovat novou budovu Marocké národní knihovny v Rabatu, jejíž hlavním cílem je uchovávat a chránit cenné a vzácné dokumenty, které tvoří národní kulturní dědictví. Knihovna byla založena v roce 1926, v roce 2008 prošla rozsáhlou modernizací vybavení i prostor. Architekti Rachid Al Andaloussi a Abdelouahed Mountassir navrhli budovu knihovny ve tvaru tří krychlových svazků, které se navzájem překrývají a nad nimiž se tyčí impozantní věž. Do knihovny se vchází krásnou botanickou zahradou plnou datlových palem, ibišků a dalších rostlin.

V Maroku sídlí jedna z nejlepších vysokých škol v Africe, kde probíhá výuka knihovnictví a informační vědy. Jedná se o školu **Ecole des Sciences de l'Information**, která má technické vybavení

¹ Maghreb znamená v arabštině „západní“. Jde o region v Africe na severu Sahary, západně od Nilu. Konkrétně se jedná o státy Maroko, Západní Sahara, Alžírsko, Tunisko, Libye a Mauritánie.

na velmi vysoké úrovni. Tato škola byla založena v roce 1974. Jako jediná škola v zemi nespadá pod Ministerstvo školství, ale pod Ministerstvo plánování, což jí umožňuje čerpat finanční prostředky ze zcela jiných, velkorysejších zdrojů. Rovněž jí to umožňuje navazovat významnější styky s jinými organizacemi v zahraničí v rámci mezinárodní spolupráce.

Velkým problémem v Maroku je silná cenzura veškeré vydané literatury. Zejména za vlády krále Hassana II. docházelo k tomu, že byli spisovatelé za nevhodné pasáže svých knih a článků vězněni či jinak trestáni. A platí stále, že není dovoleno v žádném případě zesměšňovat krále. Je to snad horším přečinem, než by bylo například publikování karikatur Alláha.

Při své návštěvě jsem bohužel národní knihovnu nenavštívila, ale za to jsem si nenechala ujít **univerzitní knihovnu al-Qarawiyyin**, která byla založena již v 10. století mladou ženou, dcerou zámožného tuniského obchodníka Fatimou al-Fihri. Ta nejprve v roce 859 založila univerzitu al-Qarawiyyin společně s mešitou a později se zasloužila právě o vznik krásné knihovny, která k univerzitě náležela. Jak byla tehdejší doba jiná oproti té dnešní, dokládají i jména některých absolventů. Univerzitu vystudoval například židovský rabín a filozof Maimonides nebo papež Silvester II. Dnes je univerzita přestěhována do jiné lokality města Fez, ale knihovna zůstává na původním místě i s přilehlou mešitou, která je jednou z největších v celé severní Africe. Knihovna prošla v roce 2016 nezbytnou rekonstrukcí. V minulosti byla knihovna přístupná pouze vědcům a studentům, kteří se navíc při vstupu prokazovali oficiálním povolením studovat tisky právě v této knihovně. Nyní je zde otevřen výstavní sál s malinkou útulnou kavárničkou, do které již mohou zavítat zvědaví turisté. Knihovna má v držení sbírku čtyř tisíc vzácných islamistických rukopisů. Součástí je dokonce i Korán sepsaný v 9. století.

Ve městě Fez se nachází i jiná zajímavá knihovna. Tentokrát nejde o žádnou starobyklou stavbu, ale moderní **The Medina**

Children's Library, založenou v roce 2015. Je primárně určena pro děti v místní komunitě a zcela alarmující je skutečnost, že se jedná o jedinou dětskou knihovnu v celém městě! Knihovnu založily tři ženy, které se do Maroka přistěhovaly z ciziny a které pochopily naléhavou potřebu jejího založení, aby tak byl alespoň částečně naplněn jakýs takýs rozvoj dětského čtenářství. Samozřejmě opět záleží na rodičích a učitelích, jak budou děti ke knihám vést, jestli jim umožní knihovnu vůbec navštěvovat, zda v tom sami rodiče vidí smysl. Knihovna dětem poskytuje prostor k objevování knih a probouzí v nich lásku ke knihám a nejruznějším příběhům. Mezi dětmi a jejich rodiči se knihovna těší veliké oblibě, avšak prostory čítárny jsou naprosto nevyhovující, jsou malé, stísněné, a proto jak vedení knihovny, tak rodiče všemožně bojují za její rozšíření. V danou hodinu může být v čítárně pouze 12 dětí, kterým se knihovnice věnují, po hodině knihovnu opouští, aby tak uvolnili místo pro další dychtivé čtenáře. Je to smutné, jelikož by děti v knihovně rády trávili mnohem více času. Nicméně i přes takovéto poměry činí návštěvnost knihovny měsíčně neuvěřitelných tisíc návštěv. Dobrovolníci se mohou zapojit do chodu knihovny tím, že například přečtou dětem pohádky. To děti doslova milují, není totiž zvykem číst dětem doma před spaním.

Při zjišťování informací o stavu marockého knihovnictví, jsem se dozvěděla o velice záslužném projektu **The Morocco Library Project**, který byl v Maroku spuštěn v roce 2014, a to za značného osobního nadšení místních učitelů a studentů a zejména pak za finanční podpory nadace OliveSeed. Jedná se o program pro rozvoj knihoven s anglicky psanou literaturou. První knihovnička vznikla na lyceu Moulay Rachid ve městě Erfoud. Na samém počátku američtí učitelé angličtiny přicházející do Maroka pracovat, přivezli do tehdy malé starší místnosti, kterou studenti svépomocí vymalovali, poměrně rozsáhlou sbírku knih. Nadace přispěla financemi zejména na opravy prostor a vybavení nábytkem. V prvopočátcích byla knihovna



Bibliothèque Pour Tous



La Bibliothèque D'Olhao Pour Enfants



Univerzitní knihovna al-Qarawiyyin



La bibliotheque municipale Marakes



La bibliotheque municipale Marakes, kulturní centrum

určena středoškolským studentům, kteří měli zájem o rozšířenou výuku anglického jazyka, která je v zemi jinak poměrně nedostatečná. Z knihovny se časem stal oficiální čtenářský klub anglické literatury v zemi. Netrvalo dlouho a další podobné knihovny byly vybudovány v dalších odlehlejších oblastech Maroka, zejména v těch, kde do té doby žádná místní knihovna nefungovala. Postupem času se jejich posláním rozrostlo i na dětského čtenáře, u kterého chtějí vzbudit lásku ke knihám a potažmo k získávání nových poznatků a vědomostí. Děti mohou knihovny libovolně navštěvovat nebo jim jejich starší sourozenci mohou obrázkové knížky půjčovat domů. Tyto knihovny spolupracují s místními školami a učiteli angličtiny. Je samozřejmé, že spolupráce a ani práce se studenty v knihovně není nijak finančně ohodnocena, učitelé zde působí jako dobrovolníci. Hlavním cílem celého projektu je, podle slov jednoho ze zakládajících učitelů Mohameda Khettouche, nabídnout možnost vzdělání v anglickém jazyce, a to zejména dívkám a ženám a také méně privilegovaným studentům, například dětem Berberů, jejichž rodiče často nemají vůbec žádné vzdělání. Tito studenti jsou vysoce motivovaní, jelikož chtějí v životě něčeho dosáhnout, často jsou prvním členem rodiny, kterým je umožněno studovat. Učitelé uveřejňují na svých webových stránkách příběhy, které místní děti píší. Ty nejzdařilejší pak

vydají v knižní podobě. Taková kniha se následně stává součástí knihovního fondu.

Uprostřed města Marrakéš můžete navštívit další dobrovolnické kulturní centrum Dar Al Ma'mun, které v rámci projektu Libraries Without Borders vybuďovalo ve svých prostorách knihovnu, která má v držení přes dvacet tisíc knih psaných v arabštině a francouzštině. I toto centrum pořádá pro děti a dospělé nejrůznější kulturní a vzdělávací akce. Oba projekty mě nadchly. Jako knihovnice jsem vděčná za každou dobrou duši, která se snaží šířit osvětu tohoto našeho krásného světa plného knih. V zemích, kde chybí veřejné knihovny, nebo je jich silný nedostatek, si těchto aktivit cením o to více.

Literatura:

MOULAISON, Sandy, Heather, Lea. Exploring Access in the Developing World: people, Libraries, and Information Technology in Morocco. *Library Hi Tech*. November 2008. DOI: 10.1108/07378830810920914.

CLICK B., Amanda, AHMED, Sumayya a kol. For a Morocco that Reads: the Crisis of Reading and Recent Initiatives to Revive Libraries and Reading in Morocco. In: *Library and Information Science in the Middle East and North Africa*. IFLA: July 2016. Dostupný z: https://books.google.cz/books?id=k7avDAAQBAJ&pg=PT41&lpg=PT41&dq=libraries+in+Agadir&source=bl&ots=K44-02a8GL&sig=92g9Hf-nwgiFcnPbucq9UyHjNLLA&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKewj3ud-Ok7_cAhWFJ5oKHdb2DA4Q6AEwBXo-ECAQQAQ#v=onepage&q=libraries%20in%20Agadir&f=false



La bibliotheque municipale Marakes a kulturní centrum



Rozhovor s Ing. Tomášem Přibylem

Irena Vykoupilová

Irena.Vykoupilova@mzk.cz

Letos uplyne padesát let od okamžiku, kdy první člověk vstoupil na jiné kosmické těleso, než na naši Zemi. Jak přelomová událost nejen v dějinách kosmonautiky ale i lidstva to byla, vystihuje nejlépe známá věta Neila Armstronga, prvního člověka na Měsíci: „Je to malý krok pro člověka a velký skok pro lidstvo“.

Můžeš přiblížit, co všechno výzkum Měsíce a jeho dobývání lidmi znamenalo?

Těch rovin je mnoho. Historická – jde o zlomový okamžik v dějinách lidstva a také v poznávání vesmíru. Společenská – přistání na Měsíci byla událost

historického významu, jejíž vznik bylo možné sledovat v přímém přenosu. Technická – cesta na Měsíc se stala ohromným katalyzátorem pokroku. Vědecká – posunuly se naše znalosti nejen o Měsíci, ale prakticky ve všech oblastech lidského života, od lékařství až třeba po řízení projektů. Velký úkol jménem cesta na Měsíc měl zkrátka i velké množství rozměrů.

Víme, že v té době soupeřily o Měsíc dvě velmoci, USA a Sovětský svaz. Jak probíhalo a s jakými důsledky?

Pro to období se vžil označení „kosmické závody“ – a myslím, že je velmi výstižné. Obě velmoci se předháněly ve sbírání různých prvenství. První družice, první sonda k Měsíci, první automaty k Marsu nebo Venuši, první let s člověkem, první let s dvoučlennou posádkou, s tříčlennou

posádkou... Ovšem nejvyšší metou byla pilotovaná výprava na Měsíc.

Vedla k tomu obrovská mobilizace lidí, techniky, zdrojů. Bráno dnešními měřítky, šly do kosmonautiky neuvěřitelné peníze. Třeba rozpočet NASA představoval v roce 1966 více než čtyři procenta HDP Spojených států. Dnes je to zhruba půl procenta.

Kosmonautika byla skutečným bitevním polem studené války a z toho profitovala. A v konečném důsledku jsme pak z pokroku měli přínos všichni.

Proč se to Sovětům nepovedlo, objasňuješ ve své

přednášce, která zahajuje letošní cyklus „Mimořádné události, mimořádné osobnosti, mimořádná setkání“. Zvu do něj odborníky vědeckého a kulturního světa, s nimiž mohou návštěvníci Moravské zemské knihovny přímo diskutovat o poznatcích i novinkách z různých oborů. Na dobývání vesmíru se dnes ovšem kromě USA a Ruska podílí především Čína, Japonsko, ale i další země. Jak vidíš situaci do budoucna?

Vesmír se mnohem víc než dříve otevírá i menším hráčům. Platí to jak z hlediska zemí, tak z hlediska organizací. Zatímco dříve výroba družice představovala velkou mobilizaci zdrojů na národní úrovni, dnes vyrábí malé satelity jako studentské projekty – s mírnou nadsázkou – každá druhá univerzita v Asii nebo Africe.





Tomáš Příbyl u motoru rakety SaturnV

Kromě toho je tady ještě jeden trend, který si neuvědomujeme a který započal už před desítkami let, ale který ještě více poroste. Komerční kosmické lety. Dnes je celosvětový rozpočet na kosmonautiku zhruba 360 miliard dolarů. Ale jen čtvrtina z toho jsou státní peníze, zbytek jde z kapes soukromých investorů. Kde se ty peníze berou? Opravdu nepoužíváme v mobilu nebo autě družicovou navigaci? A vyrobila ji státní nebo soukromá firma? Co třeba satelitní mapy na internetu, družicová komunikace, satelitní televize? Každá parabolická anténa na balkónu paneláku nebo za komínem rodinného domu je součástí soukromého kosmického sektoru.

Jsi známý jako přední odborník a oblíbený popularizátor kosmonautiky. Víš, že byla Tvým velkým koníčkem už od útlého věku...

Kosmonautice se věnuji od svých deseti let. Oslovila mě dvěma věcmi. Ta první je šíře záběru. Kosmonautika sama o sobě vlastně neexistuje, je to ohromná sbírka všech možných oborů. Od zcela očekávaných jako je matematika, fyzika či chemie, přes předpokládané (geologie, lékařství), až po na první pohled odtažitě obory (archeologie, umění, sociologie). Druhá úžasná věc na letech do vesmíru je to, že nic neodpouští. Neexistuje žádné „to nějak dopadne“, „to osídíme“, „na to nikdo nepřijde“. Buď je vše do posledního šroubku v odpovídající kvalitě – nejen technicky, ale i promyšleno – nebo máte smůlu. V tom je vesmír drsný a nekompromisní, nic neodpouští. Ale za tuto vysoko nastavenou laťku nabízí opravdu bohatou odměnu. Dříve nebo později nám všechny pozemské zdroje dojdou: polární oblasti, oceány... Jediný směr pro lidstvo je tedy vzhůru do vesmíru.

Ale to jsem trochu utekl z otázky. Můj zájem o kosmonautiku se probudil v „době předinternetové“. A navíc v době, kdy byl přístup k informacím i jinak omezený. Odborné

týdeníky či měsíčníky – pokud vůbec byly k dispozici – docházely do knihoven s půlročním i větším zpožděním. Objednat kvalitní knihu ze zahraničí nešlo. A když už se k ní člověk dostal, dalo se to srovnat s výhrou v loterii. Když jel někdo z rodiny na Západ, jiní chtěli přivést oblečení, elektroniku, čokolády... Já si vždy přál nějaký časopis, stačil zpravodajský Time, Newsweek. Právě knihy a časopisy byly jediným zdrojem informací. Tehdy jsem si k nim vytvořil hlubší vztah.

Stejně tak jsem měl velkou podporu rodiny. Když je vám deset nebo dvanáct, tak rodiče mohou – a oprávněně – předpokládat, že za týden člověka začne bavit něco jiného. Přesto mě rodiče všemožně podporovali. A já u kosmonautiky zůstal. Teď se snažím o totéž u dětí: podporuji je v tom, co je zajímá. A že od toho nakonec třeba i odejdou? Nechť. Pořád lepší, než aby předstírali, že je baví něco, co jim je „proti srsti“. Stejně by se to jednou zhroutilo jako domeček z karet.

Kromě přednáškové činnosti jsi také autorem řady populárně naučných knih. Jak vše při své velké pracovní vytíženosti stíháš? Máš na to nějaký recept? A chystáš pro své čtenáře něco nového?

Osobně mám přesně opačný pocit. Nemohu se zbavit dojmu, že nic nestíhám a že kolem je tolik krásných věcí, které by stálo za to udělat. Na stíhání tak opravdu nemám žádný zázračný recept. Ale mám jiný: dělám věci, články, knihy či přednášky, na které bych sám s chutí chodil, kupoval si je nebo poslouchal. A přesně v tom duchu je i má nejnovější kniha, která má vyjít v polovině letošního roku. Bude se věnovat padesátému výročí přistání člověka na Měsíci, historické výpravě Apollo 11. A pochopitelně i tomu, co jí předcházelo nebo následovalo. Nejde přitom jen o historický význam letu Apollo 11, který změnil svět jako málokterá událost v historii. Troufám si tvrdit, že větší část informací o vlastní misi

nebo celém programu Apollo se k českému publiku ještě vůbec nedostala. Kniha chce toto bílé místo alespoň z části zaplnit.

Zvídaví čtenáři se tedy mají na co těšit! Přeji Ti hodně energie a sil ke všem Tvým aktivitám a děkuji za rozhovor.

Zveme Vás na akci

Ing. Tomáš Příbyl: SCHODY NA MĚSÍC

30. května 2019 v 19.00, konferenční sál
MZK v Brně

Ing. Tomáš Příbyl

Publicista v oblasti kosmonautiky a autor mnoha knih literatury faktu (Smrt měla jméno Challenger, Rudé hvězdy ve vesmíru, Příběh stanice Mir, Den, kdy se nevrátila Columbia, Spanilá jízda po Marsu nebo Poklady kosmonautiky). Působí jako kurátor letectví a kosmonautiky v Technickém muzeu v Brně. Osobně navštívil všechna kosmická střediska NASA, potkal více než 260 kosmonautů, viděl startovat všechny americké raketoplány.



Jak se stane z koníčka pořádná kobyla

Zdeněk Železný

zdenda.zelezny@seznam.cz

*Děti nikdy nedocení,
že je čtení v lepší změně.
Ať je čtení, jak chce měnit,
jaké budou – v knihách není.*

Celý život jsem něco psal a mnohokrát se přesvědčil, jaký je náš jazyk krásný a tvárný. Ač nejsem žádný jazykozpytec, hraní se slovy, mě vždy velice bavilo. Například homonymum ve vtipu: „Co je to? Je to u kolejí a má velikou kliku? No to je přece koza, která se pase u kolejí a má kliku, že ji nepřešel vlak.“ Hraní se slovy se mi stalo, a to v dobrém smyslu slova, i osudným.

V životě každého člověka je mnoho věcí, které by chtěl získat, užívat, či vlastnit. Ale jsou to všechno pouze věci. Když se nad tím člověk zamyslí, tak zjistí, že mnoho z těchto lákadel k životu vůbec nepotřebuje. Co mu nejvíc obvykle chybí je jeho spokojenost se sebou samým. Je velmi dobré, pokud má člověk i nějakou berličku, ať má jakoukoli podobu lidské činnosti. To sice neznamená, že

mu narostou třetí zuby, či dorostou vlasy do hustoty lví hřívy, ale bude se mu snáze žít a dýchat. Víím, je to velmi těžké, ale kdo se do své záliby «neopře naplno», tak výsledek bývá nevalný a povrchní. Člověk musí dokázat zvážit své možnosti, sám sebe pravdivě ohodnotit a občas si i vyrábět «Těšínská jablčka» o dobrém výsledku a jít i přes nepochopení jiných, které je mnohdy spojeno s posměšky, závistí, či záští, a přitom všem neztratit ze zřetele daný cíl. Nesmí se vzdát, i když není ve znamení berana, ale v této situaci se jako beran musí chovat. Vždyť každý člověk má v sobě něco originálního a nemusí to být zrovna literární tvorba. Může jiné lidi něčím obohatit, jen nesmí lhat sám sobě, rozhodnout se a vědět, že to jeho rozhodnutí je správné a trvalé. Když jsem se ocitl v těžké životní situaci, našel jsem svoji berličku v psaní, především pro děti. Cítím smutek nad tím, jaké dětství mají mnohé dnešní děti. Jejich vlastní znalosti, jak si mnohdy myslí, jsou všechny uloženy na internetu

a jejich komunikace s okolím je založena na zkratkách.

Místo běhání u potoka, lezení po stro-
mech, stavění chat, či pohybu po hřišti, vy-
sedávají u tabletů, či telefonů a čtení knih je
příliš nezajímá. Při tom je zřejmé, že čtením
si budují zásobu slov, učí se pravopisu, vyja-
dřování a dávají vyniknout představivosti
a fantazii. O čtivosti dětí se mnoho mluví,
v poslední době i mnoho dělá, jen si nejsem
jist, zda všechno to snažení nynější stav zvrá-
tí. Ani nechci domyslet, až se jednou zbor-
tí internet a lidé budou hledat řešení pro přežití.
Nikdo dnes neví, jak dlouhou životnost mají
digitální záznamy. Člověku pak zůstane pouze
jediný zdroj vědění – knihy. Buďme tedy rádi
za to, že nám knihovny tuto jistotu poskytují.
Jen bych se velice přimlouval, aby si i dnes kni-
hy pro děti, zvláště pro ty nejmenší, zachovaly
klasickou, tedy papírovou podobu s pravdivý-
mi obrazy.

Psaní pro děti se mi stalo koníčkem, který
se časem proměnil v obrovskou kobylu. V kni-
hách pro děti hledám přijatelnou formu, která
jim napomůže jak při výuce čtení a správném
mluvení, tak i v poznávání světa takového,
jaký ve skutečnosti je. Bez pokémonů nebo
fialových krav a rád bych dětem psal a nabí-
dl knížky, které by je neohlupovaly, nějakým
způsobem kultivovaly a zároveň bavily. Docela
velký důraz kladu na spisovnost, protože děti
se dnes, mnohdy i díky sdělovacím prostřed-
kům, nesnadno orientují v tom, co to vlastně

spisovný jazyk je. Dodám jen, že dětem nejvíc
dáme, když jim poskytneme svůj čas a vzdělá-
ní. A základem vzdělání je čtení, protože kdo
dobře čte, snadněji získává informace. Dětem
zlepšuje prospěch ve škole a ony lépe vědo-
mostmi odolají všem nástrahám života. Vzdě-
laný člověk najde snadněji i dobré uplatnění
v dospělosti. Zvláště u dětí nesmíme zapomínat
na to, že úsměv a smích jsou kořením života
a lidé by ho měli používat co nejčastěji i proto,
že nikdo nikdy neví, kdy je to naposled. Přitom
úsměv i smích bývají nakažlivé a přinášejí op-
timistické uvolnění a na chvíli dovolí zapome-
nout na momentální starosti života. Člověka
nic nestojí, a přesto přinášejí nervové soustavě
příjemný balzám, dodávají optimismus a jsou
pro nás jedny z mála, námi vítaných nákaz. Pat-
ří k posílení lidského ducha a radosti ze života.
Usměj se na někoho, usměje se také.

Přeji Vám, kteří toto povídání čtete, vše, co
člověk k životu nejvíc potřebuje, pevné zdraví,
hodně toho, co mnohý celý život hledá, štěstí,
ale hlavně toho, bez čeho člověk žít prostě
nemůže, hodně lásky. Věřím i ve Vaše úspěš-
né hledání opěrné berly, tedy pokud ji zatím
hledáte. Vzpomínám, jak rád jsem poslouchal
„V rozhlasu po drátě“ moudrého pana Fran-
tiška Nepila, kterému zcizím jeho pozdrav na
rozloučenou: „Přeji Vám i Vaším dětem hezký
den“.

*Zdeněk Železný (nar. 1954) je autorem knih
pro děti.*



Bude vás zajímat, že...

... Masarykova veřejná knihovna ve Vsetíně a Turistické informační centrum Vsetín v **Magazínu knihovny** informují o **projektech a formách podpory čtenářství různých věkových kategorií čtenářů**. Březnový Magazín připomíná, že začíná 10. ročník projektu Literární jaro, uskuteční se Pasování prvňáčků na rytíře krásného slova, pokračují projekty Spisovatelé do knihoven, Po stopách staříčků aneb Kde sa za první republiky na Vsetíně dalo naťat jak pantok, Rok vědy a techniky, opět se otevře Virtuální univerzita, pokračovat budou i vycházky se seniory. Knihovnu však zajímá názor uživatelů i občanů, proto se na ně obrací se žádostí o vyplnění anketních otázek Chci, aby v knihovně ...

METODICKÉ CENTRUM

I/I
MORAVSKÁ
ZEMSKÁ
KNIHOVNA

PRO VÝSTAVBU A REKONSTRUKCE

KNIHOVEN

VÁM NABÍZÍ POMOCNOU RUKU...

REKONSTRUKCE KNIHOVNY

- technické normy a standardy
- návod na postup při přípravě rekonstrukce
 - projektová studie / architektonická soutěž
 - pomoc architektů
 - sdílení zkušeností

OŽIVENÍ INTERIÉRU KNIHOVNY

- příklady knihovnického mobiliáře
- technické výkresy regálů pro vlastní použití
- možnosti financování
- stavění fondu
- sdílení zkušeností

MÁTE-LI ZÁJEM O KONZULTACI,
KONTAKTUJTE NÁS!

<https://mcvrk.mzk.cz>

tel: 541 646 165 / email: mcvrk@mzk.cz

